

Europeiska unionens officiella tidning

C 332

Svensk utgåva

Meddelanden och upplysningar

femtioåttonde årgången

8 oktober 2015

Innehållsförteckning

I Resolutioner, rekommendationer och yttranden

YTTRANDEN

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

EESK:s 508:e plenarsession den 27–28 maj 2015

2015/C 332/01	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Social långtidsomsorg och avinstitutionalisering" (förberedande yttrande)	1
2015/C 332/02	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Fullbordande av EMU – den politiska pelaren (yttrande på eget initiativ)	8
2015/C 332/03	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Att främja kreativitet, företaganda och rörlighet i utbildningssystemen" (yttrande på eget initiativ).	20
2015/C 332/04	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om En europeisk industripolitik för livsmedelssektorn	28
2015/C 332/05	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Morgondagens värld. 3D-utskrift – ett verktyg som innebär nya möjligheter för EU:s ekonomi" (yttrande på eget initiativ)	36
2015/C 332/06	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Investerarskydd och tvistlösning mellan investerare och stat inom ramen för EU:s handels- och investeringsavtal med tredjeländer.	45

SV

III Förberedande akter

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EESK:s 508:e plenarsession den 27–28 maj 2015

2015/C 332/07	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU vad gäller obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar i fråga om beskattning [COM(2015) 135 <i>final</i> – 2015/0068 (CNS)] och Förslag till rådets direktiv om upphävande av rådets direktiv 2003/48/EG [COM(2015) 129 <i>final</i> – 2015/0065 (CNS)].	64
2015/C 332/08	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Förslag till rådets beslut om riktlinjer för medlemsstaternas sysselsättningspolitik" [COM(2015) 98 <i>final</i> – 2015/0051 (NLE)]	68
2015/C 332/09	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EG) nr 1007/2009 om handel med sälprodukter [COM (2015) 45 <i>final</i> – 2015/0028 (COD)]	77
2015/C 332/10	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1236/2010 om fastställande av en kontroll- och tillsynsplan för det område som omfattas av konventionen om framtida multilateralt samarbete om fisket i Nordostatlanten [COM(2015) 121 <i>final</i> – 2015/0063 (COD)]. . . .	81

I

(Resolutioner, rekommendationer och yttranden)

YTTRANDEN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EESK:S 508:E PLENARSESSION DEN 27–28 MAJ 2015

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Social långtidsomsorg och avinstitutionalisering"

(förberedande yttrande)

(2015/C 332/01)

Föredragande: Gunta ANČA

Medföredragande: José Isaiás RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO

I en skrivelse av den 25 september 2014 och i enlighet med artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt bad Rihards KOZLOVSKIS, tillförordnad utrikesminister samt inrikesminister i Lettland, på det lettiska ordförandeskapets vägnar Europeiska ekonomiska och sociala kommittén att utarbeta ett förberedande yttrande om

Social långtidsomsorg och avinstitutionalisering.

Facksektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 7 maj 2015.

Vid sin 508:e plenarsession den 27–28 maj 2015 (sammanträdet den 27 maj 2015) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 139 röster för, 1 röst emot och 3 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

EESK:s ståndpunkt:

1.1 Man bör öka kunskaperna om situationen för personer som bor på institution genom konsekventa och uppdelade data samt fastställa människorättsindikatorer.

1.2 Medlemsstaterna uppmanas att vidta åtgärder mot diskriminering och främja rätten för personer med funktionsnedsättning att delta fullt ut i samhället och ekonomin som ett led i de nationella reformprogrammen.

1.3 Åtstrammingsåtgärderna har lett till minskade budgetar för de lokala och regionala myndigheterna, med direkta konsekvenser för tillgången på sociala tjänster. Detta har lett till en tendens till institutionalisering i vissa medlemsstater.

1.4 Medlemsstaterna rekommenderas att använda de europeiska struktur- och investeringsfonderna för att främja övergången från institutionsbaserad till samhällsbaserad vård och omsorg, att utveckla de sociala tjänsterna och hälso- och sjukvården samt att utbilda personal som tillhandahåller stödtjänster.

1.5 Medlemsstaterna rekommenderas att reformera långtidsvården och långtidsomsorgen på grundval av en kostnadseffektivitetsanalys och anta en långsiktig strategi som innebär att man investerar i människor och tjänster i stället för att skära ner på de ekonomiska resurserna.

1.6 Kommittén betonar att "avinstitutionalisering" är en process som kräver en långsiktig politisk strategi och tilldelning av tillräckliga ekonomiska resurser för att alternativa stödtjänster ska kunna utvecklas i närsamhället.

1.7 Medlemsstaterna uppmanas att erkänna rättskapaciteten hos kvinnor och män med funktionsnedsättning på lika villkor som andra i alla hänseenden och att vid behov tillhandahålla stöd vid beslutsfattande ⁽¹⁾.

1.8 Högkvalitativa, samhällsbaserade tjänster bör utvecklas som ett viktigt steg i avinstitutionaliseringsprocessen ⁽²⁾. Det är farligt att stänga institutioner utan att ge människorna alternativa tjänster.

1.9 När vård och omsorg tillhandahålls i hemmet måste man säkerställa den nödvändiga utvecklingen av professionella tjänster till överkomliga priser.

1.10 Yrkesutövare i hela Europa bör utbildas i att arbeta inom samhällsbaserade tjänster och informeras om avinstitutionaliseringsprocessen.

1.11 De samhällsbaserade tjänsterna bör vara tillgängliga lokalt samt ekonomiskt överkomliga och tillgängliga för alla.

1.12 EESK framhåller vikten av tillgång till sysselsättning för att de som lämnar institutioner ska kunna delta fullt ut i samhället. Specialiserad arbetsförmedling och yrkesutbildning bör vara tillgänglig för alla som har behov av sådana tjänster.

1.13 Partnerskap bör byggas mellan alla berörda aktörer i avinstitutionaliseringsprocessen.

1.14 Olika användargrupper har olika behov, och särskilda åtgärder måste utvecklas i samarbete med alla relevanta aktörer, bl.a. användarna och deras representativa organisationer, familjerna, tjänsteleverantörerna, de berörda ekonomiska sektorerna och de offentliga myndigheterna.

1.15 Kommittén uppmanar kommissionen att anta en europeisk kvalitetsram för samhällsbaserade tjänster, och framhåller på nytt det brådskande behovet av bindande normer för att garantera högsta möjliga kvalitet.

1.16 Medlemsstaterna uppmanas att inrätta oberoende och effektiva inspektions- och övervakningstjänster för att säkerställa efterlevnaden av reglerings- och kvalitetsnormerna för vård- och omsorgstjänster.

1.17 Man bör bekämpa negativa stereotyper och öka medvetenheten i skolorna och i samhället genom inkluderande utbildning och mediekampanjer.

2. Inledning

2.1 Avinstitutionaliseringsprocesserna och respekten för de mänskliga rättigheterna i Europa utvecklades på olika sätt under större delen av förra seklet. Det är därför svårt att få fram jämförbara uppgifter från olika länder.

2.2 EESK anser att det i vårt föränderliga samhälle är viktigt att analysera situationen för personer som behöver social omsorg och har ett stort stödbehov i hela EU för att utveckla lämpliga åtgärder och utbyta god praxis.

⁽¹⁾ I enlighet med artikel 12 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

⁽²⁾ Detta gäller även nedläggning av institutioner för sluten psykiatrisk vård: det måste finnas verkliga alternativ.

2.3 EESK:s ståndpunkt:

2.3.1 Kommittén noterar att mer än en miljon barn och vuxna med funktionsnedsättning bor på institution i Europa ⁽³⁾.

2.3.2 Med "institution" avses alla vård- och omsorgsboenden där de boende är isolerade från samhället i stort och/eller tvungna att leva tillsammans. Dessa boende har inte tillräcklig kontroll över sina liv eller över beslut som berör dem, och själva organisationens krav tenderar att ha företräde framför de boendes individuella behov ⁽⁴⁾.

2.3.3 Högkvalitativa vård- och omsorgstjänster i närsamhället ger bättre resultat i fråga om livskvalitet än institutionsbaserad vård och omsorg, leder till social integration och minskar risken för segregation ⁽⁵⁾.

2.3.4 EESK fördömer alla former av diskriminering och övergrepp som män, kvinnor och barn med och utan funktionsnedsättning, människor med stort stödbehov och personer med psykosociala funktionsnedsättningar kan utsättas för inom institutioner och när de får vård- och omsorgstjänster.

2.3.5 Kommittén hänvisar till rekommendationerna i tidigare EESK-yttranden ⁽⁶⁾.

2.3.6 EESK fäster uppmärksamheten på de skyldigheter som åligger EU och dess medlemsstater – i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ⁽⁷⁾ – att respektera människors värdighet, frihet och rätt att leva ett självständigt liv, att välja var och med vem de vill göra detta och att ha tillgång till stödtjänster, bl.a. personlig assistans, i närsamhället.

2.3.7 Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter bör ett barn "för att kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet [...] växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse". Föräldrarna har huvudansvaret för att uppfostra sina barn, och det är statens ansvar att stödja föräldrar – särskilt de som har det sämst ställt – med lämpliga sociala skyddsinstrument. Barn har rätt till skydd mot skada och övergrepp. Om deras familj inte kan erbjuda den omsorg som de behöver, trots lämpligt stöd från staten, har barn rätt till omsorg i en fosterfamilj.

2.3.8 EESK framhåller att personer med funktionsnedsättning, särskilt de som har intellektuella funktionsnedsättningar, har rätt att i alla sammanhang bli erkända som personer i lagens mening.

3. Övergång från institutionsbaserad till samhällsbaserad vård och omsorg

EESK:s ståndpunkt:

3.1 Kommittén välkomnar att många länder håller på att reformera det sätt på vilket de tillhandahåller vård, omsorg och stöd för barn och vuxna genom att ersätta vissa eller alla långtidsboenden med familje- och samhällsbaserade tjänster ⁽⁸⁾.

3.2 Avinstitutionaliseringssprocessen bör genomföras på ett sätt som respekterar användargruppernas rättigheter, minimerar risken för skada och säkerställer positiva resultat för alla berörda personer. De nya vård-, omsorgs- och stödsystemen måste respektera alla individers och deras familjers rättigheter, värdighet, behov och önskemål.

⁽³⁾ Barn och vuxna med funktionsnedsättning (inbegripet personer med psykiska problem). Detta avser EU och Turkiet. Källa: Mansell, J., Knapp, M., Beadle-Brown, J. och Beecham, J. (2007): *Deinstitutionalisation and community living – outcomes and costs: report of a European Study. Volume 2: Main Report*, Canterbury: Tizard Centre, University of Kent (nedan kallad *Declocrapporten*).

⁽⁴⁾ Rapport från den särskilda expertgruppen för övergång från institutionsbaserad till samhällsbaserad vård och omsorg <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=4017&langId=en>

⁽⁵⁾ De gemensamma europeiska riktlinjerna för övergången från institutionsbaserad till samhällsbaserad vård och omsorg (www.deinstitutionalisationguide.eu).

⁽⁶⁾ EUT C 204, 9.8.2008, s. 103, EUT C 181, 21.6.2012, s. 2 och EUT C 44, 15.2.2013, s. 28.

⁽⁷⁾ Se <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

⁽⁸⁾ Några exempel på långtidsvård och långtidsomsorg finns i en Eurobarometerundersökning om hälsa och långtidsvård och långtidsomsorg (http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_283_en.pdf). Fler bra metoder för avinstitutionalisering finns i de gemensamma europeiska riktlinjerna för övergången från institutionsbaserad till samhällsbaserad vård och omsorg (www.deinstitutionalisationguide.eu).

3.3 Varje enskild individ har rätt att välja var och hur de vill leva.

4. Avinstitutionalisering för olika intressegrupper

4.1 Vård- och omsorgsbehoven hos barn, personer med funktionsnedsättning, inklusive personer med psykosociala funktionsnedsättningar, och äldre är mycket olika. Därför bör processen för att avinstitutionalisera långtidsvården och långtidsomsorgen ta hänsyn till respektive användargrupperns särskilda behov.

4.2 Samhällsbaserad vård och omsorg, inklusive professionell vård och omsorg samt vård och omsorg i familjen och den sociala omgivningen, ger ett mervärde som saknas på boenden.

4.3 Det institutionella systemet bör därför anpassas för att komplettera samhällsbaserade sociala tjänster och hälso- och sjukvårdstjänster när dessa inte finns tillgängliga och under övergångsperioden.

4.4 Självständigt boende innebär inte att människor måste leva isolerade. Det innebär snarare att de har ett utbud av specialiserade tjänster och tillgängliga allmänna tjänster att välja på i det samhälle som de har valt att leva i.

4.5 Avinstitutionalisering handlar om att skapa rätt tjänster, men också om att skapa den rätta miljön i närsamhället. Allmänheten måste förberedas på denna övergång för att öka kunskaperna och bekämpa stigmatisering. Annars kommer resultatet att bli återinstitutionalisering i stället för avinstitutionalisering, genom att det skapas "getton" med människor med psykosociala funktionsnedsättningar som lever i samhället men fortfarande isolerade på grund av negativa attityder. Medierna spelar en central roll i detta avseende.

4.6 EESK noterar skillnaderna mellan EU:s medlemsstater, inte minst när det gäller definitionen av långtidsvård och långtidsomsorg. Dessa skillnader kan också gälla de typer av vård och omsorg som tillhandahålls och de tjänster som det handlar om. På samma sätt finns det betydande skillnader inom medlemsstaterna mellan regioner och kommuner, särskilt mellan städer och landsbygd⁽⁹⁾. EESK anser att detta inte bör rättfärdiga avsaknaden av framsteg i en medlemsstat, som har sina egna särdrag, och förespråkar en gradvis övergång till samhällsbaserade tjänster.

4.7 I ett tidigare förberedande yttrande⁽¹⁰⁾ rekommenderade EESK att man skulle utvärdera televård och it-stöd i hemmet samt skapa en heltäckande, decentraliserad och bostadsnära struktur, i direktkontakt med de äldre. Vi vill upprepa denna rekommendation, och stöder en lämplig process för avinstitutionalisering för äldre, barn, personer med funktionsnedsättning i alla åldrar samt personer med psykosociala funktionsnedsättningar⁽¹¹⁾.

4.8 Dessa användargrupper omfattar individer som har begränsad eller ingen förmåga att fatta beslut pga. ålder, funktionsnedsättning eller beroende. EESK uppmanar därför medlemsstaterna att ge dessa personer största möjliga skydd inom en gradvis och kontrollerad process för avinstitutionalisering, så att deras rättigheter alltid respekteras och de ges bästa möjliga vård och omsorg i närsamhället, inklusive stöd vid beslutsfattande.

4.9 Kommittén är uppmärksam på de konsekvenser som en övergång från institutioner till samhällsbaserad vård och omsorg kan få för de berörda arbetstagarna. Alla myndigheter och aktörer som deltar i processen måste arbeta tillsammans för att säkerställa att avinstitutionaliseringsprocessen påverkar vårdarna positivt och gradvis. Anständiga arbetsvillkor bör alltid respekteras.

4.10 Alternativet till institutionalisering är inte tjänster som tillhandahålls i hemmet utan tjänster i närsamhället, och därför måste man garantera investeringar i tjänsteinfrastrukturen.

⁽⁹⁾ *Long-term care in the European Union*, Luxemburg, Europeiska unionens publikationsbyrå, ISBN 978-92-79-09573-3.

⁽¹⁰⁾ EUT C 44, 11.2.2011, s. 10.

⁽¹¹⁾ Se ovan.

4.11 EESK välkomnar goda exempel, t.ex. vårdledighet, deltidsvårdledighet och erkännande av försäkring för informella vårdare⁽¹²⁾. Vi uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att uppmuntra utbyte av god praxis.

4.12 EESK erkänner vårdarnas betydelse. Informella vårdare som arbetar på frivillig basis försöker att förena sitt vårdansvar med sitt vanliga liv. Detta kan leda till ett "vårdarsyndrom", som innebär att den huvudsakliga vårdaren blir fysiskt och psykiskt utmattad. EU måste se till att politiken för att förena vård och det övriga livet samt vårdansvaret bygger på jämlikhet för alla och att de informella vård- och omsorgsuppgifterna delas lika och rättvist⁽¹³⁾, att vårdarnas grundläggande rättigheter respekteras, att informell och familjebaserad vård och omsorg erkänns och stöds, och att de frivilligas roll i tillhandahållandet av formell och informell vård och omsorg erkänns och stöds⁽¹⁴⁾.

4.13 Kommittén är medveten om att många av de utsatta grupper som tenderar att undergå institutionsbaserad vård och omsorg är överrepresenterade bland de hemlösa. EESK uppmanar därför medlemsstaterna att utarbeta strategier och program för avinstitutionalisering som fullt ut beaktar hemlöshet och behovet av att tillhandahålla samhällsbaserade tjänster för att både förebygga och motverka hemlöshet.

4.14 Att utveckla och professionalisera de hushållsnära tjänsterna är strategiskt viktigt för att uppnå jämlikhet i arbetslivet, eftersom de som utför dessa arbeten till största delen är kvinnor. Det är också främst kvinnor som har behov av tjänster för barnomsorg, äldreomsorg och underhåll av bostaden för att kunna uppnå jämlikhet med män i sina arbetsliv. Dessa tjänster gynnar såväl individen som hela samhället. De skapar nya arbetstillfällen, uppfyller de behov som ett åldrande samhälle har och gör det lättare att kombinera arbetsliv och familjeliv. Tjänsterna förbättrar även livskvaliteten och den sociala integrationen samt gör det lättare för de äldre att bo kvar hemma⁽¹⁵⁾.

4.15 EESK erkänner behovet av utbildning om avinstitutionalisering för yrkesverksamma i hela Europa. Till exempel kommer den nya generationen av psykiatriker att behöva utbildas för att se till att de utövar sin verksamhet i överensstämmelse med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

4.16 Kommittén är bekymrad över att människor i vissa fall sätts på institution utan att något samråd har ägt rum eller utan att tydliga förfaranden har följts. Vi erkänner vikten av en formell bedömning av människors behov av långtidsvård och långtidsomsorg. Denna process måste respektera människors värdighet och leda till att individanpassade tjänster utvecklas.

5. Finanskrisens inverkan på de sociala tjänsterna

5.1 Kommittén är medveten om att tillhandahållande av långtidsvård och långtidsomsorg till de användargrupper som behöver den är en av de största sociala och ekonomiska utmaningar som Europeiska unionen står inför, särskilt i en tid av ekonomisk kris, såsom är fallet för närvarande.

5.2 I meddelandet om sociala investeringar⁽¹⁶⁾ klagörs det att den ekonomiska krisen har hotat våra sociala trygghetssystem genom att arbetslösheten har stigit, skatteintäkterna har sjunkit och antalet bidragsbehövande har ökat. Mot denna bakgrund håller EESK med kommissionen om behovet av att stödja medlemsstaterna i utformningen av strategier för långtidsvård och långtidsomsorg som minimerar den ekonomiska krisens inverkan.

⁽¹²⁾ Det finns lämplig lagstiftning i Österrike. Exempel:

Vårdledighet och deltidsvårdledighet: För att säkerställa en bättre balans mellan arbete och vård har arbetstagare sedan den 1 januari 2014 haft möjlighet att komma överens om vårdledighet (helt utan lön) eller deltidsvårdledighet (delvis utan lön) under en period på mellan en och tre månader. Under denna tid har de laglig rätt till vårdersättning, till skydd mot uppsägning pga. ledigheten och till socialförsäkringsskydd (icke avgiftsfinansierad sjuk- och pensionsförsäkring). Ersättningen för vårdledighet motsvarar den potentiella arbetslöshetsersättningen. Syftet med vårdledigheten eller deltidsvårdledigheten är att ge de berörda arbetstagarna möjlighet att (om)organisera vården, särskilt vid ett plötsligt behov av att vårda en nära anhörig eller avlasta en vårdare under en viss tid.

Pensionsförsäkring för anhöriga som arbetar som vårdare: För vårdare som tar hand om en nära anhörig under hela eller en betydande del av arbetstiden finns det följande alternativ för att förvärva icke avgiftsfinansierade pensionsförsäkringsrättigheter: fortsättningsförsäkring som en del av pensionsförsäkringen, personförsäkring som en del av pensionsförsäkringen eller fortsättnings- eller personförsäkring som en del av sjukförsäkringen. Avgifterna till försäkringen övertas av förbundsregeringen, vilket innebär att det inte uppstår några kostnader för anhöriga som arbetar som vårdare.

⁽¹³⁾ Mellan kvinnor och män och mellan generationerna.

⁽¹⁴⁾ Social Platforms rekommendationer om vård och omsorg:

http://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2013/03/20121217_SocialPlatform_Recommendations_on_CARE_EN1.pdf

⁽¹⁵⁾ EUT C 12, 15.1.2015, s. 16.

⁽¹⁶⁾ COM(2013) 83 final.

5.3 I sitt yttrande⁽¹⁷⁾ om detta meddelande menade EESK att de sociala investeringarna till stöd för tillväxt och sammanhållning också bör användas för att stärka de sociala tjänsterna. Detta skulle också kunna stödja skapandet av arbetstillfällen i tjänstesektorn och utvecklingen av nya tjänster i närsamhället.

5.4 Den ekonomiska krisen har haft negativ inverkan på möjligheten för personer med funktionsnedsättning att leva självständigt samt på familjer och utsatta grupper som redan löpte större risk för fattigdom och social utestängning.

5.5 Paketet för sociala investeringar ska ta itu med utmaningarna i samband med den ekonomiska krisen och de demografiska förändringarna⁽¹⁸⁾.

5.6 Kommittén är övertygad om att krisen har lett till ett allvarligt bakslag i erkännandet av sociala rättigheter, eftersom budgetarna för denna politik har minskats. Kommittén uppmanar därför rådet, kommissionen och medlemsstaterna att se till att sociala investeringar kanaliseras till politiken för socialt skydd, för att åtminstone återupprätta de nivåer som gällde före den ekonomiska krisen⁽¹⁹⁾.

5.7 EESK understryker att man för att kunna tillgodose de behov som den ökade livslängden skapar måste tackla svåra frågor rörande rättvisa och solidaritet mellan generationerna. Målet måste vara att göra det möjligt för människor i hög och mycket hög ålder i Europa att leva på ett tryggt och värdigt sätt som ger livet mening, även om de är i behov av vård, och att samtidigt se till att senare generationer i enlighet med principen om solidaritet mellan generationerna inte åläggs bördor som de inte kan bära⁽²⁰⁾.

5.8 Skillnaderna inom EU när det gäller institutionsbaserad eller samhällsbaserad långtidsvård och långtidsomsorg var påtagliga redan tidigare, men krisen har förvärrat de redan betydande ekonomiska och sociala skillnaderna i EU. Den har framhävt skillnaderna i fråga om konkurrenskraft och social sammanhållning och förstärkt tendensen i riktning mot en polarisering av tillväxt och utveckling, med uppenbara begränsningar när det gäller en rättvis fördelning av inkomster, välbefinnande mellan medlemsstaterna och regionerna⁽²¹⁾.

6. Användning av EU-medel för långsiktiga sociala tjänster och avinstitutionalisering

EESK:s ståndpunkt:

6.1 Kommittén beklagar att EU:s strukturfonder under den förra programperioden användes för segregering av institutioner i stället för samhällsbaserad vård och omsorg.

6.2 EESK välkomnar de nya förordningarna om de europeiska struktur- och investeringsfonderna (Esif) 2014–2020, som främjar en övergång från finansiering av institutionsbaserad vård och omsorg till finansiering av samhällsbaserad vård och omsorg, och räknar med att Europeiska regionala utvecklingsfonden ska förbättra den sociala och hälsorelaterade infrastrukturen.

6.3 En flerfondsstrategi skulle kunna påskynda övergången till samhällsbaserad vård och omsorg, bl.a. genom att använda Europeiska socialfonden för mjuka åtgärder såsom utbildning av personal som tillhandahåller stödtjänster och skapande av nya sociala tjänster.

6.4 Kommittén välkomnar de tematiska förhandsvillkoren i förordningen om gemensamma bestämmelser för Esif beträffande kampen mot fattigdom och social utestängning, som gör att medlemsstaterna måste införa en avinstitutionaliseringstrategi.

6.5 Medlemsstaterna rekommenderas att använda de europeiska struktur- och investeringsfonderna för att främja övergången från institutionsbaserad till samhällsbaserad vård och omsorg, att utveckla de sociala tjänsterna och hälso- och sjukvården samt att utbilda personal inom stödtjänsterna.

6.6 Instrumentet för stöd inför anslutningen och Europeiska utvecklingsfonden bör användas för att stödja rätten att leva i närsamhället och att växa upp i en familjemiljö.

6.7 EESK inser att övergången från institutionsbaserade till samhällsbaserade tjänster är komplex. Vi uppmanar därför kommissionen och medlemsstaterna att lägga fram ett meddelande och ge politisk vägledning för att främja avinstitutionalisering även – och särskilt – i tider av ekonomisk kris.

⁽¹⁷⁾ EUT C 271, 19.9.2013, s. 91.

⁽¹⁸⁾ Paketet är avsett att gynna bl.a. barn och ungdomar, personer med funktionsnedsättning, hemlösa och äldre. Målen med paketet är att se till att de sociala trygghetssystemen tillgodoser människornas behov, uppnå en enklare och bättre riktad socialpolitik samt förbättra strategierna för aktiv integration i medlemsstaterna. (Toolkit on the Use of European Union Funds for the Transition from Institutional to Community-Based Care – <https://deinstitutionalisationdotcom.files.wordpress.com/2015/03/annex-1-en-orig.pdf>).

⁽¹⁹⁾ EUT C 170, 5.6.2014, s. 23 och EUT C 226, 16.7.2014, s. 21.

⁽²⁰⁾ EUT C 204, 9.8.2008, s. 103.

⁽²¹⁾ EUT C 12, 15.1.2015, s. 105.

7. Samhällsbaserade tjänster av hög kvalitet

EESK:s ståndpunkt:

7.1 Kommittén uppmanar kommissionen att anta en europeisk kvalitetsram för samhällsbaserade tjänster, och framhåller på nytt det brådskande behovet av stränga, bindande normer för att garantera högsta möjliga kvalitet.

7.2 Tjänsterna måste vara tillgängliga i närsamhället, även i avlägsna områden och på landsbygden, och enskilda personer måste få lämpliga individuella budgetar så att de fritt kan välja de tjänster som de behöver.

7.3 Samhällsbaserade tjänster bör utvecklas i nära samarbete med användarna och deras representativa organisationer, och kvaliteten bör fastställas av dem i samarbete med andra berörda aktörer, bl.a. tjänsteleverantörer, offentliga myndigheter och fackföreningar.

7.4 Medlemsstaterna uppmanas att inrätta oberoende och effektiva inspektions- och övervakningstjänster för att säkerställa efterlevnaden av reglerings- och kvalitetsnormerna för både samhällsbaserade och institutionsbaserade tjänster.

7.5 De samhällsbaserade tjänsterna bör vara tillgängliga lokalt samt ekonomiskt överkomliga och tillgängliga för alla.

7.6 Dessa tjänster måste godkännas av de behöriga myndigheterna och ackrediteras av certifieringsorgan.

7.7 Stödjande teknik och tekniska hjälpmedel är mycket viktiga för att personer med funktionsnedsättning, inklusive barn och äldre, ska kunna fungera i närsamhället. Dessa tekniker är effektivast när de stämmer överens med användarens preferenser och respekterar privatlivet.

Bryssel den 27 maj 2015.

Henri MALOSSE
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Fullbordande av EMU – den politiska pelaren

(yttrande på eget initiativ)

(2015/C 332/02)

Föredragande: Carmelo CEDRONE och Joost VAN IERSEL

Den 22 januari 2015 beslutade Europeiska ekonomiska och sociala kommittén att i enlighet med artikel 29.2 i arbetsordningen utarbeta ett yttrande på eget initiativ om

Fullbordande av EMU: den politiska pelaren.

Facksektionen för Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 6 maj 2015.

Vid sin 508:e plenarsession den 27–28 maj 2015 (sammanträdet den 27 maj 2015) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 183 röster för, 16 röster emot och 16 nedlagda röster.

Ingress

Inför den nya mandatperioden i Europaparlamentet och Europeiska kommissionen antog EESK i juli 2014 ett yttrande om "Fullbordande av EMU – nästa lagstiftningsperiod i EU". I november 2014 utfärdade föredragandena en uppdatering. Målet var att utforma en sammanhängande uppsättning politiska åtgärder för att förbättra EMU:s struktur och effektivitet.

EESK särskiljer fyra pelare: en monetär och finansiell pelare, en makro- och mikroekonomisk pelare, en social pelare och en politisk pelare. Alla fyra är kopplade till varandra. EESK har antagit ett antal yttranden om den monetära och finansiella pelaren, den ekonomiska pelaren och den sociala pelaren. Nu behandlar EESK mer specifikt frågor som rör EMU:s övergripande politiska och institutionella dimension, som medlemsstaterna och Europeiska rådet har full kontroll över. Denna dimension berör främst en kärngrupp av EMU-länder, men är också öppen för andra potentiella euroländer som vill gå i samma riktning.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Efter sex år av finansiell och ekonomiska kris tycks det svårare än någonsin att förutse den ekonomiska och sociala framtiden. Mot bakgrund av de geopolitiska och ekonomiska utmaningarna kan endast ett starkt EMU säkerställa en framtidsorienterad stabilitet.

1.2 EMU är fortfarande bräckligt – se diagnosen och swot-analysen nedan. EESK anser att de ihållande obalanserna samt skapandet av tillit och förtroende i Europa förutsätter en mer effektiv och demokratisk ekonomisk styrning, särskilt i euroområdet.

1.3 Kommittén är medveten om att avgörande steg inte kan tas över en natt, men två faktorer måste vederbörligen beaktas: a) Europa har inte råd att skjuta upp beslut i årtal, och b) en första förutsättning är en överenskommelse i euroområdet om principerna för den nödvändiga ekonomiska politik som ska genomföras med hjälp av en effektiv styrning.

1.4 Parallellt med den ekonomiska konvergensen behövs också demokratisk legitimitet, en stabil politisk ram och en delad känsla av en gemensam framtid. För detta ändamål kan konkreta åtgärder genomföras inom ramen för gällande fördrag och regler. På medellång sikt bör fördraget revideras för att de institutionella bestämmelserna ska kunna anpassas till de nödvändiga krav som följer av en verklig ekonomisk och politisk union.

1.5 Det behövs ett sammanhängande system för Europeiska rådet, de nationella regeringarna, Europaparlamentet, de nationella parlamenten och Europeiska kommissionen, som återspeglar demokratisk legitimitet, ansvarsskyldighet och insyn, och som kan fungera på ett effektivt sätt i medborgarnas och de ekonomiska aktörernas intresse.

1.6 Det har blivit uppenbart att det nuvarande systemet med bestämmelser som ligger till grund för EU, och euroområdet i synnerhet, har lett till förvirring i fråga om rättsliga, institutionella och demokratiska aspekter. Därför behövs en ny metod. Den politiska och ekonomiska dynamiken gör det inte längre möjligt för EU att upprätthålla den nuvarande institutionella strukturen. EESK anser därför att integrationen i euroområdet måste fördjupas.

1.7 Med detta i åtanke föreslår EESK en färdplan med följande steg:

1.7.1 Steg 1

- 1) Ständig ordförande för Eurogruppen
- 2) Inledande av den interparlamentariska konferensen
- 3) "Parlamentarisering" av euroområdet (Europaparlamentets stora utskott med alla parlamentsledamöter från EMU-länderna).

1.7.2 Steg 2

- 4) Råd för lagstiftningsfrågor som rör EMU
- 5) Omröstning bland parlamentsledamöter från euroländerna om frågor som hör till EMU:s behörighet
- 6) Ett verkställande organ (styrelse) för EMU (nuvarande Eurogruppen och kommissionen)
- 7) Utökade befogenheter och behörigheter för den interparlamentariska konferensen (Europaparlamentet och de nationella parlamenten).

1.7.3 Steg 3

- 8) Stärkande av Europaparlamentets befogenheter i samband med EMU (demokratisk legitimitet) och inrättande av verkliga europeiska politiska partier
- 9) Representantkammare för (EMU-) länder (regeringar)
- 10) Åtskillnad mellan den lagstiftande och den verkställande makten
- 11) Avskaffande av beslutsfattande med enhällighet.

1.8 Dessutom bör följande initiativ tas för att förbereda och genomföra de åtgärder som anges ovan:

- Konferens för det civila samhället som anordnas gemensamt av EESK och ReK samt EU-ordförandeskapet och kommissionen

- Interparlamentarisk konferens
- Förslag från Europaparlamentets till åtgärder som ska vidtas inom ramen för gällande fördrag och till översyn av Lissabonfördraget
- Konstitutionellt konvent
- Övervägande av en eventuell alleuropeisk folkomröstning.

2. Diagnos

2.1 Ekonomiska och monetära unionen har redan ett omfattande regelverk. Den har en gemensam valuta och en centralbank, och till en viss grad säkerställer den samordningen av finanspolitiken och den ekonomiska politiken. Den fattar bindande beslut, som i princip begränsar medlemsstaternas ekonomiska och finanspolitiska självbestämmande, föreskriver villkor för alla expansiva åtgärder i medlemsstaterna och ålägger medlemsstaterna att genomföra ekonomiska och sociala reformer.

2.2 Detta innebär att EMU är en federation under utveckling, som för närvarande fungerar som en "väktare" men som ännu inte agerar gemensamt. Dess målmedvetenhet är starkare än hos andra, vilket har skapat ett "offentligt rum" för diskussioner. EMU innebär en större överlåtelse av suveränitet från medlemsstaterna, trots att förvaltningen fortfarande främst kontrolleras genom en teknokratisk struktur.

2.3 Unionen måste fullbordas genom att man skapar de förutsättningar som är nödvändiga för att de länder som är en del av den eller som vill ansluta sig kan uppnå inte bara stabilitet utan även utveckling och välstånd. Det bör vara mer fördelaktigt att ansluta sig till euroområdet än att stå utanför.

2.4 Finanskrisen som bröt ut år 2008 och dess senare utveckling har i kombination med de katastrofala följderna för den reala ekonomin och det europeiska samhället fungerat som en väckarklocka för alla dem som fram till denna tidpunkt trodde att EMU:s struktur skulle fortsätta att fungera på ett mer eller mindre tillfredsställande sätt och att spridningseffekterna på ett harmoniskt sätt skulle främja konvergensen mellan medlemsstaterna.

2.5 Kort efter den första chocken började EU-institutionerna leta kortsiktiga lösningar på de mest akuta problemen. Det faktum att mekanismer inrättades för att se till att EMU, euron och euroområdet hölls intakta var en stor bedrift, men det förekom även förseningar och allvarliga brister, såsom avsaknaden av en gemensam plan för att främja tillväxt och sysselsättning.

2.6 Det är också en stor bedrift att man under extremt svåra förhållanden har kunnat göra produktiva framsteg för att – åtminstone delvis – stärka grunden för EMU. EESK välkomnade vart och ett av dessa steg, men kritiserade också deras begränsningar och lade fram andra förslag som var bättre anpassade för att hantera krisen.

2.7 Den finansiella och ekonomiska krisen ledde till en fortsatt ekonomisk nedgång med markanta ekonomiska obalanser mellan nationella ekonomier. En stor del av EU befinner sig sex år senare i en långt ifrån avundsvärd situation med låg tillväxt och sviktande sysselsättning. De ekonomiska och sociala konsekvenserna talar för sig själva.

2.8 Trots alla framsteg är Ekonomiska och monetära unionen fortfarande ofullständig. Situationen är mycket komplicerad. Trots hoppningivande tecken på återhämtning råder ekonomisk stagnation i ett antal länder, med brist på sysselsättning och fattigdom, till största delen till följd av olika djupgående orsaker som har blivit synligare och har förstärkts under krisen: historia, traditioner i samhällsstyrningen (eller avsaknaden av sådana), avvikande utveckling av tillväxten, olika ekonomiska och sociala strukturer och olika sätt att sköta den externa politiken.

2.9 I euroområdet råder oenighet mellan förespråkare för en stabilitetsunion, som bygger på ekonomisk konvergens och reformer i medlemsstaterna, och förespråkare för en rent finanspolitisk union. Denna oenighet leder också till olika uppfattningar om vilken ekonomisk politik som bör föras på nationell nivå och EU-nivå, både rent politiskt och mellan arbetsmarknadens parter.

2.10 Skilda synsätt och praxis har förvärrat klimatet av misstro inte bara politiskt, utan också bland allmänheten i de olika länderna, hur ytlig den ömsesidiga kritiken än må vara. Denna utveckling har blivit en självuppfyllande profetia – den fråntar beslutsfattarna allt potentiellt manövreringsutrymme och orsakar vågor av EU-fobi bland medborgarna.

2.11 Eftersom EMU främst domineras av mellanstatligt beslutsfattande och teknokratisk förvaltning har bristen på demokratisk legitimitet och trovärdighet allvarliga följder, som också skärper motsättningarna mellan partnerländerna.

2.12 Detta gäller dock inte bara EU. Andra stora stater, såsom Förenta staterna, Kina, Ryssland, Indien och Brasilien, och ett stort antal mindre länder lider också av jämförbara svårigheter. Men det råder inget tvivel om att EU, och i synnerhet euroområdet, har stora problem med att övervinna hindren i jämförelse med Förenta staterna och den asiatiska kontinenten ("den asiatiska fabriken").

2.13 I princip anser EESK att en effektivare politisk styrning av EMU skulle bidra väsentligt till att skapa större stabilitet i anslutning till hanteringen av aktuella och framtida svårigheter, även om den situation som den europeiska ekonomin befinner sig i för närvarande är resultatet av många olika och komplicerade faktorer. Under alla omständigheter kommer ett starkare EMU att vara nödvändigt för att skydda vissa centrala europeiska intressen i världen.

2.14 Kommittén är medveten om att inga slutgiltiga lösningar är inom räckhåll för närvarande. Kommittén inser också att den nuvarande dynamiken, komplexiteten och olika dilemman står i vägen för en stabil färdplan. Dessutom kan nuvarande institutionella och förvaltningsmässiga brister inte fortsätta länge till utan bestående skadliga följder på förtroendet och de ekonomiska resultaten. EESK anser därför att förseningar, resignation och avsaknad av en plan för framtiden är oacceptabla.

2.15 Följaktligen anser EESK att det är absolut nödvändigt att föra en seriös debatt om en solid struktur för EMU, vilket innebär ett samförstånd om ekonomiska och sociala mål och en överenskommen styrning.

2.16 Sedan början av EMU har debatten om mer eller mindre europeisk integration handlat om nationell suveränitet. EESK understryker att detta är ett felaktigt synsätt, eftersom nationell suveränitet gradvis håller på att suddas ut. I den nuvarande eran av globalisering och därmed förknippade utmaningar ser kommittén inget annat genomförbart alternativ till en bättre förankring av en gemensam eller delad suveränitet i EU, särskilt i euroområdet. Detta kommer att kräva en solid delad ekonomisk styrning eller en ekonomisk ledning. På samma sätt är EMU:s framtid nära förknippad med andra viktiga "suveräna" politikområden, såsom utvecklingen av den gemensamma säkerhets- och försvarspolitikerna och energunionen.

3. Swot-analys av den nuvarande situationen i EU och euroområdet

Starka sidor	Svaga sidor
<ul style="list-style-type: none"> — Ökad medvetenhet om att européerna står inför en gemensam framtid — Viktig, om än begränsad, roll för ECB (som överstatlig institution) — Europeiska stabilitetsmekanismen (ESM) och erkännande på senare tid av flexibilitetsreglerna — Bättre budgetdisciplin i medlemsstaterna — Större politisk acceptans bland regeringarna av regler som avtalats på EU-nivå, särskilt när det gäller behovet av strukturella reformer i alla medlemsstater — EU:s ökade fokus på bättre styrning och bättre förvaltning i alla medlemsstater — Starten på bankunionen och beslutsprocessen om den gemensamma rekonstruktionsmekanismen — Kvantitativa lättnader genomförda av ECB — Mer aktiv, men fortsatt begränsad, roll för EIB, och den föreslagna investeringsplanen för Europa — Den europeiska planeringsterminen och de landsspecifika rekommendationerna, vilket innebär en större medverkan av EU i identifieringen av svaga punkter i de nationella budgetarna och den nationella styrningen — Större öppenhet i den offentliga debatten om utvecklingen i partnerländerna — Ökad acceptans i alla medlemsstater av behovet av att främja tillväxt och konkurrenskraft samt förbättra villkoren för inhemska och utländska investeringar — Trots skillnaderna i Europa säkerställer de europeiska sociala marknadsmodellerna en optimal och stabil samhällsutveckling. 	<ul style="list-style-type: none"> — Ihållande ekonomiska obalanser i euroområdet som tenderar att öka — Bristen på solidaritet mellan – och inom – medlemsstaterna — Fortsatt krav på enhällighet i centrala frågor — Mycket långa diskussioner behövs för att göra framsteg, även i frågor som man redan har enats om — Trots euron finns ingen "ödesgemenskap", samtidigt som medlemsstaterna fortfarande i stor utsträckning har ansvaret för den ekonomiska politiken och finanspolitiken⁽¹⁾ — Bristande demokratisk legitimitet — Svag ställning för kommissionen i genomförandet av europeiska bestämmelser och den europeiska planeringsterminen — Bristfälligt genomförande av överenskomna regler i medlemsstaterna: alltför stora underskott, landsspecifika rekommendationer — Negativa effekter av exklusiv åtstramningspolitik — Historiskt baserade nationella fördomar som också leder till fortsatt misstro mellan medlemsstaterna – i ringare grad mellan finansministerierna — Otillräckligt deltagande av nationella parlament och det civila samhället i beslutsfattandet och/eller upplysningen i de flesta medlemsstater — Otillfredsställande kommunikation, särskilt av ledningen i medlemsstaterna — Oenighet i den allmänna opinionen och mellan de politiska partierna i hela EU och i euroområdet — Fokus på kortsiktiga strategier, ingen långsiktig vision, än mindre engagemang — Ofullständig bankunion, ännu inget beslut om ett insättningsgarantisystem — En djupgående alleuropeisk kapitalmarknad förblir en avlägsen dröm så länge som bankerna är nationellt baserade — Ofullständig och fragmenterad inre marknad — Avsaknad av en långsiktig politisk vision för framtidens EMU/EU.

⁽¹⁾ "Bereda väg för nya åtgärder för en bättre ekonomisk styrning i euroområdet", analysunderlag presenterat av Jean-Claude Juncker den 12 februari 2015, s. 1.

Möjligheter	Hot
<ul style="list-style-type: none"> — Förstärkning av styrningen av euroområdet — Förstärkning av den demokratiska legitimiteten — Korrekt genomförande av de överenskomna reglerna — Förtroendeskapande åtgärder som leder till ett stabilt investeringsklimat — Att locka investeringar inom EU och från utlandet, bland annat genom investeringsplanen för Europa — Framgång för ECB:s program för kvantitativa lättnader — Konvergens mellan budgetpolitik och finanspolitik enligt överenskomna principer: utveckling av den nationella politiken inom en överenskommen gemensam ram — Avtal mellan medlemsstaterna och EU — Hantering av ekonomiska obalanser inom en gemensam ram — Avtal om nationella reformer samt om initiativ som rör tillväxt och jobbskapande — En hållbar lösning på Greklands – och andras – farhågor när det gäller främjandet av konvergens — Att hålla Storbritannien i EU på rimliga grunder, som inte äventyrar de framsteg som gjorts av andra — Ett framgångsrikt samspel mellan ECB, kommissionen och rådet, särskilt i euroområdet — Stabil styrning av euroområdet — Erkännande av kommissionens proaktiva roll, inbegripet en strikt tillämpning av gemenskapsmetoden — Fullbordande av bankunionen och en alleuropeisk kapitalmarknad — Skapande av förutsättningar för att kunna införa euroobligationer för investeringar — En gemensam bolagsskattebas — Planering av en skattebas för EU-budgeten och samtidigt utvidgning av den — En gemensam europeisk röst i internationella forum. 	<ul style="list-style-type: none"> — EU/euroområdet: för lite och för sent — Befolkningens negativa känslor/EU-skepsis — Brist på förtroende bland investerare, inom och utanför EU — Deflation — Fortsatt låg tillväxt jämfört med de stora globala konkurrenterna — Pågående internationella (militära) konflikter, särskilt i EU:s omedelbara närhet — Otillräckliga förberedelser i händelse av en ny ekonomisk kris — Ökande ekonomiska skillnader inom EU/euroområdet — Greklands utträde ur euroområdet (eller något som närmar sig det) — Storbritanniens utträde ur EU (eller ett stagnerande läge i förhållandet mellan Storbritannien och euroområdet) — Bankunionens stagnation — Fortsatt koppling mellan de nationella bankerna och medlemsstaterna, avsaknad av en alleuropeisk kapitalmarknad — Bristande genomförande inom finanssektorn — Bristande genomförande på den inre marknaden i stort, vilket leder till ökande fragmentering — Stagnerande framsteg på andra nyckelområden, såsom energiunionen, den digitala unionen och GSFP — Bristande framgång för ECB:s program för kvantitativa lättnader.

4. Förslag om EMU:s politik och EU-institutionerna

4.1 Demokrati, öppenhet och legitimitet

4.1.1 De grundläggande utmaningarna för den ekonomiska och monetära unionen, som innebär en väsentlig överföring av nationella befogenheter till EU, är förknippade med dess demokratiska dimension och särskilt dess parlamentariska dimension, effektiviteten i beslutsfattandet, iakttagandet av principerna om ansvar och lojalt samarbete samt öppenhet (insyn) i dess verksamhet. EESK anser att dessa utmaningar kräver en politisk union som kan återställa och säkerställa allmänhetens deltagande och engagemang från alla berörda parter sida i den europeiska integrationen.

4.1.2 Skapandet av en politisk union är en process som bör ske i etapper. Vissa villkor och åtgärder kan genomföras utan att ändra EU:s fördrag medan andra kräver en översyn av fördragen.

4.1.3 EESK rekommenderar att de former för deltagande som finns på nationell nivå också tillämpas på vederbörligt sätt på unionsnivå, med tanke på ett ömsesidigt ansvar och samarbete. Detta gäller i synnerhet

- verkliga europeiska politiska partier,
- skapande av politisk majoritet och minoritet på grundval av valprogram,
- harmonisering av datum för valet till Europaparlamentet.

4.1.4 I alla medlemsstater och i hela EU utgör den demokratiska frågan en allvarlig svaghet (man behöver bara tänka på trojkans roll i den nya ekonomiska styrningen). Förhållandet mellan företrädare och de företrädde blir allt mer bräckligt, ett faktum som krisen har framhävt. Därför är det nödvändigt att snarast möjligt ta tag i denna fråga som en del av processen att fullborda Ekonomiska och monetära unionen inom dess fyra integrationsmetoder eller -pelare: bankunionen, skatteunionen, den ekonomiska unionen (som enligt EESK bör omfatta en social union) och slutligen den politiska unionen.

4.1.5 För att uppnå denna politiska union – med början i de länder som vill ha en sådan och genom att tillämpa principen om differentierad integration – föreslår EESK att man i rätt tid inrättar en konvention, som ska ha som uppdrag att hitta lösningar som går utöver Lissabonfördraget. EESK åtar sig att utarbeta förslag för ett effektivt deltagande av det civila samhället i arbetet i en sådan konvention.

4.2 Lagstiftande makt:

Representativ demokrati: Europaparlamentet och de nationella parlamenten

4.2.1 Den främsta platsen för representativ demokrati inom Ekonomiska och monetära unionen är Europaparlamentet, där det finns ledamöter från länder som anslutit sig till den gemensamma valutan och länder som förbereder sig på att ansluta sig till den.

Förslag A

För att göra dessa parlamentsledamöters arbete synligt, konsekvent och effektivt föreslår EESK att man inrättar ett permanent organ inom Europaparlamentet för dem. Organets syfte skulle vara att stödja ansvarsskyldigheten hos de institutioner som handhar förvaltningen av den gemensamma valutan, och samtidigt inrätta ett offentligt rum för dialog och samråd, utarbeta och rösta om texter om ekonomiska och monetära frågor som ska läggas fram i plenum för beslut, och säkerställa att principerna om solidaritet och lojalt samarbete beaktas i lika grad vid genomförandet av EMU:s politik.

4.2.2 Förankringen av den representativa demokratin inom EMU skulle inte vara fullständig om beslutsmetoden inte skulle ta hänsyn till den dubbla legitimiteten – den nationella och europeiska – som är väsentlig för det unika europeiska systemet.

Förslag B

EESK föreslår att man främjar och samtidigt utvidgar ansvarsområdet för den interparlamentariska konferensen (artikel 13 i finanspakten) genom att ge den befogenhet att diskutera och avge bindande yttranden om frågor som rör tillväxt, konkurrenskraft, sysselsättning, beskattning och socialpolitik. Europaparlamentet bör dessutom öppna sitt interna organ som ansvarar för EMU för deltagande – i egenskap av observatörer – av ledamöter i nationella parlament från länder som deltar i och som kommer att delta i eurosamarbetet. Den interparlamentariska konferensen kan bestå av ordförandena för utskotten för budget- och industrifrågor i EMU-länderna och ordförandena för Europaparlamentets utskott för budget, ekonomiska och monetära frågor, industri, forskning, energi och sammanhållning. En fördjupning av medbeslutandeförandet bör stärka legitimiteten i nya lagstiftningsförslag.

Förslag C

De nationella parlamenten bör å sin sida engagera sig synligt i de europeiska politiska debatterna. Detta pågår redan i vissa länder, t.ex. genom kommissionens deltagande i parlamentsdebatterna. Bästa praxis på detta område kan spridas. Syftet skulle vara att de nationella politiska aktörerna engagerar sig mer synligt på sin nivå i sådan EU-politik som påverkar dem direkt.

Rådet

4.2.3 I detta politiska sammanhang kommer det att finnas en gynnsammare grund för närmare samarbete och enighet mellan eurotoppmötena och/eller Eurogruppen – och i detta fall också länder som ännu inte deltar i eurosamarbetet – Europaparlamentet och de nationella parlamenten. I linje med logiken i föregående punkt kan ministrarna från medlemsstaterna i euroområdet och de länder som vill ansluta sig till euroområdet ha lagstiftande funktioner tillsammans med Europaparlamentet i frågor som rör EMU.

4.2.4 Rådets åtgärder bör förstärkas genom de insatser som görs av nationella myndigheter, som måste gå hand i hand med denna utveckling, bl.a. genom tjänstemannautbyten mellan dem och genom att intensifiera de bilaterala förbindelserna.

4.2.5 EESK betonar att en utvidgning av omröstningssystemet med kvalificerad majoritet och, inom en viss tid, avskaffandet av kravet på enhällighet, kommer att underlätta ett fördjupande av integrationen inom den politiska unionen.

4.2.6 På så sätt kommer ett bättre strukturerat samarbete och samråd inom den politiska unionen att förbättra effektiviteten i politiken inom nyckelområden för EMU. EU som helhet kommer att dra vederbörlig nytta av detta.

4.2.7 Såsom anges i tabellen i punkt 5 finns det många saker som kan göras inom ramen för det gällande fördraget. För de flesta politikområden som rör EMU kan man genomföra ett fördjupat samarbete direkt mellan länderna. Det skulle vara bättre att förse EMU med en typ av permanent fördjupat samarbete, som också skulle göra det möjligt för Europaparlamentsledamöter från euroländer och kandidatländer för euroområdet att mer effektivt vidta åtgärder.

4.2.8 EESK anser att det skulle vara värdefullt att återuppliva "jumbomötena" i rådet inom Eurogruppen. Detta skulle öppna upp möjligheten för en regelbunden dialog mellan ministrarna för finansiella, ekonomiska och sociala frågor samt arbetsmarknadens parter och det civila samhället.

4.3 Den verkställande makten

Ett verkställande organ för EMU, kommissionen

4.3.1 Efter en övergångsperiod, som så småningom ska leda till en fördragsändring, kommer ett ledningsorgan för EMU att ta form. Dess ordförande ska i alla avseenden fungera som ekonomi- och finansminister för euroområdet, med en roll som vice ordförande för kommissionen – liknande befattningen som hög representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik.

4.3.2 I den unika europeiska modellen kommer kommissionen (mindre och effektivare) att fortsätta att spela en avgörande roll. Gemenskapsmetoden och kommissionens nuvarande initiativrätt har också en särskild betydelse när det gäller att fördjupa EMU. Denna roll bör säkerställas i den politiska unionen.

4.3.3 Kommissionen bör ha en "dubbel" roll som en länk mellan EU och EMU tills EMU får ett eget verkställande organ. Utan att det påverkar kommissionens nuvarande initiativrätt bör man hitta sätt att vederbörligen involvera Europaparlamentet i processen för att säkerställa legitimiteten i nya lagstiftningsförslag.

4.3.4 EESK föreslår att man utser en ständig ordförande i Eurogruppen, som bäst skulle kunna arbeta, direkt i Bryssel, med kommissionen, Europaparlamentet, regeringarna och de nationella parlamenten. Enligt den metod som ordförande Juncker använder skulle en av EU-kommissionens vice ordförande kunna leda Eurogruppens möten. Han eller hon skulle på så sätt kunna företräda EMU i internationella forum.

4.4 EESK

4.4.1 Allt detta bör göra oss mer beslutsamma än någonsin att bygga upp starkare, mer konstruktiva förbindelser med Europas befolkning och hitta sätt att involvera den i det offentliga livet. Stabila samrådsformer om särskilda frågor med arbetsmarknadens parter och det civila samhället bör garanteras, särskilt i euroområdet, eftersom dessa organisationer spelar en viktig roll inom politikområden som direkt påverkas av EMU. De påverkar också ofta resultatet av politiken på nationell nivå. På europeisk nivå kan EESK fungera som det civila samhällets medlare, med ansvar för det organiserade civila samhällets deltagande i EU:s beslutsprocess, utan att det påverkar den roll som arbetsmarknadens parter har i den sociala dialogen, genom:

- a) Ett forum för det organiserade civila samhället om särskilda frågor, inbegripet bedömning av gränserna för den europeiska integrationsprocessen och sökande efter nya former av deltagande.
- b) Ett specifikt forum för euroområdet för att bedöma målmedvetenheten och känslan av tillhörighet, som ett sätt att övervinna fördomar och öka det ömsesidiga förtroendet.
- c) Yttranden i form av förberedande lagstiftningsinitiativ på vissa områden som är särskilt känsliga för allmänheten, och om vilka Europaparlamentet och rådet är skyldiga att lagstifta.

5. Rättsliga instrument och åtgärdsområden

5.1 För att realisera de fyra unionerna, som motsvarar de fyra pelarna i EESK⁽²⁾, kan, enligt rapporten från de fyra ordförandena, en rad åtgärder eller politikområden genomföras inom det nuvarande fördraget (första kolumnen i tabellen nedan). Andra måste beslutas gemensamt på europeisk nivå (euroområdet), med en ny beslutsmetod och nya instrument och med hjälp av det fördjupade samarbete som föreskrivs i det nuvarande fördraget (andra kolumnen i tabellen) eller genom ändringar av fördraget eller, i tillämpliga fall, ett nytt fördrag för EMU (tredje kolumnen). Slutligen innehåller tabellen en sammanfattning av dessa steg samt institutionella förslag och förberedande initiativ som rör EMU:s politiska pelare (fjärde kolumnen).

⁽²⁾ Bland annat på grundval av EESK:s yttrande "Fullbordande av Ekonomiska och monetära unionen – nästa lagstiftningsperiod i EU" (EUT C 451, 16.12.2014, s. 10).

5.2 Analytisk uppställning av möjligheterna för att fullborda EMU ⁽³⁾

I) Politik enligt gällande fördrag	II) Fördjupat/ strukturerat samarbete övergångsklausuler (artikel 136 i EUF-fördraget)	III) Efter Lissabonfördraget	Institutionella steg för att genomföra den politiska pelaren: för euroområdet och de länder som vill ha den
<p><u>Finansiell, finanspolitisk och monetär pelare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Beskattning med en gemensam konsoliderad bolags-skattebas — Fullbordande av bankunionen, kapitalmarknaden och europeisk tillsyn — Finansiellt stöd till en medlemsstat i händelse av kris (artikel 122 i EUF-fördraget) — Genomförande av nationella reformprogram 	<p><u>Finansiell, finanspolitisk och monetär pelare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Förstärkning av ESM — Fullbordande av ECB:s mandat — Gemensam skattepolitik för EMU — (Finanspolitisk union) och budgetunion — Ömsesidigt ansvar för skulder (eller med artikel 125 i EUF-fördraget?) — Mekanism för solidaritet och konkurrenskraft för att motverka obalanser och asymmetriska chocker (finanspolitisk union) — EMU:s betalningsbalans 	<p><u>Finansiell, finanspolitisk och monetär pelare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Egna medel — Inrättande av en europeisk valutafond som skuldbyrå — Euroobligationer för nya skulder — Skatteharmonisering 	<p><u>Steg 1</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ständig ordförande för Eurogruppen 2. Inledande av den interparlamentariska konferensen 3. "Parlamentarisering" av euroområdet (Europaparlamentets stora utskott med alla parlamentsledamöter från EMU-länderna).

⁽³⁾ Se ovan.

I) Politik enligt gällande fördrag	II) Fördjupat/ strukturerat samarbete övergångsklausuler (artikel 136 i EUF-fördraget)	III) Efter Lissabonfördraget	Institutionella steg för att genomföra den politiska pelaren: för euroområdet och de länder som vill ha den
<p><u>Ekonomisk pelare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Stärkande och genomförande av Junckerplanen — Politik för investeringar, tillväxt, sysselsättning — EIB:s euroobligationer — Strategier för spridning av kunskap (den digitala agendan) — Fullbordande av den inre marknaden (den inre marknaden för energi, den digitala inre marknaden, den inre marknaden för forskning) — Flexibilitet i reglerna för stabilitets- och tillväxtpakten — Bättre genomförande av den europeiska planeringsterminen och avtal (CCl) 	<p><u>Ekonomisk pelare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Makro- och mikroekonomisk styrning av EMU — Forskning och innovation — Nära samordning av toppmötena mellan stats- och regeringscheferna i euroområdet, Eurogruppen och Eurogruppens arbetsgrupp — Ny lagstiftning för euroområdet — Investeringar i social infrastruktur — Ekonomisk demokrati 	<p><u>Ekonomisk pelare</u></p> <p>(om ett stärkt EMU-samarbete inte godkänns)</p> <ul style="list-style-type: none"> — EU:s höga representant för ekonomisk politik/skattepolitik — Obligatorisk samordning av den ekonomiska politiken (ändring av artikel 5 i EUF-fördraget) — Majoritetsbeslut om den makro- och mikroekonomiska politiken genom ett medbeslutandeförfarande med Europaparlamentet (EMU-parlamentsledamöter) — Överföring av befogenheter, till att börja med industri och energi 	<p><u>Steg 2</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Råd för lagstiftningsfrågor som rör EMU 5. Omröstning bland parlamentsledamöter från euroländerna om frågor som hör till EMU:s behörighet 6. Ett verkställande organ (styrelse) för EMU (nuvarande Eurogruppen och kommissionen) 7. Utökade befogenheter och behörigheter för den interparlamentariska konferensen (Europaparlamentet och de nationella parlamenten)
<p><u>Social pelare – rättigheter</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Anslutning till den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna — Utbildning — Ramdirektiv om tjänster av allmänt intresse — Jämställdhetsintegrering — Utvecklingsindikatorer — Anslutning till Europarådets sociala stadga — Efterlevnad av standarder för rättigheter — Övergripande social klausul (artikel 9 i EUF-fördraget) 	<p><u>Social pelare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Samordning av den sociala politiken — Harmonisering av de sociala trygghetssystemen — Invandringspolitik — Individuell och transnationell pensionsrätt — Minimiinkomst för alla medborgare — Europeiska kollektiva nyttigheter — Sysselsättningsstöd — Arbetsmarknaden, rörlighet, erkännande av kvalifikationer — Kvaliteten på offentliga tjänster 	<p><u>Social pelare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Majoritetsbeslut för socialpolitik, sysselsättningspolitik, utbildningspolitik och hälsopolitik — Ändring av stadgan om rättigheter när det gäller gränserna för egendomsrätten — Överföring av ett antal befogenheter från förteckningen över understödd politik till delad behörighet (särskilt utbildning) 	<p><u>Steg 3</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 8. Stärkande av Europaparlamentets befogenheter i samband med EMU (demokratisk legitimitet) och inrättande av verkliga europeiska politiska partier 9. Representantkammare för (EMU-) länder (regeringar) 10. Åtskillnad mellan den lagstiftande och den verkställande makten 11. Avskaffande av beslutsfattande med enhällighet

I) Politik enligt gällande fördrag	II) Fördjupat/ strukturerat samarbete övergångsklausuler (artikel 136 i EUF-fördraget)	III) Efter Lissabonfördraget	Institutionella steg för att genomföra den politiska pelaren: för euroområdet och de länder som vill ha den
<p style="text-align: center;"><u>Politisk pelare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Parlamentarisering av EMU — Stora utskottet (parlamentsledamöter från euroområdet) — Ständig ordförande för Eurogruppen — Råd för lagstiftningsfrågor — Interinstitutionella avtal — Genomförande av grannskapspolitiken — Bilateral och multilaterala handelsavtal i EU 	<p style="text-align: center;"><u>Politisk pelare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Omröstning bland parlamentsledamöter från EMU-länderna om frågor som hör till EMU:s behörighet — Stärkande av den interparlamentariska konferensen (artikel 13 i finanspakten) — Ett europeiskt försvar — Utrikespolitik — En gemensam röst i FN:s säkerhetsråd — EMU:s externa representation — Europeisk åklagare — Europeisk frivilligkår för humanitärt bistånd 	<p style="text-align: center;"><u>Politisk pelare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Nytt EMU-fördrag — Europaparlament (EMU-ländernas parlamentsledamöter) med permanent fördjupat samarbete (ny artikel 136 i EUF-fördraget) — Stärkande av Europaparlamentet (ordinarie lagstiftning, initiativrätt där kommissionen inte agerar) — Representantkammare (regeringar +) — Avskaffande av beslutsfattande med enhällighet — Superkvalificerad majoritet, fördragsändringar — Europeiskt verkställande organ (för EMU) — Europeiska partier och valprogram och transnationella listor — Maktfördelning — Utrikespolitik 	<p style="text-align: center;"><u>Initiativ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Konferens för det civila samhället anordnad av EESK och ReK i samarbete med EU-ordförandeskapet och kommissionen — Interparlamentarisk konferens — Förslag från Europaparlamentet till åtgärder som ska vidtas inom ramen för gällande fördrag och till översyn av Lissabonfördraget — Konstitutionellt konvent — Övervägande av en eventuell alleuropeisk folkomröstning

Bryssel den 27 maj 2015.

Henri MALOSSE
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om ”Att främja kreativitet, företaganda och rörlighet i utbildningssystemen”

(yttrande på eget initiativ)

(2015/C 332/03)

Föredragande: Vladimíra DRBALOVÁ

Den 16 oktober 2014 beslutade Europeiska ekonomiska och sociala kommittén att i enlighet med artikel 29.2 i arbetsordningen utarbeta ett yttrande på eget initiativ om

Att främja kreativitet, företaganda och rörlighet i utbildningssystemen.

Facksektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 7 maj 2015.

Vid sin 508:e plenarsession den 27–28 maj 2015 (sammanträdet den 27 maj 2015) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 88 röster för, 8 röster emot och 21 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EESK stöder ett gemensamt initiativ från Europeiska kommissionen och Europeiska rådets ordförandeskapstrio att fokusera på entreprenörskapsutbildning ⁽¹⁾ och att främja företaganda i Europa.

1.2 EESK rekommenderar medlemsstaterna att gå tillbaka till den strategiska ramen för europeiskt utbildningssamarbete (Utbildning 2020) som bygger på Osloagendan från 2006, som fortfarande är synnerligen aktuell.

1.3 EESK rekommenderar medlemsstaterna att utarbeta egna strategier för utbildning i entreprenörskap eller att införliva konceptet entreprenörskap i sina nationella strategier för livslångt lärande.

1.4 EESK efterlyser en gradvis utveckling av de nyckelkompetenser som fastställs i Europaparlamentets och rådets rekommendation från 2006 ⁽²⁾, som ska bidra till bättre anpassningsförmåga, anställbarhet, social integration och rörlighet.

1.5 Högkvalitativa praktik- och lärlingsplatser, varvade system eller andra arbetsplatsbaserade system, entreprenörs- och inkubatorprogram, volontärarbete och idrottsverksamhet kan underlätta övergången från skola till arbete eller egenföretagande.

1.6 Förfarandena för erkännande av kunskaper som förvärvats utanför skolan måste förbättras och elever, lärare och arbetsgivare måste delta i utformningen av förfarandena för erkännande och motiveras av dem ⁽³⁾.

1.7 Entreprenörskapsutbildningen måste dock beaktas mot bakgrund av samhället i stort, inte enbart företagsklimatet. Entreprenörskap bör ingå på alla utbildningsnivåer, lämpligen alltifrån tidig ålder, på ett sätt som möjliggör en kontinuerlig utveckling genom hela läroplanen.

⁽¹⁾ Se definitionen i punkt 5.3.

⁽²⁾ Rekommendation av den 18 december 2006, 2006/962/EG (EUT L 394, 30.12.2006, s. 10).

⁽³⁾ EUT C 214, 8.7.2014, s. 31.

1.8 EESK stöder kommissionens förslag till medlemsstaterna om att utveckla en referensram för företagarkompetens som ingår i nyckelkompetensramen. Detta skulle bidra till att säkerställa ett samordnat förhållningssätt mellan olika utbildningsnivåer och att hänsyn tas till icke-formellt och informellt lärande.

1.9 EESK uppmanar medlemsstaterna att införa ett program för lärare, utbildare och utbildningsledare som fokuserar på att utveckla företagarkompetens och företaganda. Samtidigt bör skolor erbjuda en lärandemiljö som främjar företaganda och är öppen mot samhället i stort.

1.10 EESK vill betona vikten av partnerskap mellan olika berörda parter – statlig förvaltning, skolor, företag, arbetsförmedlingar och familjer – och vi vill särskilt lyfta fram den roll som arbetsmarknadens parter spelar när det gäller att utveckla yrkeskompetens och övergripande färdigheter som är verklighetsanpassade.

1.11 EESK uppmanar medlemsstaterna att använda alla tillgängliga program och verktyg som stöder entreprenörskap i utbildningen, kreativitet, innovationsförmåga och rörlighet. EESK uppmanar kommissionen att ge medlemsstaterna stöd och lämplig assistans vid genomförandet av Erasmus+, samt se till att programmets instrument fungerar korrekt.

2. EU:s politiska ram

2.1 En av prioriteringarna i Europeiska rådets slutsatser av den 26–27 juni 2014 var enligt bilaga I, *Strategisk agenda för unionen i tider av förändring* ⁽⁴⁾, att bidra till att utveckla färdigheter och ge alla en möjlighet att utnyttja sina talanger och sina chanser i livet genom att främja de rätta färdigheterna för den moderna ekonomin och ett livslångt lärande.

2.2 För att bidra till översynen av Europa 2020-strategin lanserade det italienska ordförandeskapet ⁽⁵⁾ en politisk diskussion om utbildningens framtida roll i medlemsstaternas och EU:s agenda för tillväxt. Det lettiska ordförandeskapet fortsätter också att främja digitala möjligheter och utbildning i entreprenörskap, särskilt på regional nivå ⁽⁶⁾.

2.3 Rådet (utbildning, ungdom, kultur och idrott) betonade i sina slutsatser av den 12 december 2014 ⁽⁷⁾ att både entreprenörskap och utbildning utgör prioriteringar i Europa 2020-strategin för smart och hållbar tillväxt för alla. Att utveckla ett entreprenörstänkande kan ha avsevärda fördelar för medborgarna i deras yrkes- och privatliv.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Detta fokus på entreprenörskapsutbildning innebär att man går tillbaka till **Osloagendan för utbildning i entreprenörskap i Europa** ⁽⁸⁾, vilket innebär att man i större utsträckning främjar företaganda i samhället, samt den **strategiska ramen för europeiskt utbildningssamarbete (Utbildning 2020)** ⁽⁹⁾.

3.2 Kreativitet och innovation är avgörande för utvecklingen av företag och för Europas förmåga att konkurrera internationellt. Om vi vill öka tillväxten och konkurrenskraften måste vi investera i färdighetsutvecklande utbildning. Den första utmaningen består i att stimulera alla medborgare att tillägna sig övergripande nyckelkompetenser, t.ex. it-färdigheter, förmågan att "lära sig att lära", initiativförmåga och företaganda samt kulturell medvetenhet ⁽¹⁰⁾.

⁽⁴⁾ EUCO 79/14, s. 15.

⁽⁵⁾ Det italienska ordförandeskapets program *Europe – A fresh start* (Europa – En nystart), s. 72.

⁽⁶⁾ Det lettiska ordförandeskapets konferens i Riga den 11–12 februari 2015, *Entrepreneurship in regions to strengthen the European Union's competitiveness*.

⁽⁷⁾ Rådets slutsatser om entreprenörskap i utbildningen av den 12 december 2014 (EUT C 17, 20.1.2015, s. 2).

⁽⁸⁾ Osloagendan för utbildning i entreprenörskap i Europa, 2006. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/education-training-entrepreneurship/policy-framework/2006-conference/index_en.htm

⁽⁹⁾ Rådets slutsatser av den 12 maj 2009 om en strategisk ram för europeiskt utbildningssamarbete (Utbildning 2020) (EUT C 119, 28.5.2009, s. 2).

⁽¹⁰⁾ I enlighet med det strategiska målet nr 4 (Utbildning 2020): "Att öka kreativiteten och innovationsförmågan, inklusive företagandan, på alla utbildningsnivåer", i rådets slutsatser av den 12 maj 2009.

3.3 Den konferens som observationsgruppen för arbetsmarknaden anordnade om stöd till nystartade företag för att skapa tillväxt och sysselsättning ⁽¹¹⁾ visade också tydligt att man måste beakta entreprenörskapsutbildningen mot bakgrund av samhället i stort. Näringslivet bör dock arbeta för att göra det enklare att starta företag, minska byråkratin och skapa arbetstillfällen. Incitament för förberedande verksamhet, uppstart och utveckling av företag kan på ett effektivt sätt kopplas till annan aktiv arbetsmarknadspolitik och måste också ses i ett vidare sammanhang med företagsstöd och företagsutveckling.

3.4 Översynen av Small Business Act ⁽¹²⁾ är en unik möjlighet att stärka kopplingarna mellan åtgärder som fokuserar på små och medelstora företag respektive entreprenörsutbildning med hjälp av alla tillgängliga instrument, t.ex. Cosme. Att främja en kompetenshöjning i små och medelstora företag och alla typer av innovation är en av de tio vägledande principerna för att skapa lika konkurrensvillkor för små och medelstora företag i EU.

4. Nyckelkompetenser

4.1 Integreringen av inslag av entreprenörskapsutbildning i utbildningen bör syfta till att ge alla inlärare, oavsett kön, socioekonomisk bakgrund eller särskilda behov, möjlighet att utveckla de färdigheter och kompetenser som är nödvändiga för företagande.

4.2 Utöver grundläggande färdigheter såsom läs- och skrivkunighet och räkneförmåga behöver man som företagare dessutom gradvis utveckla ett antal nyckelkompetenser som fastställs i Europaparlamentets och rådets rekommendation från 2006, bland annat initiativförmåga, företagarganda och förmåga att omvandla idéer till handling. Det innebär kreativitet, innovation och risktagande, samt förmåga att planera och leda projekt för att uppnå de mål som ställts upp.

4.3 Kommunikation på främmande språk är särskilt viktigt för att EU-medborgarna ska kunna flytta, arbeta och utbilda sig var de vill i hela Europa och det blir allt viktigare för ungdomar ⁽¹³⁾.

4.4 Det behövs digitalt entreprenörskap i den digitala inre marknadens tidsålder för att skapa nya arbetstillfällen, för innovativa idéer och för kluster som ökar innovationstakten. EU måste utarbeta en politisk ram som främjar IKT-färdigheter och uppmuntrar medlemsstaterna att lära sig av varandra när det gäller att öka antalet högskoleutbildade med IKT-färdigheter och förbättra kvaliteten på dessa färdigheter för att möta företagens behov.

4.5 Vi måste frigöra den enorma potentialen hos kvinnor och utforska deras unika synsätt på ledarskap och på att driva företag. Medlemsstaterna bör, i nära samarbete med berörda parter, inrätta program som siktar på att utveckla affärskunskap och företagarkompetens och få in fler kvinnor i företagsledningen i de globala leveranskedjorna ⁽¹⁴⁾.

5. Hur ska företagargandan främjas?

5.1 Företagarkompetens har man stor nytta av i livet i allmänhet och det ger människor bättre kontroll över sin framtid. Entreprenörskap bör ingå på alla utbildningsnivåer, lämpligen alltifrån tidig ålder, på ett sätt som möjliggör en kontinuerlig utveckling genom hela läroplanen.

⁽¹¹⁾ 35:e sammanträdet i EESK:s observationsgrupp för arbetsmarknaden, 13 november 2014.

⁽¹²⁾ COM(2008) 394.

⁽¹³⁾ Kommissionens strategiska ram: 1) Barcelonamålet som stats- och regeringscheferna enades om 2002 och 2) Stat och regering. I meddelandet från 2008 *Flerspråkighet: en tillgång för Europa och ett gemensamt åtagande* beskrivs kommissionens verksamhet inom detta område.

⁽¹⁴⁾ Forskningsrapport 2013, *Entrepreneurs: What can we learn from them?* Del 2/3 – *Inspiring female entrepreneurs*. CIPD (Chartered Institute of Personnel and Development).

5.2 Alla skolelever bör få möjlighet att delta i praktikprogram som bidrar till att utveckla denna kompetens. De verktyg som utvecklas för att utvärdera framsteg och visa att företagarkompetens har förvärvats bör fokusera på att förbättra kvaliteten på framtida praktik. Ett gott exempel är det finska arbetsprogram som ska ge företagsrelaterad utbildning på olika utbildningsnivåer, *Yrittäjyyskasvatus* ⁽¹⁵⁾.

5.3 Utbildning i entreprenörskap definieras som en samling formaliserade läror som informerar, utbildar och undervisar alla som är intresserade av att delta i den socioekonomiska utvecklingen genom ett projekt som ska främja medvetenheten om företagande, nyföretagande eller utveckling av småföretag ⁽¹⁶⁾.

5.3.1 Nu sätter EU sitt hopp till främjande och utveckling av varvade system och liknande typer av lärande på arbetsplatsen. De medlemsstater som har sådana system får goda resultat på lång sikt och deras ungdomsarbetslöshet ligger under EU-genomsnittet.

5.3.2 Praktik är ett viktigt verktyg för att hantera arbetslösheten och kompetensglappet samt att säkerställa övergången från utbildning till arbetsmarknad. Det bör ges mera stöd för inkludering av praktik i kursplanerna ⁽¹⁷⁾.

5.3.3 Praktikplatser som ska främja de anställdas företagande och arbetstagarstyrt/socialt entreprenörskap kan vara goda exempel på program för arbetstagarnas delaktighet som syftar till att uppnå de ekonomiska och sociala målsättningarna i de organisationer där de arbetar.

5.3.4 Volontärarbete kan vara en värdefull erfarenhet för kompetensutveckling. Det är huvudsakligen ungdomsorganisationer som tillhandahåller icke-formell utbildning. Genom sina utbildningsprogram bidrar de till att utveckla ett antal övergripande färdigheter, såsom lagarbete, social kompetens, initiativförmåga och risktagande. Ungdomarna kan lära sig av sina misstag i en trygg miljö (till skillnad från i det verkliga näringslivet).

5.4 Under 2012 offentliggjorde Europeiska kommissionen en rapport med titeln *Entrepreneurship education at school in Europe* ⁽¹⁸⁾, som tar upp nationella strategier, läroplaner och läranderesultat. För närvarande främjas utbildning i entreprenörskap i de flesta europeiska länder enligt ett antal olika strategier: 1) specifika strategier/handlingsplaner som uteslutande fokuserar på utbildning i entreprenörskap, 2) bredare utbildningsstrategier eller ekonomiska strategier där målen för utbildningen i entreprenörskap införlivas, 3) enskilda eller många initiativ som avser utbildning i entreprenörskap.

5.5 Alla människor är inte födda till att bli affärsmän eller affärskvinnor. Företagande ger dem bara flera möjligheter att lyckas i sitt yrkes- och privatliv. Men de som har fallenhet för att göra affärer och vågar omsätta sin företagande i praktiken bör få stöd.

5.5.1 Företagsinkubatorer är centrum för innovation och företagande. De finns på många universitet och är en trygg miljö där de studerande kan få professionell vägledning för att omsätta sina affärsidéer i praktiken och ta risker utan negativa effekter och en "misslyckandekultur". Studerande på handelshögskolor med inkubatorer får tillgång till en snabbare väg för att ansluta sig till ett uppstarts företag eller starta ett eget företag.

5.5.2 Företagarkompetens kan också förvärfvas genom kompetensutvecklingsprogram som organiseras utanför de allmänna utbildningssystemen. Dessa program kan omfatta coaching och mentorskap från erfarna utbildare, företagare och näringslivsexperter. Programmen bidrar inte bara till att ge potentiella egenföretagare värdefulla branschkunskaper, utan deltagarna kan dessutom bygga upp kontaktnät med befintliga företag och företagare.

⁽¹⁵⁾ Finlands undervisningsministerium (2009), *Riktlinjer för fostran till företagsamhet*, Helsingfors.
Finlands arbets- och näringsministerium (2012), *Entrepreneurship review 2012*.

⁽¹⁶⁾ Se definitionen från Unesco och Unevoc.

⁽¹⁷⁾ EUT C 214, 8.7.2014, s. 36.

⁽¹⁸⁾ Eurydike, april 2012, *Entrepreneurship education at school in Europe*.

5.5.3 Runt om i Europa visar industri- och handelskamrarnas utbildningar i företagarkompetens prov på en uppsjö olika undervisningsformer och praxis till stöd för människor som håller på att identifiera och dra igång företagsprojekt, kartlägga och organisera de nödvändiga resurserna samt ta risker som är kopplade till företaget: Entrepreneurial Skills Pass (Österrike)⁽¹⁹⁾, Startup@Campus (Belgien)⁽²⁰⁾, Incuba' school (Frankrike), Long night of Start-ups (Tyskland)⁽²¹⁾, New Entrepreneurs Day (Spanien) och Bright and Young (Belgien)⁽²²⁾.

5.6 Berörda parter och det civila samhällets organisationer kan spela en viktig roll när det gäller att på ett effektivt sätt bidra till genomförandet av initiativ som syftar till att främja företagandet och företagargandan. Ett exempel är den finska Startup Sauna-stiftelsen⁽²³⁾, som grundades av finska entreprenörer i samarbete med flera offentliga intressenter.

6. Erkännande av och ökad öppenhet kring företagarkompetens

6.1 Det finns fortfarande svårigheter som gäller öppenhet och erkännande av färdigheter och kvalifikationer. Detta är ett hinder för att vi ska få rätt kombination av färdigheter och kvalifikationer samt den rörlighet som behövs för att minska kompetensglappet och därmed bidra till att öka konkurrenskraften och välståndet.

6.2 Ett antal verktyg har inrättats på EU-nivå i syfte att underlätta samarbetet genom öppenhet och erkännande av de färdigheter och kompetenser som förvärvats genom yrkesutbildning och högre utbildning i hela EU⁽²⁴⁾.

6.3 Utöver dessa verktyg finns det ett antal initiativ som syftar till att åtgärda kompetensglapp, bland annat europeiska färdigheter/kompetenser, kvalifikationer och yrken (Esco) och kompetenskartan. För att främja rörlighet har vi också Europass-ramen, som inbegriper Europass-cv:t och det europeiska färdighetspasset, och det nyligen uppdaterade direktivet om yrkeskvalifikationer⁽²⁵⁾.

6.4 Om man ökar samstämmigheten mellan den europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF), de europeiska systemen för överföring av meriter (ECTS och Ecvet) och den flerspråkiga klassificeringen av europeiska färdigheter/kompetenser, kvalifikationer och yrken (Esco) skulle detta bidra till att man kan erkänna kvalifikationer, validera icke-formellt och informellt lärande samt ge livslång vägledning. Denna process måste fortsätta att vara heltäckande och bör åtföljas av en utvärdering av de olika berörda instrumenten för att se till att de är ändamålsenliga.

6.5 Meddelandet *En ny syn på utbildning*⁽²⁶⁾ tar också upp behovet av att erkänna, bedöma och validera färdigheter som människor förvärvar utanför skolan, så att potentiella arbetsgivare kan få en färdighetsbeskrivning. Att erkänna färdigheter som förvärvats utanför skolan kan komma på fråga när någon är aktuell för ett arbete. Det bör dock inte enbart vara arbetsgivarnas sak att bedöma och validera sådana färdigheter.

6.6 Den politik och de ramar som ska öka kvalifikationernas överförbarhet är dessutom i allmänhet kopplade till befintlig EU-lagstiftning. Flera av dem är nationella initiativ för validering av tidigare lärande på medlemsstatsnivå. En systematisk översyn och övervakning av sådana nationella initiativ bör inriktas på att fastställa god praxis och främja ett ömsesidigt lärande och gemensamma principer⁽²⁷⁾.

⁽¹⁹⁾ Entrepreneurial Skills Pass (Österrike).

⁽²⁰⁾ Startup@Campus (Belgien).

⁽²¹⁾ Long night of Start-ups (Tyskland).

⁽²²⁾ Bright and Young (Belgien).

⁽²³⁾ Teknologiateollisuus (2012), *Uusi Startup-säätiö vauhdittamaan suomalaisia kasvuyrityksiä* (Helsingfors).

⁽²⁴⁾ Den europeiska ramen för kvalifikationer (EQF) är ett viktigt verktyg för kvalifikationerna av alla typer och på alla nivåer. Verktygen för yrkesutbildning omfattar det europeiska systemet för meritöverföring inom yrkesutbildningen (Ecvet) och den europeiska referensramen för kvalitetssäkring av yrkesutbildning (Eqavet). Verktygen för högre studier omfattar de europeiska standarderna och riktlinjerna för kvalitetssäkring inom högre utbildning (ESG) och det europeiska systemet för överföring och ackumulering av studiemeriter (ECTS).

⁽²⁵⁾ Direktiv 2013/55/EU.

⁽²⁶⁾ COM(2012) 669 final.

⁽²⁷⁾ Bygger på den kommande rapporten från Eurofound (2015), *Youth Entrepreneurship in Europe*, EF 1507.

6.7 EESK stöder kommissionens förslag om att utveckla en referensram för företagarkompetens som ingår i nyckelkompetensramen och delar upp kompetensen i dess beståndsdelar utifrån EQF:s deskriptorer och nivåer för läranderesultat. Detta bidrar till att säkerställa ett samordnat förhållningssätt mellan de olika utbildningsnivåerna och beaktandet av icke-formellt och informellt lärande.

6.8 EESK välkomnar följande två samarbetsinitiativ från kommissionen och OECD:

1. **Entrepreneurship 360**⁽²⁸⁾, som syftar till att öka företagargandan på skolor, tekniska institutioner och yrkesskolor och tillhandahåller ett fritt tillgängligt självbedömningsverktyg som ska hjälpa institutioner och enskilda lärare att lyfta fram sina strategier och metoder för att främja företagargandan.
2. Onlineverktyget **HEInnovate**, som hjälper högskolor att främja mer företagarganda och innovativt tänkande i ett internationellt sammanhang⁽²⁹⁾.

7. Lärarnas, utbildarnas och utbildningsledarnas roll

7.1 Lärarna och utbildarna är mycket viktiga för att främja lärandet och öka antalet idéer. Integreringen av nya utbildningsprocesser och ny undervisningsteknik i klassrummen är ingen enkel uppgift, utan kräver kvalificerade lärare som är motiverade att leda processen framåt⁽³⁰⁾. De måste främja alternativa och icke-formella inlärningsmetoder och tillämpa ett individuellt förhållningssätt.

7.1.1 Kvaliteten på lärare och handledare är mycket viktig för att entreprenörutbildningsprogrammen ska vara framgångsrika och ändamålsenliga. I detta avseende uppskattar potentiella företagare i ett tidigt skede av sin affärsverksamhet framför allt erfarna och kunniga lärare och entreprenörer, som t.ex. kan dela med sig av egna erfarenheter⁽³¹⁾.

7.1.2 Ett exempel på ett ändamålsenligt entreprenörutbildningsprogram är det program som anordnas av den irländska nationella stiftelsen för undervisning i entreprenörskap⁽³²⁾, som ger lärare intensivkurser för att högstadie- och gymnasielärare samt ungdomsledare ska få de kunskaper och resurser de behöver för att kunna utbilda ungdomarna i entreprenörskap. Deltagare som slutför programmet med godkänt resultat blir certifierade entreprenörskapsutbildare.

7.1.3 Ett annat exempel är det nederländska handlingsprogrammet *Entrepreneurschap en opleiding*⁽³³⁾, som syftar till att främja företagargandan och inställningen till företagande bland eleverna genom att förankra företagarkompetens och kunskaper om företagande i det nederländska utbildningssystemet. Programmet består av olika delar vars syfte är att erbjuda många olika aktiviteter som ska utveckla elevernas företagarkompetens i alla olika skeden av utbildningen samt tillhandahålla utbildning till lärarna för att de lättare ska kunna hålla i entreprenörskapsutbildningen.

7.2 Lärare, utbildare och utbildningsledare bör sträva efter att utveckla sin egen kreativitet och innovativa attityd. Samtidigt bör skolorna erbjuda en lärandemiljö som främjar företagarganda och är öppen mot samhället i stort.

7.3 I juni 2013 offentliggjorde kommissionen en handledning för utbildare⁽³⁴⁾ som tar upp ett antal grundläggande principer för lärare i entreprenörskap, bedömning av kvalitativa läranderesultat, ämnesövergripande lärande, lärarutbildning och fortbildning för lärare, mentorskap samt innovation i företagarpedagogik och som lyfter fram viktiga budskap genom praktiska exempel.

⁽²⁸⁾ OECD:s projekt *Entrepreneurship 360*.

⁽²⁹⁾ HEInnovate.

⁽³⁰⁾ EUT C 214, 8.7.2014, s. 31.

⁽³¹⁾ Bygger på den kommande rapporten från Eurofound (2015), *Youth Entrepreneurship in Europe*, EF 1507.

⁽³²⁾ NFTE-programmet.

⁽³³⁾ Program: *Voortgangsrapportage Programma onderwijs en ondernemerschap* och *Landbouw en Innovatie, Brief Onderwijs en Ondernemerschap*.

⁽³⁴⁾ Handledningen har utarbetats av ICF GHK för kommissionen, GD Näringsliv, *Entrepreneurship education – A guide for Educators*.

7.3.1 Utbildningsanstalter för lärare i entreprenörskap bör utarbeta ett tydligt utbildningskoncept så att lärarna även kan undervisa med utgångspunkt i behoven på arbetsmarknaden. En utbildning som främjar företagande måste integreras som en övergripande strategi och ett övergripande ämne i utbildningsprogrammet.

7.3.2 Utbildningsprogram för lärare i entreprenörskap bör göra lärarna motiverade att själva utveckla sina kunskaper om företagande, sin företagskompetens och sin företagande.

7.3.3 Det bör finnas stöd för att utveckla kostnadsfria och öppna digitala och internetbaserade verktyg som lär ut företagarkompetens och utforskar samarbetsformer med gemenskapen för öppen källkod för att främja kostnadsfria affärsverktyg samt utbildning för sådana verktyg.

7.3.4 Det är viktigt att främja lärarnas rörlighet över hela Europa, särskilt inom den högre utbildningen, genom EU:s program för livslångt lärande och/eller andra instrument som utformats särskilt för detta. Det behövs en större rörlighet och ett större erfarenhetsutbyte i Europa – inte bara mellan olika universitet, utan också, där så är lämpligt, mellan den akademiska världen och affärsvärlden. Man måste utveckla program som gör det möjligt för utbildarna att tillbringa tid på andra skolor och/eller i den privata sektorn, så att de kan engagera sig, lära sig och utvecklas i sann bemärkelse.

8. Partnerskapsprincipen

8.1 Entreprenörskapsutbildningen bör utformas i samråd med företagen. Detta är nödvändigt för att de utexaminerade ska ha de färdigheter som behövs för att lyckas. Företagen bör uppmuntras att i högre grad utbilda chefer och anställda i entreprenörskap, samarbete och arbetstagarnas inflytande i organisationen. Företagen bör också ge de anställda utbildning där de förvärvar nödvändiga färdigheter och ny kunskap samt lär sig mer om beslutsfattande samt se till att arbetsförhållandena är sådana att de anställda kan gå utbildningar. Slutligen bör de samarbeta med utbildningsväsendet så att ungdomarna kan lära sig mer om arbetsmarknaden och hitta sin plats.

8.2 Kopplingen mellan fackföreningar och ungdomar inom utbildningsområdet är särskilt viktig. Fackföreningarna kan delta i utbildningen av ungdomar i andra miljöer än skolor eller utbildningscentrum. De mest erfarna och professionella arbetstagarna kan fungera som mentorer och handledare till unga arbetstagare, praktikanter och volontärer, eller bli lärare på särskilda lärlingsskolor. Sådana företagskontakter är viktiga för att ungdomar ska lära sig mer om arbetsmarknadsprocessen och förhållandet mellan arbetsmarknadens parter. Lärarfacken är en viktig resurs som man bör samarbeta med för att utarbeta en effektiv politik på utbildningsområdet, men det krävs också kontakter med näringslivet.

8.3 När det gäller samarbetet mellan arbetsmarknadens parter måste arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna framför allt vara delaktiga i utformningen av nationella strategier för livslångt lärande och handlingsplaner för genomförandet av ungdomsgarantier. EESK stöder åtgärdsramen för ungdomssysselsättning⁽³⁵⁾, som utarbetats av de europeiska arbetsmarknadsparterna.

8.4 Det är mycket viktigt att involvera det civila samhällets organisationer. Detta skulle göra det möjligt för de olika organisationerna (som inriktar sig på kvinnor, ungdomar, familjer, personer med funktionsnedsättning, invandrare, minoriteter och andra grupper) att ha ett effektivare fokus på särskilda medborgargrupperns behov och prioriteringar i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden.

8.5 Som redan nämnts i kommitténs yttrande⁽³⁶⁾ kommer familjen även fortsättningsvis att spela en viktig roll.

⁽³⁵⁾ Framework of Action on Youth Employment.

⁽³⁶⁾ EUT C 68, 6.3.2012, s. 1.

9. Ändamålsenlig användning av både befintliga och nya program

9.1 **Erasmus+** ⁽³⁷⁾, kommissionens nya program för allmän utbildning, yrkesutbildning, ungdom och idrott för perioden 2014–2020 syftar till att öka kompetensen och anställbarheten samt att modernisera den allmänna utbildningen, yrkesutbildningen och ungdomsarbetet. Det sjuåriga programmet kommer att ha en budget på 14,7 miljarder euro, vilket motsvarar en ökning med 40 % av den nuvarande utgiftsnivån till följd av EU:s åtagande att satsa på dessa områden. Erasmus+ kommer att ge mer än fyra miljoner europeer möjlighet att studera, praktisera och volontärarbeta utomlands. Detta är ett viktigt steg framåt som ger stora möjligheter när det gäller stöd till utbildning i entreprenörskap, till exempel genom att uppmuntra införlivandet av samarbete mellan utbildning och näringsliv i kunskapsallianser i den högre utbildningen och i sektoriella kompetensallianser för yrkesutbildning.

9.2 Det finns också andra program och instrument till stöd för entreprenörskapsutbildning i EU: **ESF** ⁽³⁸⁾, **Esco – europeiska färdigheter/kompetenser, kvalifikationer och yrken** ⁽³⁹⁾ – **Cosme** ⁽⁴⁰⁾, **initiativet Horisont 2020** ⁽⁴¹⁾, **ungdomssysselsättningsinitiativet** ⁽⁴²⁾ och **Kreativa Europa** ⁽⁴³⁾.

Bryssel den 27 maj 2015.

Henri MALOSSE
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽³⁷⁾ Erasmus+ (EUT L 347, 20.12.2013, s. 50).

⁽³⁸⁾ ESF.

⁽³⁹⁾ Esco.

⁽⁴⁰⁾ http://ec.europa.eu/cip/cosme/index_en.htm

⁽⁴¹⁾ http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm?pg=home&video=none

⁽⁴²⁾ COM(2013) 144 final.

⁽⁴³⁾ Kreativa Europa.

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om En europeisk industripolitik för livsmedelssektorn

(2015/C 332/04)

Föredragande: Ludvík JÍROVEC

Medföredragande: Edwin CALLEJA

Den 10 juli 2014 beslutade Europeiska ekonomiska och sociala kommittén att i enlighet med artikel 29.2 i arbetsordningen utarbeta ett yttrande på eget initiativ om

Livsmedelssektorn.

Rådgivande utskottet för industriell omvandling, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 4 maj 2015.

Vid sin 508:e plenarsession den 27–28 maj 2015 (sammanträdet den 27 maj 2015) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 151 röster för, 1 röst emot och 5 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Slutsatser

1.1.1 Trender

Några av de viktigaste demografiska trenderna fram till 2050 kommer att vara en växande och åldrande befolkning, urbanisering och ökande ojämlikhet. År 2050 kommer jordens befolkning att uppgå till 9,1 miljarder, vilket innebär en ökning med 34 % jämfört med i dag. Nästan hela denna befolkningsökning kommer att ske i utvecklingsländer. Urbaniseringen kommer att fortsätta i en snabbare takt, och omkring 70 % av jordens befolkning kommer att bo i städer (jämfört med 49 % i dag). Men för att klara den ökade efterfrågan som detta leder till måste livsmedelsproduktionen (exklusive livsmedel som används till biobränslen) öka med 70 %⁽¹⁾.

1.1.2 Den europeiska livsmedelsindustrins roll

Den europeiska livsmedelsindustrin kommer att behöva utforma sin utvecklingsstrategi i en miljö med blygsam ekonomisk tillväxt, mindre naturresurser, strukturellt höga råvaru- och energipriser och svårigheter att få tillgång till kapital. Innovation kommer att vara avgörande för sektorns konkurrenskraft.

Med tanke på detta måste sektorn vara rustad att möta de utmaningar som väntar. Detta yttrande från EESK är inriktat på viktiga politikområden som måste beaktas om man ska kunna utveckla en mer företagsvänlig miljö. Inom dessa politikområden bör man ge livsmedelsindustrin förutsättningar för att skapa hållbar tillväxt, innovation och fler arbetstillfällen och samtidigt även i fortsättningen tillhandahålla konsumenterna säkra, näringsrika livsmedel av hög kvalitet till rimliga priser.

1.1.3 Behovet av en sektorspecifik industripolitik för den europeiska livsmedelsindustrin

EESK hävdar med kraft att den europeiska livsmedelsindustrin behöver en sektorspecifik industripolitik som är skräddarsydd för dess specifika behov. Kommittén anser att detta kan uppnås genom ett förnyat mandat för högnivåforumet för en bättre fungerande livsmedelsförsörjningskedja för perioden 2015–2019. Högnivåforumets mandat löpte ut den 31 december 2014.

⁽¹⁾ http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/docs/expert_paper/How_to_Feed_the_World_in_2050.pdf

1.2 Rekommendationer

EESK vill uppmärksamma Europeiska kommissionen, Europaparlamentet, Europeiska rådet och medlemsstaternas regeringar på nedanstående områden som bör prioriteras för ytterligare utveckling av den europeiska livsmedelsindustrin. Kommittén vill även uppmärksamma företag som är verksamma inom sektorn på de initiativ och åtgärder som behövs från deras sida.

1.2.1 Framsteg i arbetet med att fullborda den inre marknaden

Kommissionen och medlemsstaterna bör arbeta för att fullborda en inre marknad som säkerställer fri rörlighet för livsmedel. Detta är en förutsättning för att göra europeiska företag inom livsmedelssektorn mer konkurrenskraftiga, och behöver inte nödvändigtvis innebära att man antar ytterligare lagstiftning, men däremot att man vidtar åtgärder för ett bättre genomförande av befintliga regler.

Kommissionen bör kartlägga och övervaka framstegen för följande:

- Det pågående Refit-programmet under ledning av kommissionen. Detta bör bidra till att fullborda den inre marknaden för livsmedel, men man får inte glömma bort de befintliga standarderna för arbetstagarnas anställningsvillkor.
- Den senaste reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken, som måste genomföras utan att orsaka snedvridningar av konkurrensen mellan medlemsstaterna och på ett sätt som uppmuntrar till hållbar produktion.
- EU:s lärlingsinitiativ. Detta kräver att medlemsstaterna fullt ut stödjer dess genomförande.

1.2.2 Underlättande av den internationella handeln med livsmedel

I linje med sitt yttrande av den 4 januari 2010 om handel och livsmedelstrygghet⁽²⁾ påminner EESK om att livsmedelstryggheten måste kvarstå som en huvudmålsättning i alla pågående internationella handelsförhandlingar.

EU:s förhandlingsstrategi på internationell nivå bör sträva efter att avskaffa tullarna för EU:s export och underlätta handeln genom införande av internationellt erkända standarder i de länder som har störst potential för en utvidgning av handeln. Kommissionen bör

- sträva efter att uppnå gynnsamma villkor i viktiga handelsavtal som är under utarbetande (t.ex. med Förenta staterna, Japan och sydostasiatiska partner), eftersom detta skulle kunna innebära betydande fördelar för EU:s livsmedelsproducenter,
- övervaka genomförandet av gällande handelsavtal,
- sträva efter en bättre samordning mellan bilaterala och plurilaterala avtal,
- se till att det råder ömsesidighet både vad gäller sänkandet av tariffära handelshinder och avskaffandet av icke-tariffära handelshinder samt se till att EU:s befintliga standarder för konsument-, miljö- och hälsoskydd upprätthålls.

Kommissionen bör öka sitt stöd för att göra små och medelstora företag mer aktiva internationellt. Offentligt stöd kommer även i fortsättningen att vara viktigt för att

- skapa gynnsamma exportvillkor genom att undanröja handelshinder,
- underlätta tillgången till handelsfinansiering (exportkrediter och försäkringar),

⁽²⁾ EUT C 255, 22.9.2010, s. 1.

- stödja exportfrämjande på grundval av samarbete mellan den privata och den offentliga sektorn,
- samla in information om importkraven i tredjeländer och överlämna den till sammanslutningar som företräder små och medelstora företag.

1.2.3 **Initiativ från livsmedelssektorns sida som syftar till att stärka de mänskliga resurserna och öka sysselsättningen**

Det är mycket angeläget att industrin själv förbättrar sin image, särskilt bland unga. För att uppfylla behovet av en mer kvalificerad arbetskraft bör man satsa på

- mer högkvalitativ och sektorsbaserad arbetsmarknadsinformation i alla medlemsstater i syfte att minska informationsglappet mellan arbetsgivare och potentiella anställda samt kartlägga och åtgärda eventuella kompetensglapp,
- regelbunden validering av utbildningarna vid högskolor i samarbete med företrädare för livsmedelsindustrin i syfte att upprätthålla yrkesutbildningssektorns relevans,
- lärlingsprogram som är öppna för alla nyanställda inom livsmedelssektorn och inte bara för ungdomar. Detta är särskilt viktigt för att ta tillvara potentialen hos kvinnor som återvänder till arbetsmarknaden och äldre arbetstagare som vill byta karriär,
- tillräckliga medel och resurser till utbildning och livslångt lärande för att uppnå en kvalificerad arbetskraft. I detta sammanhang utgör den sociala dialogen en grundläggande komponent.

Kommittén stöder inrättandet av en kunskaps- och innovationsgrupp inom livsmedelssektorn, eftersom detta inte bara är ett viktigt åtagande för att öka FoU-investeringarna fram till 2020 utan också starkt bidrar till att öka sysselsättning och tillväxt.

Slutligen vill kommittén framhålla betydelsen av att

- skydda europeiska arbetstagares och konsumenters rättigheter,
- fullständigt och effektivt ratificera, genomföra och efterleva ILO:s grundläggande standarder,
- införa europeiska kvalitetsstandarder inom livsmedelssektorn.

1.2.4 **Säkerställa en hållbar livsmedelsförsörjningskedja**

EESK upprepar att det ger många fördelar att starkt koppla främjandet av hållbar konsumtion och produktion till genomförandet av färdplanen för ett resurseffektivt Europa⁽³⁾, och uppmanar medlemsstaterna att genomföra dessa strategier med hjälp av färdplanen och den europeiska planeringsterminen⁽⁴⁾. EESK skulle därför vilja se en övergripande plan för att uppnå hållbarhet i livsmedelskedjan. Kommittén uppmanar kommissionen att anta ett meddelande om hållbarhet i livsmedelssystemen.

EESK bör under världsutställningen i Milano ge full uppmärksamhet åt rekommendationerna i detta och övriga yttranden om livsmedel som lagts fram de senaste månaderna.

⁽³⁾ COM(2011) 571 final.

⁽⁴⁾ EUT C 191, 29.6.2012, s. 6.

1.2.5 Livsmedelssvinn

EESK upprepar sin ståndpunkt ⁽⁵⁾ att det behövs en definition samt en gemensam och samordnad metod på EU-nivå för att bedöma omfattningen av livsmedelssvinn. Metoden bör även beakta återvinning och tillvaratagande av livsmedel som inte blivit sålda. Kommittén anser emellertid att åtgärder måste vidtas utan att man inväntar resultaten från pågående europeiska och globala forskningsprojekt. Till exempel bör man öka medvetenheten om livsmedelssvinn inom livsmedelskedjan och medverka till att utarbeta och sprida god praxis.

Den framtida livsmedelpolitiken bör utgå från en välvägd modell och omfatta åtgärder för att förebygga livsmedelssvinn. Dessa åtgärder bör riktas in på hela livsmedelskedjan från stadiet före skörd till dess att livsmedlen når konsumenten.

Man bör också noggrant undersöka skattepolitiken (moms) och samordna åtgärderna i medlemsstaterna för att underlätta donationer till livsmedelsbanker, som är ett verktyg för att minska livsmedelssvinn.

1.2.6 God sed i leverantörskedjan

EESK fortsätter att främja förändringar i affärskulturen i syfte att uppnå en god handelsed i den jordbruksbaserade livsmedelskedjan, i linje med sitt yttrande av den 9 maj 2013 ⁽⁶⁾, och välkomnar därför de ansträngningar som har gjorts av både återförsäljare och livsmedelsproducenter för att utveckla ett frivilligt initiativ för att främja sunda handelsförbindelser i livsmedelsförsörjningskedjan (leverantörskedjeinitiativet) ⁽⁷⁾.

1.2.7 Forskning, utveckling och innovation

Livsmedelssektorn står inför stora utmaningar med begränsad finansiering till forskning och utveckling. EESK anser att forskning och utveckling behöver vara tydligt riktad och att industrin bör ta aktiv del i att fastställa hur detta ska ske. För att innovationen ska bli framgångsrik och accepterad bör den främst baseras på konsumenternas förväntningar.

1.2.8 Små och medelstora företag inom livsmedelssektorn

Kostnaderna för att följa EU:s lagstiftning är särskilt betungande för små och medelstora företag. Ofta förekommande ändringar och brist på harmonisering, till exempel vad gäller märkningskrav, blir betungande och skapar hinder för tillväxt. EESK anser att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt små och medelstora företags specifika behov, särskilt för att minska den administrativa bördan, men manar till försiktighet särskilt i fråga om undantag vad gäller livsmedelssäkerheten för små och medelstora företag, eftersom detta kan få en negativ inverkan och driva ut dessa företag från marknaden.

1.2.9 EESK uppmanar kommissionen att utarbeta en rapport där man bedömer huruvida uppgifter om ingredienser och näringsinnehåll i alkoholhaltiga drycker bör tillhandahållas.

⁽⁵⁾ EUT C 161, 6.6.2013, s. 46.

⁽⁶⁾ EESK:s yttrande om *Handelsförbindelser mellan storskalig detaljhandel och livsmedelsleverantörer – en lägesrapport* som offentliggjordes i EUT C 133, 9.5.2013, s. 16.

⁽⁷⁾ <http://www.supplychaininitiative.eu/>

2. Läget för den europeiska livsmedelsindustrin

2.1 Livsmedelsindustrin är den största tillverkningssektorn i den europeiska ekonomin. Den omsätter 1 biljon euro årligen och ger 4,25 miljoner arbetstagare i EU direkt sysselsättning. Den är också en del av en värdekedja som sysselsätter totalt 32 miljoner människor och står för 7 % av EU:s BNP. Små och medelstora företag utgör 99,1 % av företagen inom livsmedelsindustrin⁽⁸⁾.

2.2 Andelen privata investeringar i forskning och utveckling utgör 0,27 % av sektorns omsättning. Det gemensamma forskningscentrets (GFC) resultattavla för 2012 bekräftade trender som konstaterats under tidigare år, särskilt att EU ligger på en hållbar nivå vad gäller privat forskning och utveckling, men fortfarande ligger efter internationellt sett⁽⁹⁾.

2.3 Livsmedelssektorn förädlar 70 % av EU:s jordbruksprodukter och ger Europas konsumenter tillgång till säkra och näringsrika livsmedel av god kvalitet.

2.4 År 2012 uppgick exporten av förädlade livsmedel från Europa till resten av världen till 86,2 miljarder euro⁽¹⁰⁾, vilket gör kontinenten till den största globala exportören i sektorn. Dessutom uppnådde EU ett rekordöverskott i sin handelsbalans på 23 miljarder euro 2012. Under de senaste 20 åren har handeln med livsmedel mellan medlemsstaterna tredubblats och uppgår numer till närmare 450 miljarder euro⁽¹¹⁾.

2.5 Sektorn är oberoende av konjunkturen och en motståndskraftig pelare i ekonomin med stark närvaro i alla medlemsstater, och den ger otvivelaktigt ett viktigt bidrag till den europeiska tillverkningsindustrins ansträngningar för att öka sin andel av BNP till 20 %, ett mål som kommissionen fastställt inom ramen för Europa 2020-strategin⁽¹²⁾. EESK bekräftar sitt stöd och upprepar sin rekommendation att detta mål kompletteras med betoning på den kvalitativa aspekten⁽¹³⁾.

2.6 Viktiga konkurrenskraftsindikatorer visar dock att sektorn håller på att förlora sin konkurrenskraft. Mot bakgrund av en ökad global efterfrågan har exportmarknadsandelen sjunkit på årsbasis (exportvärdet 2012 var 16,1 %, jämfört med 20,5 % 2002)⁽¹⁴⁾.

2.7 Detta EESK-yttrande på eget initiativ syftar till att sätta särskilt fokus på livsmedelssektorn genom att ange de åtgärder som krävs för att vända den negativa utvecklingen och stärka sektorns konkurrenskraft både på den inre marknaden och globalt.

2.8 Konsumenterna har rätt att få sanningsenlig och balanserad information om alkoholhaltiga drycker så att de kan fatta välgrundade beslut beträffande sin konsumtion. Alla alkoholhaltiga drycker, oavsett alkoholhalt, bör omfattas av samma regler. EESK uppmanar kommissionen att utan dröjsmål utarbeta den rapport som enligt förordning (EU) nr 1169/2011 skulle ha lagts fram senast i december 2014 om huruvida alkoholhaltiga drycker i framtiden bör omfattas av kravet på att tillhandahålla uppgifter om ingredienser och näringsinnehåll.

3. Insatser för ökad industriell verksamhet i europa

3.1 Initiativ från EU-institutionerna

Rådet (konkurrenskraft) betonade det bidrag som alla industrisektorer kan tillföra den europeiska ekonomin och uppmanade sektorspecifika initiativ från kommissionen⁽¹⁵⁾.

⁽⁸⁾ Källa: Data and Trends of the European Food and Drink Industry 2013–2014.
http://www.fooddrinkeuropa.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽⁹⁾ Källa: Resultattavlan för industrins forsknings- och utvecklingsinvesteringar i EU för 2012, Gemensamma forskningscentret och GD Forskning och innovation.

⁽¹⁰⁾ http://www.fooddrinkeuropa.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/20years/achievements-web_en.pdf

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/about/juncker-commission/docs/pg_sv.pdf

⁽¹³⁾ EESK:s yttrande om "För en industriell renässans", EUT C 311, 12.9.2014, s. 47.

⁽¹⁴⁾ Källa: FN:s handelsdatabas Comtrade 2012.

⁽¹⁵⁾ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=SV&f=ST%2017202%202013%20INIT>

Strax därpå offentliggjorde kommissionen ett meddelande med titeln **För en industriell renässans i Europa (COM(2014) 14)** ⁽¹⁶⁾. Två månader senare vid toppmötet i mars 2014 mellan EU:s stats- och regeringschefer framhöll man också Europas behov av att utveckla sin industriella bas och betonade vikten av en stabil, enkel och förutsägbar rättslig miljö samt enades om att frågor som rör industriell konkurrenskraft bör integreras i alla politikområden ⁽¹⁷⁾.

Under tiden offentliggjorde **högnivåforumet** ⁽¹⁸⁾ för en **bättre fungerande livsmedelsförsörjningskedja**, som inrättades 2009 av EU:s kommissionär med ansvar för näringsliv och företagande, sin slutliga rapport. Dess rekommendationer om utvecklingen av en industripolitik inom den jordbruksbaserade livsmedelssektorn antogs enhälligt ⁽¹⁹⁾ vid det senaste sammanträdet den 15 oktober 2014. Rekommendationerna har beaktats i detta EESK-yttrande.

EESK ser nu fram emot att ge sitt bidrag till ytterligare initiativ från Europeiska kommissionen, t.ex. genom representation i EU:s paviljong med livsmedelssäkerhet som ett centralt tema vid världsutställningen i Milano i år. En studie om **konkurrensläget för EU:s livsmedelsindustri** ska också offentliggöras senast i oktober 2015.

EESK noterar också att temat för världsutställningen i Milano, som nyligen invigdes, är "Feeding the Planet, Energy for Life". Europeiska kommissionen vill gärna ha en debatt om hur vetenskap och innovation kan bidra till global livsmedelstrygghet och hållbarhet. Detta är ett utmärkt tillfälle för EESK att inleda en diskussion med allmänheten om våra åsikter i frågan med utgångspunkt i detta och andra yttranden om livsmedel som vi har lagt fram de senaste månaderna. Europeiska kommissionens utställningslokal på världsutställningen är en idealisk plats att hålla denna debatt i samband med ett eller flera av de informationsseminarier som anordnas i detta syfte.

3.2 Livsmedelsproducenter och fackföreningar fattar gemensamma beslut

I mars 2014 undertecknade *FoodDrinkEurope* och *Effat* (**den europeiska sammanslutningen av fackföreningar inom livsmedel, jordbruk och turism**) ett gemensamt uttalande om behovet av branschspecifika insatser på EU-nivå när det gäller livsmedelssektorn.

4. Viktiga åtgärder: utforma en industripolitik för den europeiska livsmedelsindustrin

4.1 Arbeta för en bättre fungerande livsmedelsförsörjningskedja på den inre marknaden för livsmedel

4.1.1 EU:s livsmedelslagstiftning är i hög grad harmoniserad, och sektorn har betydande fördelar på grund av de möjligheter som den inre marknaden innebär. Handeln mellan medlemsstaterna har ökat markant under det senaste årtiondet och står för närvarande för omkring 20 % av EU:s livsmedelsproduktion. Företagen signalerar emellertid att det fortfarande förekommer skillnader i hur EU:s lagstiftning avseende livsmedelsstandarder tolkas och genomförs. Ytterligare integration skulle skapa nya möjligheter för tillväxt ⁽²⁰⁾.

Att förbättra förbindelserna i livsmedelsförsörjningskedjan är också mycket viktigt för att säkerställa en konkurrenskraftig livsmedelssektor ⁽²¹⁾.

4.1.2 Det arbete som utförs av Europeiska kommissionen för att kontrollera effektiviteten i det europeiska leverantörskedjeinitiativet ⁽²²⁾ och genomförandet av bestämmelserna på nationell nivå, är av största vikt ⁽²³⁾. Leverantörskedjeinitiativet är ett viktigt gemensamt frivilligt initiativ som upprättats av intresseorganisationer från hela livsmedelsförsörjningskedjan. Det är ett system för att förbättra affärsförbindelserna mellan dem och för att lösa eventuella tvister som uppstår i dessa affärsförbindelser.

⁽¹⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/ALL/?uri=CELEX:52014DC0014>

⁽¹⁷⁾ <http://www.consilium.europa.eu/sv/meetings/european-council/2014/03/20-21/>

⁽¹⁸⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:210:0004:0005:SV:PDF>

⁽¹⁹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1139_en.htm

⁽²⁰⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/ALL/?uri=CELEX:52014SC0014>

⁽²¹⁾ EESK:s yttrande som offentliggjordes i EUT C 133, 9.5.2013, s. 16.

⁽²²⁾ <http://www.supplychaininitiative.eu/>

⁽²³⁾ COM(2014) 472.

4.2 Främja hållbar sysselsättning och arbetsproduktivitet

4.2.1 I en ansats att höja arbetskraftens kompetens i sektorn antog Effat och *FoodDrinkEurope* 2013 en gemensam rapport i vilken de beskrev den utbildning och kompetens som krävs för att möta utmaningarna på arbetsmarknaden ⁽²⁴⁾.

4.2.2 De lanserade även lärlingsutbildning för unga (*Youth Apprenticeship Pledge*) för livsmedelsindustrin ⁽²⁵⁾, som syftar till att underlätta spridningen av högkvalitativ lärlingsutbildning i europeiska företag, särskilt små och medelstora företag, i livsmedelssektorn.

4.3 Stärka den internationella handeln

4.3.1 EU är med sitt handelsöverskott på 23 miljarder euro 2012 fortfarande den ledande exportören av livsmedel, trots dess krympande marknadsandel när det gäller den globala livsmedelshandeln. Länder som Kina och Brasilien har å sin sida kontinuerligt ökat sina marknadsandelar under de senaste åren ⁽²⁶⁾.

4.3.2 En säker livsmedelsförsörjning är naturligtvis av största vikt ⁽²⁷⁾, men ökad export är också en av de viktigaste källorna till tillväxt inom alla sektorer. När andelen välbärgade befolkningsgrupper i tillväxtländer nu ökar bör industrin vara utrustad för att hantera ökningen av den globala efterfrågan.

4.3.3 Ett meningsfullt multilateralt avtal i WTO skulle vara den mest effektiva lösningen för att öppna marknaderna, men gång på gång har förhandlingsrundorna strandat och man har inte kunnat nå någon övergripande överenskommelse.

4.3.4 De bilaterala handelsavtalen har därmed fått stor betydelse och gett goda resultat för den europeiska industrin i allmänhet och livsmedelssektorn i synnerhet. Vid de pågående förhandlingarna om det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar (TTIP) bör man betona ömsesidighet i hanteringen av livsmedel från Europa när det gäller både tariffära och icke-tariffära handelshinder, men förhandlingarna får inte på några villkor äventyra de europeiska konsumenternas intressen. Resultatet bör leda till betydande vinster för den europeiska jordbruksbaserade livsmedelssektorn ⁽²⁸⁾.

4.3.5 EU:s säljfrämjande politik är ett bra verktyg för att utnyttja den positiva bilden av europeiska jordbruksbaserade livsmedel i hela världen och informera om viktiga attribut för europeiska livsmedel.

4.4 Bidra till hållbar produktion och konsumtion

4.4.1 Som kommittén konstaterade i sitt yttrande från 2012 ⁽²⁹⁾: "Strategierna för att öka resurseffektiviteten och främja en grön ekonomi ska utgå från en hållbar produktion och konsumtion, vilket innebär användning av tjänster och produkter med större värde men lägre utnyttjande av naturresurser."

4.4.2 Den europeiska livsmedelsindustrin är beroende av att ha tillgång till tillräckliga mängder jordbruksråvaror som uppfyller särskilda kvalitetskriterier och som är konkurrenskraftigt prissatta.

4.4.3 En av de största utmaningarna är livsmedelssvinn: omkring 90 miljoner ton livsmedel går varje år till spillo i den europeiska livsmedelskedjan. När livsmedel går till spillo förslösas även råvaror som används för att framställa livsmedlen, såsom vatten, gödningsmedel och bränsle. Vissa viktiga initiativ har gett upphov till ett antal partnerskap med relevanta intressenter, t.ex. kampanjen *Every Crumb Counts* och offentliggörandet av en verktygslåda för sektorn. Ett EESK-yttrande som antogs 2013 om förebyggande och minskning av livsmedelssvinn gav en inblick i problem och möjliga lösningar i detta avseende (NAT/570).

⁽²⁴⁾ <http://www.effat.org/en/node/10599>

⁽²⁵⁾ http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/fooddrinkeuropa-effat-pledge_en.pdf

⁽²⁶⁾ http://www.fooddrinkeuropa.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽²⁷⁾ EUT C 255, 22.9.2010, s. 1–9.

⁽²⁸⁾ Se *Copa-Cogeca* och *FoodDrinkEuropes* gemensamma ståndpunkt

<http://www.fooddrinkeuropa.eu/news/statement/agri-food-chain-reps-call-on-negotiators-to-resolve-non-tariff-measures-in/>

⁽²⁹⁾ EUT C 191, 29.6.2012, s. 6–11.

4.4.4 Europeiska kommissionen rekommenderade att livsmedelssektorn ses som en prioriterad sektor för ökad resurseffektivitet och har genomfört ett omfattande samråd om hållbarheten i den europeiska livsmedelsproduktionen ⁽³⁰⁾.

4.4.5 Hållbarhet bör ses i ett bredare perspektiv och inte bara i termer av miljömässig utan även social och ekonomisk hållbarhet. Detta perspektiv anlades i ett gemensamt uttalande som antogs av 11 organisationer som representerar livsmedelskedjan inom ramen för högnivåforumet för en bättre fungerande livsmedelsförsörjningskedja ⁽³¹⁾.

4.5 Bygga en innovationsunion

4.5.1 Investeringsnivåerna vad gäller forskning och utveckling inom livsmedelssektorn är låga i EU jämfört med andra tillverkningssektorer och livsmedelsindustrin i andra delar av världen ⁽³²⁾.

4.5.2 Kunskaps- och innovationsgrupper (KI-grupper) inom livsmedelssektorn måste uppmuntras och stödjas. KI-grupperna har ett långsiktigt perspektiv på 7–15 år, men ska samtidigt uppfylla vissa mål på kort och medellång sikt, såsom det viktiga åtagandet att öka FoU-investeringarna fram till 2020 och bidra till ökad sysselsättning och tillväxt.

Företag i livsmedelssektorn stöter på ändlösa problem när de ska införa innovativa produkter och processer. Små och medelstora företag drabbas hårdast på grund av deras begränsade resurser och kapacitet samt deras brist på nödvändig ledningskompetens, erfarenhet och strategisk vision. Tillståndsförfarandena för att släppa ut nya produkter på marknaden måste påskyndas, samtidigt som hänsyn måste tas till försiktighetsprincipen, enligt vilken endast sådana produkter som inte utgör någon risk för konsumenternas hälsa släpps ut på marknaden.

4.6 Minska den administrativa bördan, särskilt för små och medelstora företag

4.6.1 I synnerhet små och medelstora företag drabbas när strukturer som genererar en onödigt betungande administrativ börda sprids. De små och medelstora företagen spelar en avgörande roll för sektorns konkurrenskraft och behöver därför ägnas särskild uppmärksamhet, utan att detta påverkar livsmedelssäkerheten eller arbetstagarnas och konsumenternas rättigheter.

4.6.2 Med Refit-programmet har kommissionen tagit ett viktigt steg för att se till att EU:s lagstiftning är lämplig för företagen och ökar konkurrenskraften ⁽³³⁾.

Bryssel den 27 maj 2015.

Henri MALOSSE
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

⁽³⁰⁾ <http://ec.europa.eu/environment/eussd/food.htm>

⁽³¹⁾ Gemensam förklaring av den 7 mars 2014 *Åtgärder för en mer hållbar europeisk livsmedelskedja*
<http://www.fooddrinkeurope.eu/news/press-release/europes-food-chain-partners-working-towards-more-sustainable-food-systems/>

⁽³²⁾ Se fotnot 15.

⁽³³⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-682_sv.htm

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Morgondagens värld. 3D-utskrift – ett verktyg som innebär nya möjligheter för EU:s ekonomi"

(yttrande på eget initiativ)

(2015/C 332/05)

Föredragande: Dumitru FORNEA

Medföredragande: Hilde VAN LAERE

Den 10 juli 2014 beslutade Europeiska ekonomiska och sociala kommittén att i enlighet med artikel 29.2 i arbetsordningen utarbeta ett yttrande på eget initiativ om

Morgondagens värld. 3D-utskrift – ett verktyg som innebär nya möjligheter för EU:s ekonomi.

Rådgivande utskottet för industriell omvandling (CCMI), som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 4 maj 2015.

Vid sin 508:e plenarsession den 27–28 maj 2015 (sammanträdet den 28 maj 2015) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén enhälligt följande yttrande:

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Additiv tillverkning (AT) är en av de viktiga möjliggörande tekniker som kommer att ge upphov till nya tillverkningsmetoder och framtidens produkter och fabriker. Den digitala revolutionen kommer, tillsammans med denna tillverkningsrevolution, att göra det möjligt för Europa att återföra produktionen från låglöneregioner i syfte att stimulera innovation och skapa hållbar tillväxt på hemmaplan.

1.2 EESK menar att EU kan bibehålla sin nuvarande ställning som en viktig global aktör inom additiv tillverkning, men då måste följande åtgärder vidtas på EU-nivå och nationell nivå:

1.3 Investeringar i IKT-infrastruktur måste prioriteras så att hela allmänheten och alla företag har tillgång till höghastighetsinternet av högsta standard när det gäller kvalitet och säkerhet.

1.4 Den europeiska kapaciteteten för lagring och överföring av stora mängder digitala uppgifter måste förstärkas och uppdateras och skyddet av dessa uppgifter måste garanteras i enlighet med de legitima intressena hos EU:s medborgare och företag.

1.5 EU-institutionerna och de nationella regeringarna bör förbereda medborgarna på utmaningarna med det digitala samhället och dess omvälvande teknik, såsom additiv tillverkning, genom investeringar i kultur-, utbildnings- och yrkesutbildningsprogram som är i linje med dynamiken i och kraven på de nya yrkesprofiler som hänger samman med den nya generationen av produktionssystem.

1.6 För att förverkliga den additiva tillverkningens fulla potential måste forskning och kreativitet uppmuntras (via ekonomiska och skattemässiga incitament) i företag och relevanta utbildnings- och forskningsinstitutioner.

1.7 Ytterligare forskning behövs för att utöka urvalet av material och antalet tillämpningar samt för att förbättra robustheten, hastigheten, produktiviteten och mognadsgraden hos denna teknik. Stegen mot en fullt utvecklad produktionsprocess bör tas i Europa, så att vi tryggar vår konkurrenskraft på den globala marknaden och bibehåller de ekonomiska fördelar och högkvalitativa arbetstillfällen som följer av detta inom EU.

1.8 De europeiska innovationspartnerskapen måste effektivisera insatserna för att ta fram nya material för additiv tillverkning. Ett bredare urval av material och ett ökat antal leverantörer kommer att främja en mer konkurrenskraftig prissättning, öppna nya industrisektorer och skapa större volymer av AT-material och ett mer konkurrenskraftigt utbud.

1.9 EU måste underlätta investeringar i ny AT-utrustning och bör uppmuntra utvecklingen av AT-teknik i öppna produktionssystem som är flexibla och lätta att integrera med andra produktions- och slutbehandlingstekniker, i syfte att öka antalet tillämpningar och höja omsättningen.

1.10 Europeiska och nationella regelverk har inte kunnat hålla jämna steg med de snabba förändringarna inom additiv tillverkning, och därför behövs det en särskild förordning som främst ska ta upp standarder och certifiering, immateriella rättigheter, konsumentskydd, arbetsmiljö samt miljöaspekter.

1.11 Lagstiftningsprocessen för additiv tillverkning måste grundas på tvärvetenskaplig forskning om effekterna av denna teknik, där alla berörda parter deltar.

2. Kommitténs allmänna kommentarer

2.1 Tillverkning ger ett viktigt bidrag till ekonomin, i synnerhet när det gäller innovation, produktivitet och arbetstillfällen av hög kvalitet. Europas industri har dock förlorat mark under de senaste tjugo åren, vilket lett till **en minskad sysselsättning inom industrin och ett minskat mervärde**⁽¹⁾. Efter årtionden av nedbantning av tillverkningssektorn (på grund av outsourcing till länder med billig arbetskraft) ligger fokus återigen på produktion i höglöneländer och den viktiga roll som inhemsk produktionskapacitet spelar för att återuppväcka innovationen och förmågan att snabbt "trappa upp" tillverkningen av nya produkter som bygger på avancerad teknik. Innovation, automatisering och avancerade processer utgör grunden för framgångsrika industriella strategier och har visat sig avgörande för att bibehålla en ledande ställning⁽²⁾. Genom att utnyttja rätt avancerad tillverkningsteknik skulle Europa kunna **återföra produktionen** från låglönerregioner **för att stimulera innovationen** och **skapa hållbar tillväxt på hemmaplan**. Endast på detta sätt kan Europa inta en ledande ställning i den nya industriella revolutionen.

2.2 Additiv tillverkning (AT) är en process där man sammanför material för att skapa föremål från 3D-modelldata, vanligen i lager på lager, i motsats till subtraktiva tillverkningsmetoder. "Additiv tillverkning" är den officiella term som används inom branschen (ASTM F 2792) medan "3D-utskrift" är en vanlig synonym.

2.3 Additiv tillverkning är en övergripande term för en rad tekniker och processer för olika material (metaller, polymerer, keramik och andra). Dessa tekniker har nått en mognadsgrad som i allt större utsträckning möjliggör kommersiella tillämpningar med mervärde. Additiv tillverkning betraktas allmänt som en av de viktiga möjliggörande tekniker som kommer att ge upphov till nya tillverkningsmetoder och framtidens produkter och fabriker. Det finns redan så kallade fablabs – laboratorier för 3D-utskriftstjänster och -produkter.

⁽¹⁾ Industry 4.0 *The new industrial revolution: How Europe will succeed*, Roland Berger Strategy Consultants 2014.

⁽²⁾ *Production in the Innovation Economy* (PIE Study), MIT, 2013.

2.4 Additiv tillverkning är en **snabbt växande sektor**. Tillväxttakten har tilltagit under de senaste fyra åren i och med att allt fler organisationer har börjat använda sig av produkter och tjänster inom additiv tillverkning. Den kumulerade årliga tillväxttakten (Compound Annual Growth Rate [CAGR]) för de världsomfattande intäkterna från alla de produkter och tjänster som producerats under de senaste 25 åren är imponerande 27 %. Den kumulerade årliga tillväxttakten för de senaste tre åren (2011–2013) var 32,2 % och 2013 uppnåddes ett marknadsvärde på 2,43 miljarder euro⁽³⁾. Wohlers Associates räknar med att marknaden kommer att överskrida 5,5 miljarder euro år 2016 och 10 miljarder euro år 2018. Enligt uppskattningar från branschexperter inom additiv tillverkning täcker dock marknadspenetrationen hos denna framväxande teknik endast in en bråkdel av de potentiella tillämpningar som identifierats. Under 2011 beräknade experterna marknadspenetrationen till mindre än 8 % (vilket innebär en sammanlagd marknad på omkring 17 miljarder euro)⁽⁴⁾. Om additiv tillverkning växer och erövrar bara 2 % av den globala tillverkningsmarknaden, är potentialen 10 gånger större (cirka 170 miljarder euro)⁽⁵⁾.

2.5 Tillämpningsområdet har utvecklats från prototyper i början av nittioalet till produktion av funktionella delar. Den förväntade tillväxten drivs främst framåt av den snabba, kostnadseffektiva och storskaliga **serieproduktionen av komplexa funktionella slutprodukter** i olika material (plast, metall eller keramik), snarare än inom produktdesign och prototyper. Additiv tillverkning befinner sig i mognadsfasen för prototyper, men fortfarande i innovationsfasen när det gäller produktion av funktionella slutprodukter. Innovativa AT-produkter är en framväxande, men inte livskraftig bransch, på grund av bristen på robusta AT-maskiner och system för högvolymproduktion.

2.6 Innovativa additiva processer kommer att få en omvälvande effekt på hur produkter utformas och tillverkas. Additiv tillverkning kan förbättra värdetillväxten hos dagens produkter inom befintliga leveranskedjor eller kan på ett genomgripande sätt komma att påverka produkter, leveranskedjor och affärsmodeller⁽⁶⁾. Europa måste befinna sig i en tät position när industrialiseringen av additiv tillverkning kommer i gång. Inom de europeiska ekosystemen för additiv tillverkning förväntas framtida tillväxt uppnås genom att man utökar dagens verksamhet (när de nuvarande aktörerna övergår från prototypframställning till tillverkning) och genom att nya verksamheter kommer i gång längs värdekedjan.

2.7 Additiv tillverkning betraktas allmänt som en viktig möjliggörande teknik för innovationer inom produkter och leveranskedjan. Tekniken är på väg att bli konventionell och betydande statliga medel investeras för att öka mognadsgraden (t.ex. i USA, Kina och Singapore). Historiskt sett befinner sig i EU i en god position, men om inga åtgärder vidtas kommer vi att förlora denna position och halka efter i jakten på nya marknader.

3. Särskilda kommentarer

3.1 Omvälvande effekter av additiv tillverkning

3.1.1 På fabriksnivå kommer additiv tillverkning att ge upphov till nya tillverkningsmetoder och framtidens fabrik:

- Additiv tillverkning möjliggör produktion av en mängd olika slutprodukter med hjälp av samma utrustning, material och processer, och underlättar produktionsmetoder som är opraktiska eller omöjliga enligt traditionella framställningsmetoder.
- En av den additiva tillverkningens främsta tillgångar kommer att vara dess förmåga att kombineras med andra tillverkningslösningar med stort mervärde i fabrikena.

⁽³⁾ Wohlers Associates, *3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry, Annual Worldwide Progress Report 2014*.

⁽⁴⁾ Special Interest Group Additive Manufacturing for the Technology Strategy Board of the UK (2012) *Shaping our national competency in Additive Manufacturing, A technology innovation needs analysis*.

⁽⁵⁾ Wohlers Associates, *3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry, Annual Worldwide Progress Report 2014*.

⁽⁶⁾ *3D Opportunity: Additive manufacturing paths to performance, innovation, and growth*. Deloitte Review 2014.

- Additiv tillverkning är en viktig teknik för digital framställning i dynamiska, decentraliserade leveranskedjor. Global spridning av digital design (eller tekniska lösningar) och specificerade filer utgör grunden för lokal anpassning och produktion och ersätter transport av produkter från centraliserade fabriker. Digital tillverkning leder till en spridd och mångsidig produktionsbas med tillverkning närmare kunden (inklusive småskalig produktion i hemmet eller i tryckerier för vissa produkter). Leveranskedjor kan kombinera kapitalintensiva fabriker för tillverkning av komplexa produkter med skräddarsydda komponenter i en spridd och småskalig metod (verkstäder för design och tillverkning nära kunden/platsen för konsumtion).

3.1.2 På produktnivå kommer additiv tillverkning att bli en hörnsten i produktinnovationen:

- Ökad teknisk frihet kommer att leda till nya produktgenerationer: Den nästan **obegränsade friheten när det gäller utformning** kan generera en mängd fördelar inom olika sektorer (t.ex. inom fordons- och rymdindustrin, medicinska produkter, maskiner och utrustning, idrottsutrustning och livsmedelsindustrin), miniatyrisering, funktionsintegrering och lätta, skräddarsydda och individanpassade egenskaper samt geometri osv.
- **Extremt korta ledtider** kommer att öppna upp nya möjligheter för funktionella prototyper eller nya skräddarsydda/individpassade B2C-och B2B-produkter i alla industrisektorer.
- **Utvecklingen av tillämpningar innebär en enorm ekonomisk möjlighet för Europa.** Teknikens och marknadens **utveckling av avancerade tillämpningar** inleds genom att ett ekosystem sammanställs och alla steg digitaliseras. Detta leder till en centraliserad affärsmodell. Ökning av marknadsvolymen (inom regionen eller utomlands) innebär en segmenterad decentralisering av blocken inom värdekedjan. Franchising av produkt-, design- och produktionslösningar gör det möjligt att fånga upp värdet i Europa av den globala spridningen av tillämpningar.

3.1.3 På företagsnivå kommer additiv tillverkning att leda till omvälvande affärsmodeller:

- **Digital produktion leder till omvälvande** "digitalt drivna" affärsmodeller i snabb förändring och med en hög grad av anpassning. Internet gör det möjligt att sända användargenererat innehåll till tillverkare av fysiska varor. Omprövning av de sätt på vilka företag producerar och transporter sina produkter genom leveranskedjan kommer att leda till nya produktkedjor och affärsmodeller, såsom "just-in-time"-processer, efterfrågestyrd produktion nära kunden, lagning av komponenter, e-tillverkning, digitala varuhus för sällsynta reservdelar ⁽⁷⁾ eller masskundanpassning. Dagens värdekedja kan ersättas med en enklare och kortare värdekedja.
- Traditionella leverantörer av additiva tillverkningstjänster övergår till kontraktstillverkning och specialiserade tjänster för att betjäna OEM-kunder ⁽⁸⁾. Leveranskedjorna stöds av tekniska verktyg och digitala e-tillverkningsprocesser som "demokratiserar" designprocessen så att alla kan delta, med alla de fördelar och problem som en sådan affärsmodell ger upphov till.

⁽⁷⁾ Reservdelar vars tillgänglighet är knapp, vilket höjer priset på dem.

⁽⁸⁾ Tillverkare av originalutrustning (original equipment manufacturer, OEM).

- Additiv tillverkning möjliggör ekonomisk serieproduktion genom AT-tjänsteleverantörer, tillverkningsföretag eller till och med hemmatillverkning utifrån 3D-modeller ("desktopfabriker"). Nya typer av tjänsteleverantörer håller på att växa fram: 3D-utskriftstryckerier har öppnat i europeiska städer, 3D-innehåll och beställtjänster kopplar samman skapare av 3D-innehåll, kunder som beställer delar från kataloger och AT-leverantörer.

3.2 Tekniska effekter av additiv tillverkning

3.2.1 Behovet av en ny generation av produktionssystem

- I internationella färdplaner för additiv tillverkning⁽⁹⁾,⁽¹⁰⁾,⁽¹¹⁾,⁽¹²⁾,⁽¹³⁾ framhålls behovet av betydande tekniska framsteg inom additiv tillverkning som en nyckelfaktor för att höja det förväntade mervärdet och öka användningen av additiv tillverkning. Dagens teknik för additiv tillverkning har utvecklats för att framställa prototyper, så maskinerna är ännu inte redo för stora produktionsvolymmer. Företagen inom additiv tillverkning ställs inför tekniska hinder när de vill göra additiv tillverkning till en serieproduktionsteknik. Koncepten för AT-maskinernas struktur är fortfarande desamma som för prototypstadiet och alltför få innovationer har tillkommit (inuti ser dagens maskiner nästan likadana ut som sina 10–15 år gamla föregångare). Det behövs omvälvande innovationer på "maskin"-området för att ta branschen vidare till nästa nivå⁽¹⁴⁾.
- För att påskynda utvecklingen behöver företag och forskare inom additiv tillverkning tillgång till öppna plattformar (vad gäller både hård- och mjukvara), för att övervinna begränsningarna hos kommersiella "black box"-maskiner.
- En ökad kapacitet (kostnadseffektivitet, robusthet och tillförlitlighet) skulle utöka den potential som nu finns inom additiv tillverkning i riktning mot en storskalig produktion för ett stort antal användningsområden. En förändring i de tekniska begränsningarna och en integrering med andra processer (hybridproduktion) kommer att möjliggöra banbrytande tillämpningar⁽¹⁵⁾. För att tillverkningsindustrin ska ta sig an additiv tillverkning krävs det att denna integreras i fabriken miljö och kontrollsystem.
- Parallellt med denna strategiska forskning måste nya, banbrytande produktionssystem uppfinnas som radikalt omprövar hur produkter byggs upp med hjälp av dagens AT-teknik och hur dessa system integreras i fabriken miljö. Det innebär att morgondagens additiva tillverkning inte länge kommer att bygga på partitillverkning där AT-maskiner står uppgradade bredvid varandra i en produktionshall. I stället kommer tillämpningsbehoven att kräva ett koncept där produktionssystemet bygger på oavbruten AT-produktion, utifrån en kedja av olika produktionssteg. Dessa koncept är redan kända under begreppet "AM machine 2.0" och de kommer att driva på den framtida utvecklingen av maskiner för additiv tillverkning.

3.2.2 Behovet av nya förfaranden som möjliggör certifiering av additiv tillverkning

För att tekniskt kunna tillämpas inom industrin måste AT-tekniken certifieras. Certifieringen kommer att driva på industrialiseringen av tekniken. Vi behöver nu utveckla förfaranden för att möjliggöra certifiering av additiv tillverkning, såsom avancerade tillverkningskontroller och teknik för kvalitetskontroll för att se till att standarderna upprätthålls. Dessa förfaranden måste, som ett absolut minimum, upptäcka när produkten inte uppfyller standarderna, och det borde faktiskt tas fram en metod för att förhindra avvikelser och korrigera fel.

⁽⁹⁾ Europeisk plattform för additiv tillverkning på initiativ av Manufacture (2013) *Additive Manufacturing: Strategic Research Agenda (consultation document)*.

⁽¹⁰⁾ DMRC (Direct Manufacturing Research Centre, Paderborn, Tyskland) (2012) *Thinking ahead the Future of Additive Manufacturing – Analysis of Promising Industries*.

⁽¹¹⁾ Innovatie Zuid (2013) *Hightech Systemen en materialen: Roadmap 3D-Printen*.

⁽¹²⁾ EFFRA (2013), *Factories of the Future 2020: Factories of the Future Public-Private Partnership roadmap*.

⁽¹³⁾ Flanders MAKE, *Additive Manufacturing for Serial Production: Research Roadmap*, 2014.

⁽¹⁴⁾ Flanders MAKE, *Additive Manufacturing for Serial Production: Research Roadmap*, 2014.

⁽¹⁵⁾ EPSRC Centre for Innovative Manufacturing in Additive Manufacturing, <http://www.3dp-research.com/Home>

3.2.3 Behovet av utveckling och tillgång till nya material

- De aktörer som kontrollerar distributionskanalerna vidmakthåller en dominerande ställning, t.ex. har maskintillverkare som krav i sina underhålls- och garantiavtal att specifika och dyra råmaterial, vilka ofta distribueras endast av dem själva, ska användas, eller så tillämpar de affärsmodellen "razor/razorblade", där en låsning skapas för förbrukningsvaror. Kontrollen över distributionskanalerna, i kombination med en alltjämt begränsad volym⁽¹⁶⁾, har gjort det mindre attraktivt för materialleverantörer att investera stora summor i utvecklingen av nya material.
- Det begränsade antalet källor till material leder till överdrivet höga priser på råvaror och ökar leveransgarantiriskerna för slutkunderna. Denna marknadsmekanism hämmar AT-teknikens potential.
- För närvarande skapar den tvåsiffriga tillväxtmarknaden ekonomiska möjligheter och lockar fler materialleverantörer. Materialutvecklingen måste stödjas och uppmuntras. Det är viktigt att urvalet av material utökas och att materialens egenskaper förbättras. Att öka antalet leverantörer kommer att främja en mer konkurrenskraftig prissättning, vilket gör det mer lockande att ignorera maskingarantier, och leda till större volymer och konkurrenskraftigare materialmarknader.
- Ett större urval av material kommer att öppna nya industrisektorer och skapa efterfrågan på större volymer av AT-material.

3.2.4 De huvudsakliga tekniska hindren – de huvudsakliga hindren för ett genombrott på bred front inom sådana sektorer som rymdfartsindustrin, fordonsindustrin, medicinska produkter eller konsumtionsvaror – hänger främst samman med möjligheten att höja produktiviteten och kan sammanfattas på följande sätt:

- Processen är inte tillräckligt robust och produktionstakten är inte tillräckligt hög (vilket leder till alltför höga produktionskostnader).
- Behovet av nästa generations produktionsteknik för additiv tillverkning, som kan integreras i fabriksmiljöer och hybrida produktionssystem.
- Otillräckliga och inkonsekventa material- och produkttegenskaper, ett alltför begränsat urval av AT-material och långsam materialutveckling.
- Avsaknaden av teknik för en sektorsövergripande utveckling av banbrytande nya tillämpningar.

3.2.5 Strategisk forskning behövs för att

- göra additiv tillverkning till en **teknik för serieproduktion** med hjälp av nästa generations maskiner,
- **integrera additiv tillverkning** som ett verkligt produktionsmedel i fabriksmiljöer och system,
- utöka **urvalet av AT-material**,
- utveckla **nya tillämpningar** (och deras utvecklingsverktyg).

⁽¹⁶⁾ Wohlers Associates, *3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry, Annual Worldwide Progress Report 2014*.

3.2.6 Risk för teknisk kunskapsflykt från Europa:

- Tekniken och marknaden för additiv tillverkning har nått en viss mognadsgrad, vilket lett till de första konsolideringarna på området. Stora USA-baserade företag investerar i och förvärvar (ofta EU-baserade) små och medelstora företag med kunskaper, immateriella rättigheter och patent för AT-teknik. Den kunskap som förvärvats tas ofta i bruk utanför Europa, eftersom EU:s marknader är diversifierade och svåra att få tillträde till. Det ligger i de europeiska små och medelstora företagens intresse att fångas upp av stora företag utanför EU, eftersom de då får tillgång till nya stora marknader för sina tillämpningar. Av dessa båda skäl riskerar EU-baserade AT-utvecklingar att försvinna från regionen.
- Det är inte lätt för EU-baserade AT-företag att utöka sin verksamhet inom Europa. Det stora antalet små och mycket diversifierade marknader leder till höga investeringskostnader innan en viss bärkraftig marknadsvolym uppnås. Växlingen till nya marknader bromsas också ofta in på grund av bristen på vissa komponenter i värdekedjan. EU-baserade AT-företag vill därför gärna hitta stora marknader utanför EU, så att de i ett tidigt skede kan omsätta sina kunskaper i praktiken.

3.3 Hur additiv tillverkning påverkar rättsliga frågor ⁽¹⁷⁾:

- Additiv tillverkning betraktas i dag allmänt (bland medier, allmänhet och politiker) som en lågkapacitetsteknik för 3D-skrivare för smarta "hemmautskrifter", snarare än som en framtida produktionsteknik. Även om båda användningsområdena kommer att finnas i framtiden, så är trender, hinder och forskningsprioriteringar vitt skilda. Frågor som standardisering, immateriella rättigheter och skadeståndsansvar måste betraktas från helt olika utgångspunkter beroende på vilken teknik och vilka tillämpningar man avser.
- **Standarder och certifiering:** Det är allmänt vedertaget att bristen på standarder har begränsat upptagningen av additiv tillverkning inom industriella nyckelsektorer såsom luftfart och medicinska produkter/tandvårdsprodukter. Tillgången till standarder kommer att bidra till att öka upptagningen av tekniken och öppna upp omfattande forsknings- och utvecklingsmöjligheter. Professionella marknader är ofta krävande och kräver certifiering, vilket gör det mycket svårt att ta ny teknik i bruk. Det finns både tekniska och rättsliga hinder för ett allmänt ibruktagande av additiv tillverkning. Det är därför avgörande för teknikens framtida utveckling att branschen involveras ytterligare i arbetsgrupper för ASTM F42, BSI och ISO.
- **Immateriella rättigheter:** Experter har uttryckt farhågor kring de oundvikliga frågorna om immateriella rättigheter som kommer att uppstå i och med den ökade användningen av teknik för additiv tillverkning ⁽¹⁸⁾.
- Additiv tillverkning skulle kunna få ett stort inflytande på immateriella rättigheter, i och med att föremål som beskrivs i en digital fil kan bli mycket lättare att kopiera, sprida och piratkopiera. Samma scenario som sker inom musik- och filmindustrin skulle kunna utspela sig, med utveckling av nya icke-kommersiella modeller och en ökad motsättning mellan hämmande av innovation och uppmuntrande av piratkopiering ⁽¹⁹⁾.
- Immaterialrättsligt skydd av utvecklare är ett stort problem som uppvisar många likheter med skyddet av rättigheter inom musik- och filmindustrin. Branschen för additiv tillverkning bör på egen hand undersöka hur problemet med skydd av immateriella rättigheter kan lösas. En allmänt spridd teknik för immaterialrättsligt skydd kommer till och med att överbrygga oron över att tekniken för additiv tillverkning kontrolleras av endast ett fåtal organisationer genom skyddet av relevanta immateriella rättigheter, vilket begränsar konkurrensen och skapandet av nya tillämpningar. Detta gör att innovationen går långsammare och upprätthåller de höga systemkostnaderna.

⁽¹⁷⁾ Europeisk plattform för additiv tillverkning på initiativ av Manufuture (2013) *Additive Manufacturing: Strategic Research Agenda (consultation document)*.

⁽¹⁸⁾ *The National Law Journal*, "Is intellectual property law ready for 3D printers? The distributed nature of Additive Manufacturing is likely to present a host of practical challenges for IP owners". 4 februari 2013.

⁽¹⁹⁾ Scapolo, F., Churchill, P., Castillo, H. C. G. & Viaud, V., december 2012. Utkast till framtidsstudie: *How will standards facilitate innovation and competitiveness in the European Union in the year 2025?*, s. 1: Europeiska kommissionen.

- **Skadeståndsansvar:** Det finns ett antal konsekvenser att beakta när det gäller skadeståndsansvar, särskilt för amatörer eller okunniga formgivare, deltillverkare eller distributörer. Om en del inte fungerar, vem är då ansvarig? Detta område utgör ett växande orosmoment för AT-branschen, särskilt där flexibilitet, enskilt agerande och egendesign kan leda till att man hamnar på okänd mark. Nya affärsmodeller för tillhandahållande av delar som tillverkas med hjälp av AT-teknik och för de kommersiella risker som förknippas med detta måste utvecklas.
- **Kvalificerings- och certifieringssystem för additiv tillverkning** ⁽²⁰⁾: Varje del av tekniken för additiv tillverkning (dvs. material, utrustning, processer) måste omfattas av kvalificering och certifiering för reproduceringstillverkning av högkvalitativa delar. Avsaknaden av standardisering gör för det första att det är svårt att tillverka högkvalitativa delar. Utvecklingen av AT-standarder för kvalificering och certifiering kompliceras av att det finns så många kombinationer av maskiner, material och processer och av bristen på ett centralt register för AT-uppgifter eller en instans för AT-metoder. För den fortsatta utbyggnaden av AT-tekniken måste det utarbetas standarder för att underlätta snabbare och mer kostnadseffektiv certifiering av alla material, processer och produkter.

3.4 Effekterna av additiv tillverkning på sysselsättning och utbildning

- Utbyggnaden av AT-tekniken kommer att ha en direkt inverkan på traditionella produktionsmodeller, och i synnerhet arbetet med att organisera interna workshoppar. Den additiva tekniken kommer att underlätta inrättandet av små tillverkningsverkstäder mycket nära kunderna, där efterfrågan finns. Detta kommer att ge upphov till nya arbetstillfällen, vars omfattning ännu inte kan mätas eftersom användningen inom industrin inte har pågått tillräckligt länge.
- Vilka effekter detta kommer att få på sysselsättningen i praktiken är svårt att säga eftersom inga studier om detta har genomförts och eftersom det är mycket troligt att det kommer att uppstå ett utbyte mellan faktiska arbetstillfällen och framtida AT-aktörer.
- Arbetstillfällena inom AT-tekniken kommer att kräva nya färdigheter, såsom maskinoperatörer som kan hantera den processspecifika programvaran eller ingenjörer som kan utforma delar med nya system: topologisk optimering, omstrukturering etc.
- Med AT-teknikens utbyggnad kommer det att behövas utbildning och utbildningsinstitutioner för att bevara och utveckla arbetstagarnas anställbarhet. I dag uppmärksammas den additiva tekniken i stort sett inte alls inom den europeiska skolundervisningen. Detsamma gäller för den eftergymnasiala utbildningen. De flesta utbildningskurser beskriver endast tekniken och dess potential, och inte är avsedda att hjälpa studenter att förvärva faktiska färdigheter. Lokala myndigheter bör integrera additiv teknik i sina utbildningsplaner, åtminstone i yrkesutbildningen. Attraktionskraften hos 3D-utskriften, som omfattar hela innovationsprocessen (idé, utformning, databehandling, robotteknik och framställning av en slutlig fysisk produkt) på kort tid, skulle kunna användas som en effektiv utbildningsmetod inom skolutbildningen för att fästa barnens uppmärksamhet på teknik och tillverkning.
- Det vore önskvärt att utbildningsutbudet utformades i samarbete mellan näringslivet, lokala myndigheter, utbildningsinstitutioner och arbetstagarorganisationer, och att det grundar sig på de verkliga behoven hos företagen inom denna sektor.

3.5 Arbetsmiljö

Det finns mycket få studier om additiv tillverkning ur ett arbetsmiljöperspektiv och det finns ett reellt behov av dem på grund av

- de kemiska riskerna till följd av de flyktiga hartser som används i additiv tillverkning av polymerdelar, och de flyktiga metalliska eller icke metalliska tillsatserna i metallpulver,

⁽²⁰⁾ *Measurement Science: Roadmap for metal-based Additive Manufacturing*, National Institute of Standards and Technology, maj 2013.

- de kemiska och fysiska risker som uppstår till följd av användningen av pulver, särskilt när dessa pulver innehåller nanopartiklar,
- risken för explosioner vid användningen av pulver,
- särskilda risker i samband med användning av laserkällor, elektronstrålar osv.

Ibruktandet av industriella AT-tillämpningar innebär att det finns ett akut behov av särskilda studier där man bedömer riskerna för arbetstagare, i syfte att utveckla skyddssystem och skyddsstandarder. Det måste också utformas säkerhetsutbildningar för de arbetstagare som arbetar med AT-maskiner. Detta skulle kunna ingå i de utbildningsprogram som ska förbättras eller inrättas.

Bryssel den 28 maj 2015.

Henri MALOSSE
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Investerarskydd och tvistlösning mellan investerare och stat inom ramen för EU:s handels- och investeringsavtal med tredjeländer

(2015/C 332/06)

Föredragande: Sandy BOYLE

Vid plenarsessionen den 10 juli 2014 beslutade Europeiska ekonomiska och sociala kommittén att i enlighet med artikel 29.2 i arbetsordningen utarbeta ett yttrande på eget initiativ om

Investerarskydd och tvistlösning mellan investerare och stat inom ramen för EU:s handels- och investeringsavtal med tredjeländer.

Facksektionen för yttre förbindelser, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 28 april 2015.

Vid sin 508:e plenarsession den 27–28 maj 2015 (sammanträdet den 27 maj 2015) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 199 röster för, 55 röster emot och 30 nedlagda röster.

Förkortningar som används i yttrandet

CETA (*Comprehensive Economic Trade Agreement*) – det övergripande avtalet om ekonomi och handel mellan EU och Kanada

FTA – Free Trade Agreement

Icsid – Internationella centrumet för biläggande av investeringstvister

IIA – International Investment Agreement

INTA – Europaparlamentets utskott för internationell handel

IP – Investor Protection

ISDS (*Investor State Dispute Settlement*) – tvistlösning mellan investerare och stat

Nafta – Nordamerikanska frihandelsavtalet

OECD – Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling

TTIP – Det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar

Uncitral – FN:s kommission för internationell handelsrätt

Unctad – FN:s konferens för handel och utveckling

1. Slutsatser och rekommendationer

Slutsatser

1.1 Utländska direktinvesteringar bidrar i hög grad till ekonomisk tillväxt, och utländska investerare måste skyddas mot direkt expropriation och diskriminering samt åtnjuta samma rättigheter som inhemska investerare.

1.2 En stats rättighet att lagstifta i allmänhetens intresse är av största vikt och får inte urholkas av bestämmelserna i internationella investeringsavtal. Det behövs en otvetydig klausul som övergripande hävdar denna rättighet.

1.3 Tvistlösning mellan investerare och stat (ISDS) får inte ge transnationellt kapital samma ställning som en suverän stats kapital eller göra det möjligt för utländska investerare att ifrågasätta regeringarnas rätt att lagstifta och bestämma över sina egna angelägenheter.

1.4 Med tiden har ett antal fall av missbruk framkommit genom användning av ISDS, och dessa behöver nu åtgärdas. De systematiska brister som finns vid tillämpningen av ISDS omfattar bristande öppenhet, avsaknad av tydliga regler för skiljedomsförfarande, avsaknad av rätt till överklagande, diskriminering av inhemska investerare som inte kan använda systemet, risk för att rent spekulativa investeringar skyddas, vilka bland annat leder till att inga nya arbetstillfällen skapas, och rädslan för att specialiserade advokatbyråer utnyttjar systemet. Målet är nu att föreslå ett alternativt tvistlösningsförfarande som gör det möjligt att ta hänsyn till såväl de berättigade kraven från investerare som den oro som finns inom det civila samhället till följd av dessa negativa uppfattningar om ISDS.

Kommissionens samråd om ISDS i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar (TTIP) visade en tydlig uppdelning mellan näringslivets synpunkter och de synpunkter som framkom i de allra flesta svaren från resten av det civila samhället.

1.5 Det finns en oro kring den makt som en nämnd med tre privata jurister skulle tilldelas när det gäller att avgöra ärenden och utfärda bindande beslut på områden av grundläggande samhällsintresse. Trots att Uncitral nyligen har antagit nya regler om öppenhet kvarstår oron över att det nuvarande systemet till stora delar saknar insyn och möjligheter till överklagande.

1.6 Den ursprungliga tanken bakom ISDS har för länge sedan övergetts. Systemet har i stället blivit en stor inkomstkälla för några få branschledande advokatbyråer som specialiserar sig på investeringsrätt.

1.7 Vissa specialiserade advokatbyråer förespråkar nu ISDS som ett viktigt verktyg för riskreducering i inledningskedet för en investering. I några uppmärksammade fall har ISDS blivit ett lobbyverktyg, där enbart hotet om en rättslig tvist kan verka dämpande på lagstiftningsarbetet och leda till att lagstiftare avstår från att vidta åtgärder med allmänhetens bästa för ögonen. Det finns också farhågor om att ISDS har lockat till sig spekulativa investeringar via hedgefonder, osv.

1.8 Flera liberala tolkningar av vad som utgör expropriation har lett till växande oro för att skattebetalarna tvingas betala ersättning för en politik i allmänhetens intresse som påstås begränsa vinsterna.

1.9 EU:s avtal med Kanada (CETA), som undertecknades i slutet av 2014, och det separata investeringskapitel som lagts till i frihandelsavtalet mellan EU och Singapore, innehåller de allra första investeringskapitel som EU förhandlat fram i ett avtal sedan EU fick behörighet på investeringsområdet genom Lissabonfördraget 2009. Även om syftet med dessa kapitel är att förbättra det nuvarande ISDS-systemet samt att fastställa vad kommissionen uppger är en ny EU-modell för ISDS som tar hänsyn till den allra senaste utvecklingen, är de inte på långa vägar tillräckliga för att stilla allmänhetens farhågor. Modellerna i Singapore- och CETA-avtalen är inte identiska, och många anser att ISDS fortfarande är en obalanserad och mycket kostsam process som begränsar demokratin, inte omfattar någon rätt att överklaga och hotar regeringars rätt att lagstifta genom att ge utländska investerare rättigheter som är mer omfattande än de som fastställs i staternas författningar och mer betydande än de inhemska investerarnas. EESK konstaterar med oro att CETA-avtalets text om ISDS för närvarande ligger till grund för förhandlingarna om frihandelsavtalet mellan EU och Japan.

1.10 Samma personer uppträder både som skiljemän och juridiska rådgivare – ett klart fall av intressekonflikt som inte regleras i CETA. Detta gör det svårt att se ISDS som en rättvis, oberoende och balanserad metod för tvistlösning i investeringsfrågor.

1.11 EESK välkomnar det offentliga samrådet om ISDS i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar. I motsats till CETA har det bidragit till att göra TTIP-förhandlingarna mer transparenta och utgör ett viktigt prejudikat som kommittén är fast övertygad om att man nu måste följa i alla framtida handelsförhandlingar. Kommissionens svar har varit att fastställa fyra särskilda områden för fortsatta och mer ingående diskussioner, och även om EESK inte betraktar detta som en uttömmande förteckning har vi lämnat detaljerade synpunkter på dessa särskilda frågor i kapitlen 7–10 i detta yttrande.

1.12 Kommittén välkomnar också målet att avskaffa orimliga anspråk från alla framtida mekanismer för investerarskydd. Det är viktigt att parterna i internationella investeringsavtal skyddas av ett allmänt politiskt filter som innebär att de genom avtal kan blockera ett rättsanspråk från att gå vidare till skiljedomsförfarande om det finns berättigade skäl till detta.

1.13 Investerare bör uppmuntras att se avtalsbaserad tvistlösning som en sista utväg och att i stället använda alternativa metoder såsom medling och förlikning. Privata försäkringar och kontraktbaserat skydd är lämpliga medel med vars hjälp utländska investerare kan begränsa riskerna.

1.14 Behovet av skydd för utländska investeringar varierar från land till land. I länder med ett demokratiskt och välutvecklat rättssystem som är fritt från korruption bör investeringstvister hanteras med hjälp av medling, nationella domstolar och tvistlösning mellan stater. I EU, USA och Kanada har man tillgång till dessa rättsmedel, och dagens omfattande investeringsflöden över Atlanten visar tydligt att avsaknaden av ISDS-bestämmelser inte hindrar investeringar. EESK drar därför slutsatsen att en sådan bestämmelse inte är nödvändig vare sig i TTIP eller i CETA och motsätter sig att den införs.

1.15 Oenigheten om ISDS riskerar att omindetgöra både TTIP och CETA. Kommissionen måste fråga sig om det verkligen är lämpligt att kräva att ISDS inbegrips i dessa avtal, med tanke på att det är en politiskt känslig fråga som möter stort motstånd hos allmänheten.

1.16 Från utvecklingsländer kommer ett tydligt budskap om att ISDS är en oacceptabel mekanism som kommer att motarbetas av ett växande antal viktiga globala aktörer. Om man inte hittar ett alternativt system kommer det att bli svårare att integrera investerarskydd i framtida avtal med länder där det behövs mest.

1.17 Det finns allvarliga frågetecken när det gäller ISDS-beslutens förenlighet med EU:s rättssystem, EU-fördragen och författningsrätten. Privata skiljedomstolar har kapacitet att fatta beslut som inte är förenliga med EU-lagstiftningen eller som bryter mot EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna. Mot bakgrund av detta anser EESK att det är av yttersta vikt att EU-domstolen undersöker ISDS förenlighet med EU-lagstiftningen inom ramen för ett formellt yttrandeförfarande, innan de behöriga institutionerna fattar ett beslut och innan eventuella internationella investeringsavtal som förhandlats fram av kommissionen provisoriskt träder i kraft.

Rekommendationer

1.18 Om man ska kunna hitta en övergripande lösning för hantering av investeringstvister kan den inte baseras på en mindre omarbetning av det befintliga, hårt kritiserade ISDS-systemet som har ett mycket svagt stöd från allmänheten.

1.19 För närvarande deltar samtliga G7-stater i långt gångna förhandlingar om omfattande handels- och investeringsavtal. Detta är ett unikt tillfälle att utarbeta ett trovärdigt system som garanterar ett gott investerarskydd och samtidigt slår vakt om statens rättigheter.

1.20 Om lösningen är en enhetlig myndighet, så bör denna myndighet inte bestå av privata jurister, och den ska vara mer tillgänglig för små och medelstora företag och dess beslut ska kunna överklagas.

1.21 EESK uppmanar å det bestämdaste kommissionen att överväga Unctads reformförslag beträffande ISDS, och konstaterar att upprättandet av en internationell investeringsdomstol är den bästa lösningen för att garantera ett demokratiskt, rättvist, transparent och neutralt system.

2. Inledning

2.1 I och med att yttrandet REX/390⁽¹⁾ antogs med överväldigande majoritet beslutade EESK att utarbeta ett initiativyttrande om ISDS. Även om denna rekommendation gällde specifikt för TTIP enades man därefter om att vidga tillämpningsområdet till att även omfatta investerarskydd och ISDS i handels- och investeringsavtal med tredjeländer.

2.2 Även om detta yttrande behandlar de generella konsekvenserna av ISDS är det oundvikligt att en stor del av det använda materialet och hänvisningarna hänför sig till TTIP. Under förhandlingarna om TTIP har ISDS varit en central fråga för de berörda parterna i såväl EU som USA.

2.3 Kommissionen har hållit ett 15 veckor långt offentligt samråd på internet om ISDS i samband med TTIP (mars till juli 2014). EESK ansåg det bäst att vänta in offentliggörandet av resultaten från samrådet och att därefter hålla en offentlig utfrågning innan man färdigställde sitt yttrande. Resultaten offentliggjordes i mitten av januari 2015 och den offentliga utfrågningen hölls den 3 februari 2015. Båda var till stor hjälp vid utarbetandet av yttrandet.

3. Bakgrund

3.1 Systemet

3.1.1 ISDS är ett folkrättsligt instrument som ger en utländsk investerare rätt att inleda ett tvistlösningsförfarande mot en utländsk regering i enlighet med bestämmelserna i ett internationellt investeringsavtal. Avtalen syftar till att etablera vissa grundläggande skyldigheter för parterna när det gäller utländska investeringar genom att tillhandahålla garantier för att regeringarna kommer att respektera centrala principer som

- en skyldighet att inte diskriminera på grund av nationalitet och att säkerställa en rättvis och lika behandling,
- ett förbud mot direkt eller indirekt expropriation utan snabb, och adekvat ersättning med skyddsverkan,
- skydd av möjligheten att överföra kapital.

3.1.2 I händelse av en påstådd överträdelse av dessa skyldigheter från en stats sida kan utländska investerare som omfattas av internationella investeringsavtal lägga fram krav på en internationell skiljedom via ISDS-förfarandet. De klagande måste bevisa att åtgärderna i fråga har orsakat dem väsentlig skada. Om fallet godtas är det värdlandets skyldighet att betala ersättning för den vållade skadan. I motsats till reglerna inom WTO:s tvistlösningsorgan är en stat inte förpliktigad att ändra sin lagstiftning om den förlorar en tvist.

3.1.3 ISDS-förfarandet baseras i hög grad på argumentet att systemet skapar ett avpolitiserat, neutralt forum för tvistlösning mellan utländska investerare och värdländer. Det ger företagen möjlighet att stämma stater inför internationella domstolar. Detta rättsmedel är endast tillgängligt för utländska företag eller transnationella företag som använder ett dotterbolag i ett annat land. Berörda lokalsamfund, medborgare, inhemska företagsledare och regeringar kan inte använda samma mekanism.

3.1.4 Skiljemän är inte ordinarie domare och kan inte utöva samma myndighet som domare i de nationella rättssystemen. Skiljedomstolarna består huvudsakligen av tre privata jurister som sammanträder bakom stängda dörrar och som utses från fall till fall. Deras beslut är slutgiltigt och kan inte överklagas.

⁽¹⁾ EESK:s yttrande om transatlantiska handelsrelationer och EESK:s syn på ett utökat samarbete och ett eventuellt frihandelsavtal mellan EU och Förenta staterna, EUT C 424, 26.11.2014, s. 9.

3.1.5 Om båda parterna i tvisten önskar det kan förfarandet för tvistlösning mellan investerare och stat ske helt konfidentiellt, även om tvisten rör frågor av allmänt intresse. Standardformatet för USA:s bilaterala investeringsavtal bidrar visserligen till ökad öppenhet, men i många gällande avtal kvarstår sekretessen. Uncitrals regler om öppenhet kommer att leda till en avsevärd förbättring av situationen om de genomförs globalt.

3.2 Fakta och statistik

3.2.1 93 % av alla bilaterala investeringsavtal innehåller en ISDS-bestämmelse⁽²⁾. En sådan bestämmelse ingår också i vissa internationella handelsavtal, exempelvis det nordamerikanska frihandelsavtalet (Nafta) och i internationella investeringsavtal som energistadgefördraget. Under 2014 gick energistadgefördraget om Nafta som det oftast återopade avtalet⁽³⁾.

3.2.2 EU:s medlemsstater har ingått över 1 400 bilaterala investeringsavtal sedan 1950-talet, vilket motsvarar cirka hälften av alla sådana avtal på global nivå⁽⁴⁾. Alla omfattar i stort sett liknande bestämmelser om investeringsskydd och ISDS. Enligt uppgift är det EU:s investerare som oftast använder tvistlösningsförfarandet på global nivå (i 50 % av samtliga fall).

3.2.3 För närvarande förhandlar EU med USA om avtalet om det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar och om ett omfattande frihandelsavtal med Japan. Förhandlingarna om ett avtal med Kanada har nyligen avslutats. Dessa avtal har mer än något annat gett upphov till en omfattande offentlig debatt om nödvändigheten av en tvistlösningsmekanism mellan investerare och stat i alla kapitel om investeringar.

3.2.4 Endast nio EU-medlemsstater har bilaterala investeringsavtal med USA (Bulgarien, Kroatien, Tjeckien, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Rumänien och Slovakien), sju medlemsstater har bilaterala investeringsavtal med Kanada, och ingen har ett sådant avtal med Japan. Samtliga dessa avtal slöts innan länderna gick med i EU.

3.2.5 Amerikanska investerares innehav av utländska direktinvesteringar i dessa nio medlemsstater motsvarar 1 % av USA:s sammanlagda direktinvesteringar i EU. Vad gäller de utgående utländska direktinvesteringarna från dessa länder till USA utgör de endast 0,1 % av de sammanlagda utländska direktinvesteringarna i USA⁽⁵⁾.

3.3 Antal ärenden

3.3.1 Antalet ISDS-fall ökade dramatiskt mellan 2002 och 2014 (58 under 2013 och 42 under 2014)⁽⁶⁾, och antalet avtalsbaserade skiljedomsförfaranden uppgick till 610 i slutet av 2014. Eftersom de flesta skiljedomsforum inte för något offentligt register över tvisterna är det sammanlagda antalet fall troligen högre.

3.3.2 Av de 356 kända fall som avgjorts fick investerarna rätt i 25 % av fallen och staten i 37 %. De specifika förhållandena när det gäller resterande 28 % av fallen var konfidentiella.

3.4 Tid och kostnader

3.4.1 Den genomsnittliga kostnaden för ett skiljedomsförfarande är fyra miljoner US-dollar per part, varav cirka 82 % är juridiska arvoden⁽⁷⁾. Vissa mål kan ta flera år.

3.4.2 De höga kostnaderna har lett till växande finansiering från tredje part. Eftersom detta minskar företagens ekonomiska risker bidrar det till en ökning av orimliga rättstvister för vilka staterna emellertid måste bära hela den juridiska kostnaden. EESK motsätter sig starkt de rapporterade spekulativa investeringarna från hedgefonder i specifika ISDS-fall, mot en andel av eventuella skadestånd⁽⁸⁾.

⁽²⁾ OECD: *ISDS – a scoping paper for the investment policy community*, 2012.

⁽³⁾ Unctad: *Recent Trends in IIAs and ISDS* – nr 1, februari 2015. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaepcb2015d1_en.pdf

⁽⁴⁾ PM till det offentliga samrådet om ISDS i avtalet om det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar.

⁽⁵⁾ Unctad – *ISDS Information Note on the US and EU*.

⁽⁶⁾ Se fotnot 3.

⁽⁷⁾ E (SN/EP/6777), 10 december 2013.

⁽⁸⁾ Europaparlamentets forskningscentrum "ISDS and prospects for reform"
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI\(2015\)545736_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI(2015)545736_REV1_EN.pdf)

4. Argument för ISDS

4.1 Med undantag av Irland har samtliga medlemsstater ett förfarande för tvistlösning mellan investerare och stat i bilaterala investeringsavtal. Det finns också 190 bilaterala investeringsavtal inom EU som står för 16 % av alla kända ISDS-ärenden i världen.

4.2 I kommissionens förhandlingsmandat, som godkändes 2012 av de dåvarande 27 medlemsstaterna, ingår målet att få till stånd en ISDS-mekanism. Syftet är en effektiv och avancerad tvistlösningsmekanism.

4.3 Kommissionens ståndpunkt⁽⁹⁾ är att ISDS är

— ett viktigt instrument för att skydda investeringar, som därför kan främja och säkra den ekonomiska tillväxten i EU,

— en effektiv metod för att se till att våra handelspartner fullgör de skyldigheter som de enats om med våra investerare när de undertecknar investeringsavtal med EU.

4.4 EESK:s arbetsgivargrupp anordnade en rundabordskonferens om TTIP. I ett gemensamt uttalande⁽¹⁰⁾ från konferensdeltagarna konstaterade de att ett internationellt avtal såsom TTIP bör skapa rätt förutsättningar för att attrahera stora framtida investeringar på den transatlantiska marknaden. Detta innefattar att ge investerare på båda sidor generös tillgång och icke-diskriminerande behandling och att förbättra den nuvarande ramen för investerarskydd, inbegripet ISDS, genom att göra den mer tillgänglig för små och medelstora företag och hitta rätt balans mellan investerares rättigheter och staters och lokala myndigheters rätt att lagstifta i allmänhetens intresse. Att man ska se till att bestämmelserna i TTIP om tvistlösning mellan investerare och stat inte står i vägen för EU-medlemsstaters rätt att lagstifta i allmänhetens intresse togs också upp i slutsatserna från ett gemensamt sammanträde som konsument-, miljö- och jordbrukargrupperingarna anordnade i juni 2014 om de transatlantiska förhandlingarna.

4.5 Näringslivsrepresentanter på båda sidor av Atlanten är i hög grad eniga om att det behövs ett ISDS-förfarande, eftersom de ser detta som ett grundläggande skydd för de utländska investerarna och anser att det

— är en viktig del av investeringsskyddet och utgör en neutral och faktabaserad tvistlösningsmekanism, med regler för att främja efterlevnad och förebygga missbruk, och

— att det bidrar till att förankra staternas rätt att lagstifta och investerarnas rätt till skydd i enlighet med folkrätten.

4.6 De menar också att ISDS är en sista utväg som bara används i extrema fall när alla andra alternativ har uttömts, och att omkring 90 % av alla bilaterala investeringsavtal aldrig har utnyttjats av investerare för ett tvistlösningsförfarande. Trots att de globala utländska direktinvesteringarna uppgår till 25 biljoner US-dollar har det endast förekommit cirka 500 mål sedan 1987. Endast ekonomisk ersättning kan tilldömas. Skiljedomarna har inte möjlighet att begära ändringar i lagstiftning eller statliga åtgärder⁽¹¹⁾.

4.7 Näringslivet menar också att ett funktionellt och modernt ISDS-system är viktigt för små och medelstora företag och att 22 % av alla mål globalt sett inlets av små och medelstora företag⁽¹²⁾.

4.8 Trots näringslivets uppmaningar om att förhandla fram ett liberalt investeringsavtal⁽¹³⁾ medger man att åtgärder måste vidtas för att göra ISDS effektivare, modernare och mer förutsebart och transparent. Man stöder ett förtydligande av definitionerna av viktiga begrepp som "investerare/investering", "rättvis och lika behandling" och "indirekt expropriation"⁽¹⁴⁾.

⁽⁹⁾ Europeiska kommissionen – Faktablad om ISDS – punkt 2, 3 oktober 2013.

⁽¹⁰⁾ EESK:s rundabordskonferens – *Common Declaration on TTIP*, 16 december 2014.

⁽¹¹⁾ Business Europe: *ISDS – Overview of BusinessEurope position*, februari 2015.

⁽¹²⁾ Som ovan och ståndpunktsdokument från Eurochambres: *Views and priorities for the negotiations with the US for a TTIP*, 6 december 2013.

⁽¹³⁾ Transatlantic Business Council: *Comments of the TBC regarding the proposed TTIP*, 10 maj 2013.

⁽¹⁴⁾ Business Europe: *ISDS – An Indispensable Tool to protect Investors*, 2 maj 2014. *ISDS – Overview of BusinessEurope position*, februari 2015.

4.9 Mot bakgrund av de mycket högt profilerade förhandlingarna om TTIP, CETA-avtalet med Kanada och frihandelsavtalet mellan EU och Japan hävdar man att ett misslyckande när det gäller att få till stånd ett framförhandlat avtal kommer att få allvarliga konsekvenser för möjligheterna att förhandla fram en ISDS-klausul i andra eventuella bilaterala investeringsavtal, eftersom varje enskilt avtal får konsekvenser för kommande avtal.

5. Farhågor och motargument

5.1 Stödet för ISDS delas inte av andra viktiga segment i det civila samhället. Det råder emellertid ett brett samförstånd om att utländska investerare behöver skyddas från direkt expropriation och diskriminering och bör ges tillgång till samma investeringsvägar som inhemska investerare.

5.2 Från andra sidan Atlanten har mycket kritiska röster höjts från fackföreningar, icke-statliga organisationer, konsumentorganisationer, miljöorganisationer och folkhälsoorganisationer.

5.3 Den främsta invändningen är att ISDS-systemet inte är ändamålsenligt och att det ger transnationellt kapital en rättslig status som motsvarar suveräna stater. Kommittén konstaterar dock att två länder som vill främja sina ekonomiska förbindelser genom ett internationellt investeringsavtal lovar varandra att garantera en viss nivå på behandlingen av investerare och investeringar från det andra landet.

5.4 ISDS började i blygsam omfattning som ett system för att hjälpa utländska direktinvestorer att få ersättning för direkt expropriation av privat egendom som genomförs av nationella regeringar i utvecklingsländer med dåligt fungerande rättssystem, men har nu växt till en mekanism som

- på ett grundläggande sätt ändrar maktbalansen mellan investerare, stater och andra berörda parter,
- sätter företagets rättigheter före regeringarnas rätt att reglera och ländernas suveräna rätt att bestämma över sina egna angelägenheter.

5.5 Expropriation har utvidgats till att omfatta *åtgärder som kan likställas med expropriation, indirekt och lagstiftningsmässig expropriation*. Effekten har blivit att man godkänner yrkanden avseende alla typer av statliga åtgärder som eventuellt kan påverka vinster, framtida vinster eller rimliga förväntningar på vinster, även om strategin eller åtgärden i fråga har en allmän inriktning och inte avser den specifika investeringen.

5.6 Inhemska domstolars avgöranden som går emot företag har bestridits som "expropriation". Ett sådant fall är den amerikanska läkemedelsjätten Eli Lilly, som har stämt Kanada på 500 miljoner US-dollar eftersom företaget hävdar att den kanadensiska federala domstolens avgörande avseende två patenterade läkemedel strider mot företagets investeringsrättigheter. Detta är första gången som ett läkemedelsföretag som innehar patent försöker utnyttja de extraordinära privilegier som amerikanska handelsavtal innebär som ett verktyg för att uppnå ett bättre skydd av patentmonopolet ⁽¹⁵⁾.

5.7 Vissa advokatbyråer som specialiserat sig på bolagsrätt tjänar nu stora pengar på rådgivning i fall som inte har mycket med expropriation av privat egendom att göra. En handfull advokatbyråer som ägnar sig åt investeringsrätt har dragit nytta av den stora ökningen av antalet rättstvister och dominerar branschen.

5.8 Är ISDS nödvändigt i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar?

5.8.1 När det gäller TTIP är det svårt att hävda att investerare har skäl att oroa sig för nationella rättssystem. Både EU och USA har välutvecklade och stabila rättssystem. Det finns inget uppenbart skäl att anta att utländska direktinvesterares rättigheter inte skulle kunna skyddas i tillräcklig utsträckning genom att en enkel regel om icke-diskriminerande rättsskydd och lika tillträde till nationella domstolar införs. Liknande argument kan framföras när det gäller Kanada och Japan. Om det visar sig svårt att verkställa internationella rättigheter genom förhandling eller medling eller inför nationella domstolar i dessa högt utvecklade demokratier, då bör frågan i första hand avgöras genom tvistlösning mellan stater.

⁽¹⁵⁾ <https://www.citizen.org/eli-lilly-investor-state-factsheet>

5.8.2 Enligt en rapport från London School of Economics där USA:s modell för bilaterala investeringsavtal från 2012 analyseras slås det fast att vissa områden där USA:s bilaterala investeringsavtal går längre än brittisk lagstiftning är viktiga. Av denna anledning och mot bakgrund av omfattningen av amerikanska investeringar i Storbritannien anser vi att det finns en betydande risk för politiska kostnader för Storbritannien, där viss politik som regeringen vill driva igenom i framtiden kommer att slopas eller ändras på grund av invändningar från amerikanska investerare i Storbritannien.

5.8.3 Man kan knappast påstå att avsaknaden av en ISDS-mekanism hindrar utländska investeringar. Volymen på de utländska investeringarna varierar stort runt om i EU. Vissa av de EU-medlemsstater som har ISDS-förfaranden i bilaterala investeringsavtal med USA hör till dem som tar emot minst utländska investeringar från USA:

- De utländska direktinvesteringarna mellan EU och USA uppgår till över 2,5 biljoner US-dollar (1,5 biljoner euro) i vardera riktningen. Belgien har lockat till sig amerikanska investeringar till ett belopp som är fyra gånger så stort som för Kina.
- Brasilien, som tar emot den största andelen utländska direktinvesteringar i Latinamerika, har inga investeringsavtal som omfattar ISDS.
- Australien har visat att ett land på ett trovärdigt sätt kan utesluta investeringsskydd från handelsavtal med ett land (USA) och fortfarande inkludera det i avtal med ett annat (Sydkorea). Det finns inga skäl till att EU inte kan gå samma väg.

5.8.4 Det är högst tveksamt om avsaknaden av en ISDS-mekanism i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar skulle försämra EU:s möjligheter att inbegripa ISDS i framtida bilaterala investeringsavtal och investeringsavtal med länder utanför OECD, t.ex. Kina. Kina har redan byggt upp ett tätt nätverk av över 130 bilaterala investeringsavtal (inbegripet med 26 EU-medlemsstater). Det är lika önskvärt för Kina som för EU att få till stånd ett avtal. Vad som är mer tveksamt är om det ligger i EU:s intresse att låta kinesiska statligt ägda företag, som i praktiken är en förlängning av den kinesiska regeringen, använda ISDS för att ifrågasätta regeringarnas politik. Detta skulle ge ett annat land möjlighet att utnyttja något som ska vara en handelsprocess för att påverka förhållanden som borde lösas genom förhandlingar och diplomati.

5.8.5 I en detaljerad studie som offentliggjordes i mars 2015 av Centre for European Policy Studies, Centre for Transatlantic Relations och Johns Hopkins University drog man slutsatsen att det inte är troligt att EU får några betydande ekonomiska eller politiska fördelar av att inkludera ett kapitel om investeringsskydd i TTIP som åtföljs av ISDS. Deras analys tyder också på att en inkludering av sådana bestämmelser skulle orsaka betydande ekonomiska och politiska kostnader för EU. Även om författarna till studien menar att det är viktigt att inte överdriva de potentiella kostnadernas storleksordning är deras samlade bedömning att kostnaderna med största sannolikhet kommer att vara större än de potentiella fördelarna för EU. Om inte ISDS åtföljs av betydande eftergifter från USA:s sida för att kompensera för de ISDS-relaterade kostnaderna anser de därför att det skulle vara klokt av EU att överväga andra alternativ⁽¹⁶⁾.

5.9 Den rådande politiska situationen

5.9.1 Sydafrika, Bolivia, Ecuador, Venezuela och Indonesien har börjat annullera eller fasa ut befintliga bilaterala investeringsavtal. Indien håller enligt uppgift också på att se över sina avtal och Australien har till följd av Philip Morris-fallet meddelat att man inte kommer att gå med på att inbegripa en ISDS-bestämmelse i några framtida avtal.

5.9.2 National Conference of State Legislatures, som företräder parlamenten i USA:s samtliga 50 delstater, har meddelat⁽¹⁷⁾ att man inte kommer att stödja några handelsavtal som omfattar tvistlösning mellan investerare och stater, eftersom detta inverkar på deras befogenheter att i egenskap av lagstiftande organ i delstaterna anta och genomföra rättvisa och icke-diskriminerande bestämmelser som skyddar folkhälsan, månar om säkerhet och välbefinnande, garanterar arbetstagarnas hälsa och säkerhet och skyddar miljön.

⁽¹⁶⁾ "Transatlantic Investment Treaty Protection", offentliggjord samtidigt på webbplatserna för Centre for European Policy Studies (www.ceps.eu) och Centre for Transatlantic Relations (<http://transatlantic.sais-jhu.edu>).

⁽¹⁷⁾ <http://www.citizen.org/documents/State-Legislators-letter-on-Investor-State-and-TPP.pdf>

5.9.3 Motståndet mot ISDS ökar också i Europa, där länder som Tyskland, Österrike, Grekland och Frankrike ifrågasätter investerarnas rättigheter i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar.

5.9.4 Varningar har hörts från ledamöter i Europaparlamentets inflytelserika utskott för internationell handel (INTA), som har begärt att ISDS ska slopas i det transatlantiska partnerskapet.

5.9.5 Regionkommittén varnar för att ett ISDS-förfarande mellan EU och Förenta staterna som kringgår de allmänna domstolarnas behörighet är förknippat med stora risker och anser därför att det inte bör tas med i avtalet⁽¹⁸⁾.

5.9.6 Dessa uttalanden speglar inställningen hos det stora antal europeiska civilsamhällesorganisationer som motsätter sig ISDS i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar. En av de viktigaste punkterna är att en investerare som vänder sig till det inhemska rättssystemet först och får en slutlig dom fortfarande kan väcka talan vid en investeringsdomstol. Det blir då denna domstol som lämnar det slutgiltiga avgörandet, vilket ses som helt oförenligt med ett demokratiskt samhälle.

6. Kommissionens offentliga samråd om investerarskydd och ISDS i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar

6.1 EESK välkomnar kommissionens beslut att inleda ett offentligt samråd om ISDS i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar. Kommissionen fick in 143 053 svar (när dubletter räknats bort), vilket visar att det finns ett stort intresse för frågan hos allmänheten. Det arbetsdokument från kommissionens avdelningar som offentliggjordes i januari 2015 innehåller en grundlig analys av innehållet och slutsatserna i de svar som lämnades in⁽¹⁹⁾.

6.2 Samrådet byggde på en referenstext baserad på CETA-avtalet. Dessvärre genomfördes aldrig något offentligt samråd om utkastet till detta avtal eller till avtalet med Singapore. Det faktum att CETA-avtalet, för vilka förhandlingarna redan avslutats, låg till grund för det offentliga samrådet när bläcket redan hade torkat väckte misstankar om att samrådet enbart gällde ett fullbordat faktum och var utformat för att EU:s nya generation av investeringsavtal ska godkännas obesedda. Dessa misstankar stärktes ytterligare av det faktum att samrådsdokumentet var inriktat på bestämmelser och inte ställde frågan om ISDS-principen överhuvudtaget borde inbegripas i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar. Syftet med samrådet var emellertid att samråda med berörda parter om olika sätt att förbättra ISDS i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar.

6.3 Samrådet bidrog inte med mycket nytt till den stora mängd information som redan kommit fram under den pågående debatten om ISDS på internet. Det var emellertid en mycket nyttig övning i att koppla samman de olika argumenten och ge det civila samhället en chans till direktpåverkan.

6.4 Det är olyckligt att vissa ISDS-förespråkare har avfärdat de svar som skickats in gemensamt via olika nätplattformar, och som utgör 97 % av alla inkomna svar. Gemensamma svar är tillåtna vid offentliga samråd. EESK ser positivt på kommissionens försäkran om att man tagit lika stor hänsyn till alla svar.

6.5 EESK noterar att mindre än 1 % av de svarande uppgav att de är investerare i USA men anser inte att detta är ett problem. När det gäller frågor som demokrati och suveräna staters rätt att bestämma över sina egna angelägenheter är det viktigt att ett brett urval av aktörer i det civila samhället får säga sitt.

6.6 Kommissionen har identifierat följande fyra områden där man bör sträva efter förbättringar:

- Skydd av rätten att lagstifta.
- Inrättande av skiljedomstolar och deras funktion.
- Förhållandet mellan nationella rättssystem och ISDS.
- En mekanism för överklagande av ISDS-beslut.

⁽¹⁸⁾ ReK:s yttrande "Det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar (TTIP), ECOS-V-063, februari 2015.

⁽¹⁹⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153044.pdf

Dessa vidareutvecklas i diskussionsunderlaget "Investment in TTIP and beyond – the path for reform", som kommissionsledamot Malmström presenterade för Europaparlamentet och rådet i maj 2015.

6.7 EESK förvånas över att man under sammanträdet för dialog med det civila samhället den 18 maj bekräftade att den modell för investerarskydd som för närvarande används i förhandlingarna om ett frihandelsavtal med Japan är den som man enats om i CETA-avtalet. Med tanke på att kommissionsledamoten i diskussionsunderlaget "Investment in TTIP and beyond – the Path for Reform", som presenterades för Europaparlamentet den 6 maj, har identifierat ett antal områden där det finns utrymme för ytterligare förbättringar i CETA-avtalet, är kommittén oroad över att detta fortsätter att utgöra grunden för förhandlingarna med en så viktig global partner som Japan.

7. Rätten att lagstifta

7.1 Kommittén är oroad över att European Service Forum i sitt svar på det offentliga samrådet kräver att det ska finnas så få undantag och begränsningar som möjligt och att kommissionen ska använda sitt förhandlingsmandat enligt Lissabonfördraget för att förbättra och förstärka, inte försvaga, ISDS. Dessa krav omfattar bland annat klausuler om mest gynnad nation och om nationell behandling utan förbehåll, en klausul om rättvis och lika behandling utan förbehåll, en bred paraplyklausul, inga undantag för specifika sektorer, inga filtermekanismer och full ersättning för direkt eller indirekt konfiskering⁽²⁰⁾.

7.2 ISDS utnyttjas i allt större utsträckning för att kringgå nationella rättssystem och i stället stämna regeringar i internationella specialdomstolar, där man kräver ersättning från skattebetalarna för politik i allmänhetens intresse, som man hävdar begränsar vinsterna. Detta är särskilt vanligt på områdena hälsa och miljöskydd.

7.3 En rad omtalade fall på senare tid har lett till ett starkare motstånd mot ISDS, t.ex. följande:

- Philip Morris mot Australien avseende cigarettpaket. Företaget hävdar att det berövas värdet på sina investeringar i varumärken och andra immateriella rättigheter.
- Med stöd i energistadgefördraget kräver svenska Vattenfall Tyskland på över 3,7 miljarder US-dollar med anledning av beslutet att fasa ut kärnkraften.
- Lone Pine har stämt Kanada på 250 miljoner kanadensiska dollar sedan provinsen Quebec av miljöhänsyn infört ett stopp för hydraulisk spräckning.
- Det franska företaget Veolia har stämt Egyptens regering på grund av dess beslut att höja minimilönen, med hänvisning till att detta kommer att skada företagets vinster.
- Libyen ålades att betala 935 miljoner US-dollar till ett kuwaitiskt företag för förlorade intäkter från verkliga och definitiva möjligheter till följd av att ett turismprojekt lagts ned⁽²¹⁾. Investeraren hade endast satsat 5 miljoner US-dollar i projektet och byggandet hade inte inletts.
- Rumänien stämde av Micula på grund av en investering som gjordes som svar på ett incitament från landets regering innan landet gick med i EU. När Rumänien anslöt sig till EU stoppades incitamentprogrammet för att uppfylla EU:s bestämmelser om statligt stöd. Domstolen tilldömde företaget ersättning på 116 000 US-dollar plus ränta (uppskattningsvis 250 000 US-dollar totalt), eftersom den ansåg att landet inte respekterat sina åtaganden enligt det bilaterala investeringsavtalet. År 2014 utfärdade generaldirektoratet för konkurrens ett föreläggande där Rumänien beordrades att inte betala, eftersom detta skulle utgöra olagligt statligt stöd. Trots detta har skiljemännen gett Micula tillåtelse att väcka talan om ersättning vid en amerikansk domstol, med hjälp av en klausul som hänvisar till FN:s konvention om erkännande och verkställighet av utländska skiljedomar.

⁽²⁰⁾ European Services Forums svar på det offentliga samrådet om ISDS, 20 juni 2014.

⁽²¹⁾ <http://www.iisd.org/itn/2014/01/19/awards-and-decisions-14/>

7.4 I investeringsavtalen förbjuds alla typer av begränsningar när det gäller hemtagning av kapital eller vinster. Regeringarna får inte införa kontroller av kapital för att stoppa attacker mot sina valutor eller begränsa lätttröliga finansiella flöden (*hot money*) vid en kris, trots att IMF menar att sådana kontroller är en oundgänglig politisk åtgärd. Det land som drabbats värst av ISDS-fall är Argentina, som har tvingats betala ut över 500 miljoner US-dollar med anledning av sitt beslut att frikoppla peson från US-dollar år 2002.

7.5 Kapitel 11 i CETA-avtalet (om gränsöverskridande handel med tjänster) innehåller undantag för offentliga tjänster, men kapitel 10 (om skydd för investeringar) innehåller inga bestämmelser om undantag eller uteslutande av offentliga tjänster. I princip är det rätt att investerare skyddas från statliga myndigheters godtyckliga beslut. Emellertid ger definitionerna av *expropriation*, och särskilt *indirekt expropriation*, anledning till oro när det gäller staternas förmåga att för allmänhetens bästa förstatliga vissa tjänster som för närvarande tillhandahålls av kommersiella aktörer. Enligt kapitel 10 gäller reglerna om expropriation all lagstiftning som leder till minskade vinster för privata företag. Ersättningen måste avspegla "verkliga förluster". Detta skulle kunna göra det alltför dyrt för länder att förstatliga tjänster om dessa en gång har privatiserats.

7.6 I CETA-avtalet medges att definitionen av indirekt expropriation är alltför bred, och i bilaga X.11 punkt 3 görs ett försök till förtydligande genom en förteckning över de statliga åtgärdsområden där indirekt expropriation inte bör förekomma, såsom hälso- och sjukvård, säkerhet och miljö. Det finns emellertid en risk att detta skulle kunna tolkas som preskriptivt och leda till uppfattningen att det därmed är fritt fram för ISDS-anspråk när det gäller andra, bredare statliga åtgärder, såsom ekonomisk politik, finanspolitik eller återförstatligande av vissa grundläggande tjänster. Ett förtydligande på denna punkt är därför nödvändigt.

7.7 Kommissionen har meddelat att man planerar att förhindra att investerare missbrukar ISDS och har slagit fast att den i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar skulle vilja införa bestämmelser för att förhindra orimliga anspråk⁽²²⁾. Utkastet till CETA-avtalet innehåller ett snabbförfarande för förkastande av ogrundade och orimliga anspråk. Det kommer emellertid att bli ytterst svårt att definiera orimliga ("*frivolous*") i strikt rättslig mening, vilket kan skapa än mer gynnsamma förutsättningar för specialiserade investeringsjurister.

7.8 I utkastet till CETA-avtalet ges en entydig tolkning av "rättvis och lika behandling" ("*fair and equitable treatment*"). De som motsätter sig ISDS anser att definitionen är alltför bred, medan näringslivet anser att den inte är tillräckligt flexibel. Domstolen ges fria händer när det gäller tolkningen, och det saknas också en flexibel överklagandemekanism.

7.9 Enbart hotet om en stämning inom ramen för ISDS kan verka dämpande på lagstiftningsarbetet och leda till att regeringarna avstår från reglering som ligger i allmänhetens intresse av rädsla för en rättstvist och påföljande straffavgifter. Den nyzeeländska regeringen har exempelvis lagt sin egen lag om neutrala förpackningar för tobaksprodukter på is i väntan på ett avgörande i fallet Philip Morris mot Australien.

7.10 I ett informationsdokument från advokatfirman Freshfields Bruckhaus Deringer till sina multinationella klienter framhålls följande: "Företag är nu mer uppmärksamma på den betydelse som investeringsavtalen kan ha, inte bara som en sista skyddsmekanism om något går snett, utan även som ett viktigt verktyg för riskreducering i inledningsskedet när investeringen genomförs."

7.11 Även om kommissionen har lovat att se till att en stat inte kan tvingas upphäva en åtgärd inom ramen för EU:s framtida handels- och investeringsavtal har man inte tagit hänsyn till hur hotet om enorma bötesbelopp när en stämningsansökan på många miljarder dollar väl har lämnats in kan komma att påverka länderna.

7.12 I utkastet till CETA-avtalet fastställs också att den part som förlorar ett skiljedomsförfarande ska stå för kostnaderna. Det innebär att de som lägger fram obetydliga fordringar ska tvingas betala alla kostnader. De enorma summor som stått på spel i många av de senaste fallen innebär emellertid att det är osannolikt att detta kommer att utgöra ett hinder för rika multinationella företag och specialiserade advokatbyråer när det vägs mot de potentiella vinsterna. Å andra sidan kommer de genomsnittliga kostnaderna på 4 miljoner US-dollar per part troligen att avskräcka små och medelstora företag från att väcka talan inom ramen för ISDS.

⁽²²⁾ Europeiska kommissionen: Faktablad om ISDS – punkt 8, 3 oktober 2013.

8. Inrättande av skiljedomstolar och deras funktion

8.1 Det befintliga systemet beskrivs i kapitel 3. Under samrådet framkom kritik mot systemet från flera håll.

Det råder samstämmighet om att ISDS inte kan kvarstå i sin nuvarande form.

8.2 Skiljemän på investeringsområdet

8.2.1 Skiljemännen utses för varje enskilt fall genom att parterna väljer var sin skiljeman och sedan enas om en tredje. Om de inte kan komma överens finns det vanligen en tillsättningsmyndighet som fattar beslut om den tredje. Detta står i motsats till nationella domare, som tillsätts utan att parterna kan påverka det. De kommer vanligtvis från Icsid och Uncitral och är ytterst framträdande medlemmar av juristkåren, däribland erfarna advokater, professorer och före detta domare. I motsats till WTO:s praxis förefaller det inte som om statens försvarare i ISDS-fall eller regeringarnas förhandlare om investeringsavtal har utsetts till skiljemän i fall som rör andra stater.

8.2.2 Enligt Corporate Europe Observatory (CEO)⁽²³⁾ har många av dem också varit rådgivare i andra mål: 50 % för investerare och 10 % för stater. Att ett relativt litet antal personer agerar i många olika roller (15 skiljemän har avgjort 55 % av alla tvister)⁽²⁴⁾ befaras ibland leda till en ömsesidig företagsolidaritet, som i sin tur kan leda till osunda kompromisser⁽²⁵⁾. Antalet invändningar från motparten gällande föreslagna skiljemän tyder på att det finns farhågor om kandidaternas opartiskhet⁽²⁶⁾.

8.3 Det är tydligt att bestämmelserna i CETA-avtalet om val av skiljemän och deras uppförande samt reglerna om hur förfarandet ska gå till inte har brett stöd i det civila samhället, trots att många aktörer anser att bestämmelserna innebär en förbättring på vissa områden. När det gäller inrättandet av skiljedomstolar och deras funktion uttrycker många oro över följande:

- Staters förslag till lagstiftning i allmänhetens intresse skulle fortfarande kunna bli föremål för en begäran om ersättning som ska höras av en nämnd bestående av tre privata jurister.
- Garantierna för att stoppa intressekonflikter är svaga och ger inte mycket hopp om att detta problem kan lösas inom ett ISDS-system. I artikel X.25 i CETA-avtalet fastställs att skiljemän måste följa Internationella advokatsamfundets riktlinjer för intressekonflikter vid internationella skiljedomsförfaranden (*International Bar Association Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration*). Detta löser emellertid inte det grundläggande problemet, som är att samma personer kan vara både juridiska rådgivare och skiljedomare för samma part i olika fall, vilket är det som främst befaras leda till intressekonflikter.
- I utkastet till CETA-avtalet fastställs också att Uncitral's bestämmelser om öppenhet ska gälla för den som lämnar information till allmänheten och att utfrågningar ska vara öppna för allmänheten. Vid första anblicken förefaller detta vara en garanti för öppenhet, men den begränsas avsevärt av det faktum att domstolen har omfattande rättigheter när det gäller att hålla förhandlingar bakom stängda dörrar och att undanhålla handlingar.

⁽²³⁾ Corporate Europe Observatory (CEO) är en icke-vinstdrivande forsknings- och kampanjgrupp som bedriver forskning och publicerar rapporter om företagslobbying på EU-nivå (<http://corporateeurope.org/>).

⁽²⁴⁾ Europaparlamentets utredningstjänst: *ISDS State of Play and Prospects for Reform*, 21 januari 2014.

⁽²⁵⁾ OECD: *Working Paper on International Investment No 2012/3*, s. 44–45.

⁽²⁶⁾ UNCTAD: *Reform of ISDS – In Search of a Roadmap – Issues Note No. 2*, juni 2013, s. 4.

9. Förhållandet mellan de nationella rättssystemen och ISDS

9.1 Utländska direktinvesterares rätt att kräva en skiljedom enligt internationell rätt i fall där motparten är en stat är i det närmaste unik. Människorättslagstiftningen ger vissa särskilda rättigheter, men för att undvika situationer där de nationella domstolarna förbigås måste individer använda sig av alla rättsmedel som står till buds på lokal nivå innan de kan väcka talan vid en internationell domstol. CETA-avtalet innehåller ingen bestämmelse om användning av lokala rättsmedel. Det enda krav som ställs på investerare är att de ska söka rådgivning.

9.2 Medlemsstaterna har ifrågasatt huruvida ISDS-bestämmelserna i CETA-avtalet och de planerade ISDS-bestämmelserna inom det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar är förenliga med EU-fördragen och författningsrätten⁽²⁷⁾. De föreslagna förbättringarna av ISDS inom ramen för bilaterala investeringsavtal har hittills inte lyckats stilla medlemsstaternas farhågor⁽²⁸⁾. EU måste i sin handelspolitik (artiklarna 205 och 207 i EUF-fördraget) följa de principer som fastställs i artikel 3 i EU-fördraget, EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna och EU:s övriga rättsliga standarder.

Inom ramen för ett handelsavtal där investeringstvister avgörs genom internationella skiljedomsförfaranden där man inte är förpliktad att följa dessa bestämmelser är det möjligt att fatta beslut som inte är förenliga med EU-rätten (se punkt 7.3 – Micula mot Rumänien).

9.3 Det är inte säkert att ett sådant överlåtande av befogenheter till privata skiljedomstolar som inte är förbundna att följa EU:s principer omfattas av Lissabonfördraget och det kan innebära att man överskrider sina befogenheter. EU-domstolen har fastslagit att sådan internationell behörighet endast får upprättas på villkor att det inte föreligger några hinder för principen om respekt för autonomi hos EU:s rättssystem och den fördelning av befogenheter som fastställs i fördragen⁽²⁹⁾.

9.4 Eftersom ISDS i det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar måste införas i ett blandat avtal krävs det att samtliga 28 medlemsstaters parlament samtycker innan det (provisoriskt) träder i kraft. Man måste ta hänsyn till subsidiaritetsprincipen när det är fråga om exkludering av nationella domstolar.

9.5 Förvisso förekommer det vissa spänningar mellan EU-rätten och internationell rätt, särskilt när det gäller EU-domstolens jurisdiktionsmonopol (artikel 19 i EU-fördraget och artikel 263 och följande artiklar i EUF-fördraget). EU-domstolens yttrande om EU:s anslutning till Europakonventionen⁽³⁰⁾ och kommissionens återopande av principen om EU-lagstiftningens företrädare i fallet Micula mot Rumänien tyder på detta. Enligt artikel 14.16 i utkastet till CETA-avtalet är avtalet inte direkt tillämpligt och avtalets bestämmelser måste införlivas i EU:s eller medlemsstaternas lagstiftning för att kunna återopas av investerare. Detta komplicerar ytterligare förhållandet mellan EU-rätten och ISDS-mål som avgörs av skiljedomstolar.

9.6 Beträffande införandet av det första ISDS-systemet någonsin i ett frihandelsavtal för EU med världsomfattande effekter för medlemsstaterna och många EU-medborgare anser EESK att det är oerhört viktigt att EU-domstolen i förväg bedömer om detta är förenligt med EU:s lagstiftning. Detta är särskilt viktigt i förhållande till EU:s grundläggande värderingar och den gemensamma referensramen, men även när det gäller EU-domstolens monopol vad gäller rättslig tolkning och subsidiaritet. Därför är det nödvändigt att ett lämpligt rättsligt utlåtande görs och att hänsyn tas till slutsatserna i detta innan avtalet träder i kraft, och före dess preliminära ikraftträdande (artikel 218 i EUF-fördraget). Man bör också vara medveten om att om CETA träder i kraft innehåller det en bestämmelse om att beslut gällande investeringar som fattas under avtalets giltighetstid ska fortsätta gälla i 20 år efter ett eventuellt upphävande av avtalet.

⁽²⁷⁾ Rättsligt utlåtande: *Europa- und verfassungsrechtliche Vorgaben für das Comprehensive Economic and Trade Agreement der EU und Kanada (CETA)* (EU-rättsliga och författningsrättsliga bestämmelser i det övergripande avtalet om ekonomi och handel (CETA) mellan EU och Kanada), Andreas Fischer-Lescano, Bremen, oktober 2014; *Modalities for investment protection and Investor-State Dispute Settlement (ISDS) in TTIP from a trade union perspective*, Markus Krajewski, Friedrich-Alexanderuniversitetet, Erlangen-Nürnberg, FES oktober 2014; *Freihandelsabkommen, einige Anmerkungen zur Problematik der privaten Schiedsgerichtsbarkeit* (Frihandelsavtal: några kommentarer om det privata skiljedomsförfarandet), Siegfried Broß, *Report on Mitbestimmungsförderung (co-determination promotion)* No 4, H. Böckler Stiftung, 2015.

⁽²⁸⁾ Corporate Europe Observatory – CETA: *Verkaufte Demokratie*.

⁽²⁹⁾ EU-domstolen, yttrande 1/91 av den 14 december 1991 – EES 1; Yttrande 1/00 av den 18 april 2002 – ECAA; yttrande 1/09 av den 8 mars 2011 – Patentdomstolen.

⁽³⁰⁾ EU-domstolen, yttrande 2/13 av den 18 december 2013.

9.7 Kommissionen måste snarast möjligt ställa sig frågan om hur man ska hantera befintliga bilaterala investeringsavtal, både inom EU och mellan medlemsstater och tredjeländer, särskilt utvecklade länder som USA och Kanada, som innehåller ISDS-mekanismer som inte blivit föremål för reformer och som för närvarande kan användas för att begränsa staters rätt att reglera och genomföra berättigade statliga åtgärder. De flesta av dessa avtal innehåller dessutom bestämmelser som förlänger tillämpligheten hos beslut fattade enligt avtalen även efter ett eventuellt upphävande, vilket gör det svårt att upphäva dem.

10. Överklagandemekanism

10.1 Det offentliga samrådet visade att det finns ett betydande stöd för en överklagandemekanism inom det civila samhället. Detta bekräftades också vid EESK:s offentliga hearing.

10.2 Utkastet till CETA-avtalet omfattar inget system för överklagande. Det öppnar emellertid för möjligheten att inrätta ett sådant system. I avtalet föreskrivs framtida samråd om överklagandesystem och metoder. Denna motsägelsefulla inställning till överklaganden förringar frågans vikt. En lösning måste hittas snarast.

10.3 Ett domstolsbeslut om ersättning är i princip slutgiltigt, och prövning eller upphävande är endast möjligt i absoluta undantagsfall⁽³¹⁾. Detta system kan uppenbarligen inte mäta sig med ett nationellt rättsystem och stillar knappast de omfattande farhågor som uttrycktes under samrådet.

11. Reform av ISDS-systemet

11.1 Unctad har fastställt följande fem alternativ för att reformera ISDS:

- Anpassa de befintliga systemen med hjälp av internationella investeringsavtal.
- Begränsa investerares tillgång till ISDS.
- Främja alternativ tvistlösning för stater.
- Inrätta en överklagandemekanism.
- Inrätta en permanent internationell investeringsdomstol.

11.2 EESK anser att dessa olika alternativ bör övervägas mycket noggrant. Kommissionen har arbetat med de fyra första alternativen och utformat en ny metod för investerarskydd och ISDS i utkastet till CETA-avtalet och avtalet mellan EU och Singapore. Samrådet har visat att det fortfarande finns djupt rotade farhågor. Kommittén anser att idén om att inrätta en internationell investeringsdomstol är det bästa alternativet, eftersom en sådan institution skulle kunna göra mycket för att säkra ett legitimt och transparent system, mer konsekventa tolkningar och mer korrekta beslut. I detta sammanhang välkomnar EESK uttalandet från kommissionsledamoten med ansvar för handel, till INTA den 18 mars om att en multilateral domstol skulle innebära effektivare resursanvändning och ha större legitimitet.

11.3 EESK anser dock inte att det är hållbart att både bedriva förhandlingar om ISDS i TTIP och samtidigt arbeta för att på medellång sikt införa en internationell investeringsdomstol. Om man enas inom TTIP kommer det med största sannolikhet att bli ett slags högsta standard och undergräva alla möjligheter till stöd för en internationell domstol. Situationen kompliceras ytterligare av att det inte finns någon automatisk överföring från TTIP till CETA-avtalet. Det är viktigt att betona att CETA-avtalets förhandlingar är avslutade och att det inte finns någon garanti för att den kanadensiska regeringen skulle gå med på att införa några ändringar som man enats om i TTIP.

⁽³¹⁾ Icsid-konventionen, artikel 52.

11.4 Genom att välja den nuvarande strategin riskerar kommissionen att dess första försök att förhandla om investerarskydd resulterar i tre olika system för USA, Kanada och Singapore. Om kommissionen däremot lyckas driva igenom ett enhetligt system kommer detta endast att uppnås efter mycket tuffa förhandlingar. EESK anser att det i sådana fall skulle vara praktiskt taget omöjligt att få det stöd som behövs för att rikta insatserna mot att inrätta en internationell domstol.

11.5 EESK drar därför slutsatsen att det finns en unik möjlighet att inrätta en internationell investeringsdomstol tillsammans med stora globala aktörer som USA, Kanada och Japan, som alla deltar parallellt i nya förhandlingar om handel och investeringar. Kommittén anser också att detta är det bästa sättet att övertyga utvecklingsländerna, där behovet av investerarskydd sannolikt är mycket större, om fördelarna med ett nytt globalt system.

Bryssel den 27 maj 2015.

Henri MALOSSE
*Ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

BILAGA I

till yttrandet från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Följande motyttrande avlogs under debatten, men fick minst en fjärdedel av rösterna:

Stryk hela texten i yttrandet och ersätt den med följande text:

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Utländska direktinvesteringar är en viktig källa till ekonomisk tillväxt och sysselsättning. Företag som investerar i ett annat land tar automatiskt en särskild risk, men utländska entreprenörer behöver skyddas mot ojämlig och oriktig behandling av det värdland där de har investerat, t.ex. direkt expropriation eller diskriminering på grund av nationalitet och orättvis och annorlunda behandling jämfört med inhemska investerare. En neutral tvistlösningsmekanism är viktig. Investeringar är ofta mycket långsiktiga, och de politiska förhållandena i värdländerna kan förändras.

1.1.1 Ett internationellt investeringsavtal mellan två stater (eller regioner) involverar internationell rätt. För att vara effektivt krävs det en effektiv, balanserad, internationell tvistlösningsmekanism.

1.1.2 I de flesta internationella investeringsavtal reglerar emellertid tvistlösningsmekanismen förhållandet mellan enskilda företag och värdlandet genom förfarandet för tvistlösning mellan investerare och stat (ISDS)⁽¹⁾. ISDS har en retrospektiv karaktär. Till skillnad från WTO:s tvistlösningsförfarande utbetalas endast kompensation om en stat förlorar en tvist. Det är inte nödvändigt att upphäva den berörda lagstiftningen. Investeringar faller inte inom WTO:s behörighetsområde, eftersom de ströks från dagordningen för Doharundan 2003.

1.2 EU är både den största givaren och den största mottagaren av internationella investeringar. Investeringar är av grundläggande intresse för företag i EU, inklusive små och medelstora företag. Kommittén välkomnar därför kommissionens ståndpunkt⁽²⁾, enligt vilken ISDS är:

- Ett viktigt instrument för att skydda investeringar, som därför kan främja och säkra den ekonomiska tillväxten i EU.
- En effektiv metod för att se till att våra handelspartner fullgör de skyldigheter som de enats om med våra investerare när de undertecknar investeringsavtal.

1.2.1 EESK:s arbetsgivargrupp anordnade en rundabordskonferens om det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar (TTIP), där man konstaterade⁽³⁾ att ett internationellt avtal såsom TTIP bör skapa rätt förutsättningar för att attrahera stora framtida investeringar på den transatlantiska marknaden. Detta innefattar att ge investerare på båda sidor generös tillgång och icke-diskriminerande behandling och att förbättra den nuvarande ramen för investerarskydd, inbegripet ISDS, genom att göra den mer tillgänglig för små och medelstora företag och hitta rätt balans mellan investerares rättigheter och staters och lokala myndigheters rätt att lagstifta i allmänhetens intresse.

⁽¹⁾ ISDS-bestämmelser finns i omkring 93 % av de över 3 250 internationella investeringsavtal som hittills har undertecknats, trots att förfarandet bara har använts i färre än 100 fall, mindre än 3 %.

⁽²⁾ Europeiska kommissionen – Faktablad om ISDS – Punkt 2, 3 oktober 2013.

⁽³⁾ EESK:s rundabordskonferens – Common Declaration on TTIP, 16 december 2014.

1.3 Handelsavtalet mellan EU och Kanada (CETA), som ännu inte har ratificerats, innehåller ett omfattande kapitel om investeringskydd, inbegripet bestämmelser om ISDS. Detta avtal är tillsammans med investeringskapitlet i frihandelsavtalet mellan EU och Singapore⁽¹⁾ det första investeringsavtal som förhandlas fram av EU sedan unionen genom Lissabonfördraget 2009 fick behörighet på investeringsområdet. Detta har haft stor betydelse när det gäller att lösa de kvarstående frågorna, men ISDS behöver utvecklas ytterligare.

1.4 Bortsett från principen om mest gynnad nation (MGN) och det skydd som kommissionen vanligtvis inkluderar när det gäller ersättning i händelse av krig, revolution och så vidare, yrkar kommittén på att investerarskyddet i ett internationellt investeringsavtal, och följaktligen möjligheten att tillämpa ISDS, ska begränsas till att omfatta skydd på fyra väsentliga områden, nämligen:

- Förbud mot diskriminering på grund av investerarens nationalitet.
- En miniminorm för behandling, som vanligen beskrivs som 'rättvis och jämlik'.
- Snabb, tillräcklig och effektiv ersättning i händelse av expropriation (utan diskriminering och med ett korrekt rättsförfarande).
- Möjligheten att överföra medel med koppling till investeringar.

1.5 Med tiden har ett antal fall av verkligt eller upplevt missbruk framkommit genom användning av ISDS, och dessa behöver åtgärdas. ISDS behöver uppdateras. Kommittén välkomnar de fyra områden för ytterligare undersökningar om investeringskydd och ISDS som kommissionen identifierade i januari 2015 som ett resultat av det offentliga samrådet om investeringskydd och ISDS i TTIP, efter dess införande i förhandlingsmandatet som medlemsstaterna enhälligt beslutade om.

1.5.1 De avsåg

- skydd av statens rätt att lagstifta,
- inrättande av skiljedomstolar och deras funktion,
- en mekanism för överklagande av ISDS-beslut,
- förhållandet mellan ISDS och nationella rättssystem.

1.5.2 Kommittén anser att **en stats rättighet att lagstifta** måste skyddas, och att alla eventuella återstående tvetydigheter måste undanröjas. Såsom kommittén framhåller i sitt yttrande om TTIP⁽²⁾ är det 'av yttersta vikt att en eventuell bestämmelse i partnerskapsavtalet om tvistlösning mellan investerare och stat inte står i vägen för EU-medlemsstaters rätt att lagstifta i allmänhetens intresse'. Tidigare internationella investeringsavtal har i första hand utarbetats med tanke på behovet av att skydda investeringar. Både CETA-avtalet och Singaporeöverenskommelsen har medfört att nyckeldefinitionerna har skärpts för att undvika obefogade tolkningar, och man hänvisar uttryckligen till rätten att lagstifta i ingressen till varje avtal. EESK anser att detta nu bör ingå i själva avtalstexten, som en särskild artikel i varje sådant avtal.

1.5.3 Det är mycket viktigt att **skiljemännen vid ISDS-domstolarna** är fullständigt opartiska och fria från intressekonflikter. Kommittén understryker att samtliga skiljemän måste väljas från en förteckning som parterna i det berörda avtalet upprättat på förhand, och att tydliga kriterier för sådana skiljemän måste fastställas, bland annat att de är kvalificerade att inneha en befattning inom rättsväsendet och att de har dokumenterad sakkunskap inom relevanta områden av internationell rätt.

⁽¹⁾ Inte heller detta avtal har ratificerats, och det är föremål för en rättslig prövning i domstolen om huruvida det är ett s.k. blandat avtal och därför måste godkännas av samtliga medlemsstaters parlament.

⁽²⁾ EESK:s yttrande om transatlantiska handelsrelationer och EESK:s syn på ett utökat samarbete och ett eventuellt frihandelsavtal mellan EU och Förenta staterna av den 4 juni 2014, EUT C 424, 26.11.2014, s. 9.

1.5.4 En mekanism för överklagande är också nödvändig – det är med rätta mycket ovanligt med en rättslig process utan rätt till överklagande, även om detta förekommer i befintliga internationella investeringsavtal. EESK noterar att de ursprungliga förhandlingsdirektiven för TTIP innehöll en hänvisning till en mekanism för överklagande. Utformningen av en sådan mekanism kommer att bli synnerligen viktig, bland annat metoderna för hur medlemmar ska utses, vilka kvalifikationer och vilken lön de ska ha, jämte eventuella tidsfrister som ska tillämpas. Mekanismen bör omfatta felaktig rättstillämpning och felaktig bedömning av de faktiska omständigheterna. Man bör på ett tidigt stadium överväga huruvida en bilateral mekanism skulle kunna göras multilateral, kanske med WTO:s överprövningsorgan som förebild. En mekanism kommer att innebära ytterligare kostnader, men det är något som man bör ta hänsyn till.

1.5.5 Frågan om förhållandet mellan **ISDS och inhemska rättssystem** kommer att bli svårare att lösa. Det rör sig här om internationella investeringsavtal och nationella domstolar har inte alltid behörighet att tolka frågor som rör internationell rätt. Även de bästa system kan vackla, men dubbla fordringar bör vara förbjudna. Antingen bör de potentiella tvistande parterna göra ett slutgiltigt val i inledningen av förfarandet, eller så bör de förlora rätten att vända sig till nationella domstolar så snart som de vänder sig till ISDS.

1.6 En multilateral **internationell domstol** är rätt lösning på lång sikt. Denna måste utformas parallellt med utvecklingen av ISDS i TTIP och andra avtal. Det är absolut nödvändigt att någon form av internationellt skydd för investerare finns kvar samtidigt som man förhandlar om och inrättar ett sådant internationellt organ.

1.6.1 Det är viktigt att säkerställa en kritisk massa för inrättandet av en internationell domstol som en långsiktig målsättning för lösningen av investeringstvister. En sådan internationell mekanism för överklagande kommer sannolikt att vinna bred acceptans om den inrättas i samstämmighet så att man kommer till rätta med de potentiella sammanhängande problem som alla nya internationella institutioner, inklusive den internationella brottmålsdomstolen, ställs inför.

1.6.2 EESK varnar för förslaget om att G7-medlemmarna, eftersom de alla för närvarande deltar i förhandlingarna om det internationella avtalet, tillsammans ska börja utforma en internationell domstol på egen hand. En kritisk massa kan endast uppnås om ett betydligt bredare spektrum av länder deltar från första början och dörren lämnas öppen för andra länder att gå med om och när de är intresserade.

1.6.3 Under tiden rekommenderar EESK att EU och Förenta staterna engagerar sig i att få till stånd en bilateral mekanism för lösning av investeringstvister i TTIP-avtalet.

2. Bakgrund

2.1 Kommittén konstaterar att två länder som vill främja sina ekonomiska förbindelser genom ett internationellt investeringsavtal lovar varandra att garantera en viss nivå när det gäller behandlingen av investerare och investeringar från det andra landet. Dessa löften, som ges frivilligt, ska sedan genomgå en fullständig nationell ratificeringsprocess. De innebär inte på något sätt att företagsintressen prioriteras före regeringarnas rätt att lagstifta. Med hänsyn till rättsstatsprincipen måste regeringarna dock hållas ansvariga för de garantier som de ger.

2.2 Även om förhandlande stater försöker införa bestämmelser för att skydda sina egna företag mot diskriminerande åtgärder från handelspartnerns sida är det orealistiskt av ett skadelidande företag att förvänta sig att alla tvister automatiskt ska lösas på mellanstatlig nivå och därmed föras upp på politisk eller diplomatisk nivå.

2.2.1 Om företagen skulle förlita sig på att EU löser tvisterna på mellanstatlig nivå skulle endast ett fåtal ärenden kunna drivas och mindre företag skulle få det svårare att göra sina röster hörda. Det är osannolikt att det skulle förekomma många fall mellan två mogna demokratiska rättssystem, men om ett tvistlösningsförfarande på mellanstatlig nivå blev normen, skulle antalet potentiella fall oundvikligen öka, med avsevärda ekonomiska konsekvenser för medlemsstaterna som följd.

2.2.2 Som kommissionsledamot Cecilia Malmström själv påpekade⁽¹⁾ i samband med TTIP-förhandlingarna kan inte internationell rätt återopas i Förenta staterna och det finns inte någon lag i Förenta staterna som förbjuder diskriminering av utländska investerare. I andra länder kan de inhemska domstolarna vara mindre tillförlitliga.

⁽¹⁾ I Europaparlamentet den 6 maj.

2.2.3 Investeringar är inte riktigt samma sak som handel. I en handelstvist är det uppenbart att det ankommer på staten att inta en ledande roll. Sådana tvister berör sannolikt en produktionsklass, såsom bananer, solcellspaneler eller textilier: dumpning är en nyckelfråga inom WTO:s tvistlösningsorgan.

3. ISDS utveckling

3.1 Även om det totala antalet ISDS-mål ⁽¹⁾ alltjämt är lågt, så har användningen av systemet ökat avsevärt sedan 2002. Detta står i proportion till ökningen av de totala utländska direktinvesteringarna, som 2013 översteg 25 biljoner US-dollar internationellt sett. Europeiska investerare har stått bakom omkring 50 % av alla fordringar sedan 2002. Ett betydande antal av dessa har inletts av mindre eller specialiserade företag ⁽²⁾. Det är viktigt att en reform av ISDS-förfarandet gör det mer tillgängligt för små och medelstora företag.

3.1.1 Av de 356 kända fall som avgjorts fick investerarna rätt i 25 % av fallen och staten i 37 %. De övriga fallen avgjordes genom förlikning ⁽³⁾.

3.2 På grund av problem – både upplevda och verkliga – som uppstått till följd av avgöranden i ett flertal ISDS-mål runt om i världen, inklusive många som fortfarande pågår, har en tilltagande del av allmänheten EU, under ledning av fackföreningar, icke-statliga organisationer och andra organisationer, börjat uttrycka farhågor kring dess användning, och motståndet mot ett kapitel om investeringar och ISDS i TTIP växer.

3.3 Utan en reform av ISDS, och införandet av ett kapitel om investeringar i frihandelsavtalet, konstaterar kommittén att de tidigare ordningar som finns i de 1 400 bilaterala investeringsavtal som förhandlats fram av enskilda medlemsstater (med undantag för Irland), och i synnerhet de som nio medlemsstater redan har ingått med USA, naturligtvis fortfarande är och förblir giltiga.

Resultat av omröstningen:

Röster för:	94
Röster emot:	191
Nedlagda röster:	25

⁽¹⁾ 610 ärenden i slutet av 2014.

⁽²⁾ Stockholms Handelskammare rapporterar att av de ca 100 mål som avgjordes mellan 2006 och 2011 stod små och medelstora företag bakom omkring 22 %. Även den tyska industrifederationen (Bundesverband der Deutschen Industrie, BDI) uppger att omkring 30 % av fallen rörde små och medelstora företag.

⁽³⁾ Europeiska kommissionen, Faktablad om ISDS, 3 oktober 2013.

III

(Förberedande akter)

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EESK:S 508:E PLENARSESSION DEN 27–28 MAJ 2015

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU vad gäller obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar i fråga om beskattning

[COM(2015) 135 final – 2015/0068 (CNS)]

och Förslag till rådets direktiv om upphävande av rådets direktiv 2003/48/EG

[COM(2015) 129 final – 2015/0065 (CNS)]

(2015/C 332/07)

Huvudföredragande: Petru Sorin DANDEA

Den 31 mars 2015 beslutade Europeiska unionens råd att i enlighet med artikel 115 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU när det gäller obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar på skatteområdet

[COM(2015) 135 final – 2015/0068 CNS]

och

Förslag till rådets direktiv om upphävande av rådets direktiv 2003/48/EG

[COM(2015) 129 final – 2015/0065 (CNS)].

Den 17 mars 2015 beslutade kommitténs presidium att ge facksektionen för Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning i uppdrag att utarbeta ett yttrande i ärendet.

Med tanke på ärendets brådskande karaktär utnämnde kommittén vid sin 508:e plenarsession den 27 och 28 maj 2015 (sammanträdet den 27 maj 2015) Petru Sorin Dandea till huvudföredragande och antog följande yttrande med 148 röster för, 11 röster emot och 15 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EESK välkomnar kommissionens förslag till direktiv, genom vilket man fortsätter att genomföra åtgärderna i handlingsplanen för att stärka kampen mot skattebedrägeri och skatteundandragande ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ COM(2012) 722 final – En handlingsplan för att stärka kampen mot skattebedrägeri och skatteundandragande.

1.2 EESK ställer sig bakom att upplysningar om förhandsbesked i gränsöverskridande skattefrågor och förhandsbesked om prissättning ska tas med i den mekanism för obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar som fastställs i rådets direktiv 2011/16/EU, eftersom de i vissa fall utnyttjas av företag med gränsöverskridande verksamhet för att inrätta strukturer som leder till att skattebasen i medlemsstaterna urholkas och undergräver den inre marknadens effektivitet.

1.3 EESK motsätter sig lagligt skatteundandragande, som utan att vara olagligt är omoraliskt eftersom det gör att företag som ägnar sig åt det i absoluta tal betalar mycket lägre skatt än privatpersoner eller små och medelstora företag.

1.4 EESK anser att åtgärderna i förslaget till direktiv kan leda till en betydande minskning av medlemsstaternas inkomstbortfall, och rekommenderar därför att de antas så snart som möjligt.

1.5 Upplysningar om förhandsbesked i skattefrågor och förhandsbesked om prissättning är mycket viktiga och kan hjälpa medlemsstaterna att upptäcka artificiella transaktioner. EESK vill dock fästa uppmärksamheten på att det i många fall kan visa sig bli svårt att juridiskt beteckna en transaktion som artificiell. Därför rekommenderar vi medlemsstaterna att göra insatser för att införliva bestämmelserna i förslaget till direktiv så korrekt som möjligt.

1.6 EESK rekommenderar kommissionen att intensifiera sina förhandlingsinsatser inom OECD för att Beps-standarden (urholkning av skattebasen och överföring av vinster) ska antas och för att den ska innehålla bestämmelserna i förslaget till direktiv. Beps-standarden och OECD:s standard för obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar kommer att bli de mest användbara instrumenten för att bekämpa skattebedrägeri och skatteundandragande på global nivå.

1.7 EESK välkomnar kommissionens förslag om att upphäva rådets direktiv 2003/48/EG om beskattning av inkomster från sparande ("direktivet om skatt på sparande"). Rådets direktiv 2014/107/EU om ändring av rådets direktiv 2011/16/EU gäller för alla finansiella produkter, även de som omfattas av direktivet om skatt på sparande. Det föreslagna upphävandet syftar till att undvika att två standarder tillämpas parallellt och till att förenkla bestämmelserna.

2. Kommissionens förslag

2.1 Den 18 mars 2015 lade kommissionen fram tre dokument⁽²⁾ som syftar till att genomföra åtgärderna i handlingsplanen för att stärka kampen mot skattebedrägeri och skatteundandragande⁽³⁾. Det första dokumentet, COM(2015) 135 final, är ett förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning. Det andra är ett meddelande, COM(2015) 136 final, där det redogörs för framstegen när det gäller skattetransparens och de åtgärder som kommissionen planerar för att öka den. Det tredje dokumentet, COM(2015) 129 final, är ett förslag till rådets direktiv om upphävande av direktiv 2003/48/EG (om beskattning av inkomster från sparande, kallat "direktivet om skatt på sparande").

2.2 Med förslaget till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU vill kommissionen säkerställa ett övergripande och ändamålsenligt administrativt samarbete mellan skattemyndigheter genom ett obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar om förhandsbesked i gränsöverskridande skattefrågor och förhandsbesked om prissättning som används av företag. Denna praxis kan i vissa fall leda till en låg beskattningsnivå i den medlemsstat som lämnar beskedet och kan således kraftigt minska den inkomst som ska beskattas i andra berörda medlemsstater.

⁽²⁾ COM(2015) 135 final – Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU vad gäller obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar i fråga om beskattning.
COM(2015) 136 final – Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet om skattetransparens för att bekämpa skatteflykt och skatteundandragande.

COM(2015) 129 final – Förslag till rådets direktiv om upphävande av rådets direktiv 2003/48/EG.

⁽³⁾ COM(2012) 722 final – En handlingsplan för att stärka kampen mot skattebedrägeri och skatteundandragande.

2.3 Förslaget till rådets direktiv om upphävande av rådets direktiv 2003/48/EG (om beskattning av inkomster från sparande, kallat "direktivet om skatt på sparande") är nödvändigt efter antagandet den 9 december 2014 av rådets direktiv 2014/107/EU om ändring av direktiv 2011/16/EU vad gäller obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar i fråga om beskattning, som i EU-lagstiftningen genomför den globala standarden för automatiskt utbyte av upplysningar om finansiella konton, eftersom detta direktiv också kommer att gälla för sparande utöver övriga former av inkomster. Därför bör direktivet om skatt på sparande upphävas för att undvika att två standarder tillämpas parallellt, vilket även skulle innebära en ytterligare och oproportionerlig administrativ börda för företagen.

2.4 I meddelandet från kommissionen till Europaparlamentet och rådet om skattetransparens för att bekämpa skatteflykt och skatteundandragande redogörs det för framstegen i genomförandet av åtgärderna i handlingsplanen för att stärka kampen mot skattebedrägeri och skatteundandragande. Kommissionen lägger också fram åtgärder som skulle kunna genomföras i framtiden.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Genom att lägga fram ett förslag till direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning fortsätter kommissionen att genomföra åtgärderna i handlingsplanen för att stärka kampen mot skattebedrägeri och skatteundandragande, som man lade fram i slutet av 2012 på begäran av rådet. I sitt yttrande⁽⁴⁾ välkomnade EESK handlingsplanen och gav sitt stöd till kommissionen i kampen mot denna praxis, som påverkar den inre marknaden negativt.

3.2 Förslaget till direktiv syftar till att utvidga de kategorier av upplysningar som är föremål för obligatoriskt automatiskt utbyte till att omfatta upplysningar om förhandsbesked i gränsöverskridande skattefrågor och förhandsbesked om prissättning. Företag begär ofta sådana besked från skattemyndigheterna för att få en bekräftelse på att deras affärsverksamhet är laglig. I sig utgör beskederna i skattefrågor inget problem, och de används av många medlemsstater. Ibland utnyttjas de emellertid av företag för att inrätta strukturer som gör att de betalar lägre skatt, vilket leder till att skattebasen i medlemsstaterna urholkas och undergräver den inre marknads effektivitet. EESK ställer sig bakom att dessa upplysningar ska omfattas av obligatoriskt automatiskt utbyte, eftersom medlemsstaterna behöver dem i sina insatser för att bekämpa aggressiv skatteplanering.

3.3 De ändringar som kommissionen rekommenderar kommer också att ge medlemsstaterna möjlighet att upptäcka eventuella strukturer som företag inrättat och som leder till att de nationella skattebaserna urholkas, t.ex. internprissättning som gör att de kan dra nytta av låga skatter på inkomsterna i andra länder än den medlemsstat där dessa inkomster genererades. EESK har flera gånger uttryckt sitt motstånd mot denna praxis, som utan att vara olaglig ändå är omoralisk eftersom den gör att medlemsstaterna ökar beskattningen av små skattebetalare, både företag och privatpersoner, som i slutändan betalar mer i skatt än stora företag i absoluta tal.

3.4 Kommissionen erkänner att lagligt skatteundandragande samt skattebedrägeri och olagligt skatteundandragande har en betydande gränsöverskridande dimension, eftersom dessa företeelser gynnas av globaliseringen och skattebetalarnas ökade rörlighet. EESK anser att åtgärderna i förslaget till direktiv kan leda till en betydande minskning av medlemsstaternas inkomstbortfall, och rekommenderar därför att de antas så snart som möjligt.

3.5 Att sparande tas med i de former av inkomster som omfattas av obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar enligt direktivet om administrativt samarbete i fråga om beskattning förenklar regelverket och ökar samtidigt transparensen i beskattningsförfarandet. EESK stöder förslaget till direktiv om upphävande av rådets direktiv 2003/48/EG (om beskattning av inkomster från sparande, kallat "direktivet om skatt på sparande"), vars tillämpningsområde införlivas och utvidgas i rådets direktiv 2014/107/EU om ändring av direktiv 2011/16/EU vad gäller obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar i fråga om beskattning.

⁽⁴⁾ Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet – En handlingsplan för att stärka kampen mot skattebedrägeri och skatteundandragande" (EUT C 198, 10.7.2013, s. 34).

4. Särskilda kommentarer

4.1 Den aggressiva skatteplanering som uppmuntras av vissa företag med gränsöverskridande verksamhet orsakar förluster i medlemsstaternas budgetar på flera hundra miljarder euro per år. EESK ställer sig bakom att de nationella förvaltningarnas förhandsbesked i skattefrågor och förhandsbesked om prissättning ska tas med i den kategori av upplysningar som omfattas av obligatoriskt automatiskt utbyte enligt artikel 8.5 a i direktiv 2011/16/EU, och anser dessutom att denna ändring är nödvändig för att öka skattransparensen och bekämpa denna skadliga företeelse.

4.2 Att medlemsstaterna i enlighet med bestämmelserna i förslaget till direktiv kommer att ha tillgång till upplysningar om dessa två typer av besked utgör dock ingen garanti för att de strukturer som företag använder sig av för att undvika att betala skatt kommer att undanröjas. I de flesta fall utnyttjar dessa strukturer luckor i medlemsstaternas lagstiftning eller skillnader mellan dem. EESK rekommenderar kommissionen och medlemsstaterna att fortsätta arbetet med att förenkla och harmonisera det gällande regelverket på både europeisk och nationell nivå.

4.3 Upplysningar om förhandsbesked i skattefrågor och förhandsbesked om prissättning är mycket viktiga och kan hjälpa medlemsstaterna att upptäcka artificiella transaktioner. Tack vare genomförandet av den allmänna bestämmelse mot missbruk som föreskrivs i direktiv 2011/96/EU (om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater) kommer medlemsstaterna att kunna återvinna skatteintäkter som gått förlorade till följd av en artificiell transaktion. EESK vill dock fästa uppmärksamheten på att det i många fall kan visa sig bli svårt att juridiskt beteckna en transaktion som artificiell.

4.4 EESK upprepar sitt förslag från ett tidigare yttrande om att medlemsstaterna bör inrätta ett förfarande för att förbjuda tillgång till offentliga medel och EU-medel för företag som uppmuntrar lagligt skatteundandragande eller som bedriver sin verksamhet via territorier som är kända som skatteparadis.

4.5 Med tanke på den stora mängd upplysningar som kommer att omfattas av obligatoriskt automatiskt utbyte eftersom nya typer av upplysningar kommer att läggas till dem som redan omfattas av artikel 8 i direktivet, rekommenderar EESK medlemsstaterna att sörja för de personal- och it-resurser som krävs för ett korrekt genomförande av bestämmelserna i förslaget till direktiv. Kommittén anser dessutom att personalen vid de nationella skattemyndigheterna med ansvar för obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar måste få utbildning i korrekt användning av de formulär som ska fastställas tillsammans med kommissionen och som ska underlätta utbytet av upplysningar och registrering av dessa upplysningar i det framtida centrala register som kommissionen ska förvalta.

4.6 Efter de ändringar som gjordes 2013 och de ändringar som rekommenderas i det aktuella förslaget till direktiv föreskrivs i direktiv 2011/16/EU utbyte av upplysningar beträffande alla de viktigaste typerna av inkomster för fysiska personer och i ännu större utsträckning för juridiska personer. Detta innebär att medlemsstaterna kommer att förfoga över upplysningar om inkomster som genererats i Europeiska unionen. De strukturer som inrättas av företag som uppmuntrar aggressiv skatteplanering omfattar ofta också länder eller territorier utanför EU. Om kommissionens förslag i det aktuella direktivförslaget är mer långtgående än utkastet till Beps-standard (urholkning av skattebasen och överföring av vinster) i de pågående OECD-förhandlingarna, rekommenderar EESK att kommissionen och medlemsstaterna ska intensifiera sina samarbetsinsatser så att Beps-standarderna och standarderna för obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar verkligen blir globala standarder.

4.7 EESK välkomnar kommissionens förslag om att upphäva rådets direktiv 2003/48/EG om beskattning av inkomster från sparande ("direktivet om skatt på sparande"). Såsom vi förklarar ovan gäller rådets direktiv 2014/107/EU om ändring av rådets direktiv 2011/16/EU för alla finansiella produkter, även de som omfattas av direktivet om skatt på sparande. Syftet med det aktuella förslaget till direktiv är att förhindra att två standarder tillämpas parallellt på utbyte av upplysningar om finansiella konton. Detta kommer att göra skattebestämmelserna enklare och mer transparenta.

Bryssel den 27 maj 2015.

Henri MALOSSE
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Förslag till rådets beslut om riktlinjer för medlemsstaternas sysselsättningspolitik"

[COM(2015) 98 final – 2015/0051 (NLE)]

(2015/C 332/08)

Föredragande: Carlos Manuel TRINDADE

Medföredragande: Vladimíra DRBALOVÁ

Den 10 mars 2015 beslutade rådet att i enlighet med artikel 148 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

"Förslag till rådets beslut om riktlinjer för medlemsstaternas sysselsättningspolitik"

[COM(2015) 98 final – 2015/0051 (NLE)].

Facksektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 7 maj 2015.

Vid sin 508:e plenarsession den 27–28 maj 2015 (sammanträdet den 27 maj 2015) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 109 röster för, 9 röster emot och 4 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Den långa och ihållande ekonomiska krisen i EU har påverkat sysselsättningsnivåerna mycket negativt, inte minst när det gäller långtidsarbetslösheten, och den har gjort ungdomarnas övergång från utbildning till arbete långsammare och svårare samt inverkat negativt på fattigdomsnivåerna i de flesta medlemsstaterna trots de insatser som har gjorts och de åtgärder som har vidtagits. I stället för att uppnå den ekonomiska konvergens som eftersträvs har skillnaderna mellan länderna och mellan medlemsstaternas regioner ökat. EESK anser att denna situation är oacceptabel och rekommenderar att kommissionen tillsammans med medlemsstaterna snarast fastställer detaljerade mål och åtgärder för att förändra denna situation.

1.2 EESK gläder sig åt att kommissionen har ändrat riktlinjerna för sysselsättningspolitiken för 2015 för att beakta den rådande situationen och ta itu med många av de befintliga ekonomiska och sociala bristerna.

1.3 I synnerhet med tanke på den starka växelverkan mellan riktlinjerna för sysselsättningspolitiken och de allmänna riktlinjerna för EU:s och medlemsstaternas ekonomiska politik uppmanar EESK kommissionen och medlemsstaterna att omgående genomföra nödvändiga förändringar av den ekonomiska politiken, finanspolitiken och socialpolitiken så att Europa 2020-strategins mål kan uppnås fullständigt på grundval av framgångsrika strukturreformer.

1.4 EESK välkomnade "paketet om sociala investeringar"⁽¹⁾ och såg positivt på införandet av ungdomsgarantin, till vilken kommittén har lagt fram förslag på förbättringar⁽²⁾. Dessa bidrag från EESK är fortfarande relevanta och förtjänar att uppmärksammas av kommissionen i samband med den europeiska planeringsterminen. Medlemsstaternas uppgift att öka de offentliga investeringarna för att skapa sysselsättning är viktig och dimensionen "sysselsättning" bör vara ett viktigt urvalskriterium vid offentliga upphandlingar.

1.5 EESK menar att de nya riktlinjerna för sysselsättningspolitiken måste ta itu med bristerna och öppna vägen för en stark mobilisering av alla ekonomiska och sociala aktörer kring en adekvat och realistisk politik som ökar tillväxten och konkurrenskraften och som leder till fler arbeten. Detta är nödvändigt för att genomföra Europa 2020-strategin (och den smarta och hållbara tillväxt för alla som är strategins mål), uppnå bättre levnadsvillkor för EU:s medborgare och säkra en harmoniserad utveckling av dessa villkor.

⁽¹⁾ EUT C 226, 16.7.2014, s. 21.

⁽²⁾ SOC/522 18.3.2015 – Yttrande från EESK om sysselsättningsinitiativet för unga – förskott (ännu ej offentliggjort i EUT).

1.6 Kommittén är mycket bekymrad över EU:s fortsatta åtstramningspolitik som utgör ett hinder när det gäller att uppnå målen i fråga om sysselsättning och minskad fattigdom. EESK förvånas över att kommissionen fullständigt ignorerar risken för att den låga inflationsnivån ska övergå i deflation, både i den gemensamma sysselsättningsrapporten och i riktlinjerna för sysselsättningspolitiken. Vissa grupper är särskilt drabbade, bland annat ungdomar, lågutbildade, långtidsarbetslösa, kvinnor, personer med funktionsnedsättning, invandrare, barn, romer och ensamstående föräldrar. EESK anser att riktlinjerna för sysselsättningspolitiken inte tillräckligt tar upp behovet av att göra kampen mot arbetslöshet och fattigdom till centrala mål för EU:s och medlemsstaternas politik.

1.6.1 EESK anser att EU inte har lyckats skapa och erbjuda fler arbetstillfällen. Det finns flera svårigheter som EU och medlemsstaterna måste handskas med och som kräver adekvata och brådskande åtgärder. Det gäller

- a) den fortsatt höga arbetslöshetsnivån i många medlemsstater,
- b) den oacceptabelt höga ungdomsarbetslösheten,
- c) den oroväckande långtidsarbetslösheten,
- d) den alltmer segmenterade arbetsmarknaden och de fortfarande vanligt förekommande atypiska anställningsformerna,
- e) de nya arbetenas dåliga kvalitet,
- f) den höga risken för social utestängning och segregering, särskilt av barn, romer, invandrare och hemlösa, som leder till förlorad kontakt med arbetsmarknaden och till ökad fattigdom,
- g) de allt vanligare lågavlönade arbetena och den ökande fattigdomen bland förvärvsarbetande,
- h) den ökande ojämlikheten mellan och i medlemsstaterna,
- i) arbetstagarnas låga rörlighet inom EU,
- j) den fortsatta ojämlikheten mellan kvinnor och män och kvinnors större risk att drabbas av fattigdom,
- k) det svaga sambandet mellan utbud och efterfrågan på arbete på grund av bristande kompetensmatchning och en dåligt fungerande övergång från skola till arbete,
- l) arbetsmarknadsparternas och det civila samhällets otillräckliga deltagande i arbetsmarknadspolitiken.

1.6.2 Riktlinjerna borde fastställa kvantitativa mål beträffande sysselsättning och fattigdomsminskning, som bör kompletteras med mätbara mål för utsatta grupper. Även med hänsyn till medlemsstaternas specifika villkor bör deras målsättning vara tillräckligt ambitiös för att ge EU möjlighet att nå uppställda mål för hela EU-området.

1.6.3 EESK menar att bristen på kvantifiering av riktlinjerna på medellång och kort sikt är ett tecken på att unionens engagemang i sysselsättnings- och fattigdomsfrågorna har försvagats. Att bara överlåta åt medlemsstaterna att fastställa mål och målsättningar bidrar till att de blir mindre involverade i sysselsättningspolitiken och i kampen mot fattigdom och social utestängning.

1.6.4 EESK uppmanar kommissionen att främja den sociala ekonomin som ett sätt att förbättra de arbetslösas och utsattas möjligheter på arbetsmarknaden, och rekommenderar medlemsstaterna att bidra med en adekvat och hållbar finansiering.

1.6.5 EESK är överens med kommissionen om att de små och medelstora företagen fortfarande har en begränsad tillgång till finansiering, vilket är ett stort hinder för skapandet av nya arbetstillfällen. Utvecklingen av ECB:s politik har inte lett till bättre realekonomiska finansieringsvillkor, ett faktum som bekymrar EESK och som EU och medlemsstaterna bör ägna särskild uppmärksamhet åt. De små och medelstora företagens möjligheter att skapa arbetstillfällen måste utnyttjas bättre, med hjälp av bättre finansieringsmöjligheter, ny informations- och kommunikationsteknik och affärsmöjligheter, detta utan att förglömma de medelstora och stora företagens roll i detta arbete.

1.6.6 EESK är övertygad om att en förnyad tillväxt i syfte att förbättra arbetsmarknaden främst bör ske genom en förstärkning av den interna efterfrågan, framför allt genom betydande offentliga investeringar som katalysatorer för privata investeringar. Det är rätt väg för att få Europa att komma närmare full sysselsättning, vilket fortfarande är ett centralt mål för EESK.

1.6.7 EESK anser att de offentliga upphandlingarnas sociala aspekter kan spela en viktig roll för att förbättra arbetsmarknadernas kvalitet. Alla offentliga kontrakt måste innehålla bestämmelser som förbjuder leverantören och dess underleverantörer att använda anställningskontrakt med dåliga villkor, påtvingat egenföretagarskap och mycket långa tidsfrister för betalning av fakturor.

1.6.8 EESK uppmanar medlemsstaterna att mer effektivt engagera arbetsmarknadens parter i den arbetsmarknadsreglerande politiken, bland annat för att främja kollektivavtal, stärka en aktiv arbetsmarknadspolitik, minska segmenteringen på arbetsmarknaden och stärka investeringen i humankapital för att hantera de sociala riskerna och uppnå större social inkludering.

1.6.9 EESK önskar att förslaget till riktlinjer för sysselsättningspolitiken ska omarbetas på följande sätt:

- Riktlinje 5: Lägg till följande i den första meningen: "[...] undanröja hinder för nyanställningar i företag, **främja stabila och högkvalitativa anställningar** [...]", och lägg till följande i slutet av den meningen: "**samt kräva en ambitiös användning av sociala investeringar för att stimulera sysselsättningen**".
- Riktlinje 6: Lägg till ett **specifikt och mätbart mål för att bekämpa ungdomsarbetslösheten och en regelbunden bedömning av om resurserna används med gott resultat**.
- Riktlinje 7:
 - Arbetsmarknadens parter och det civila samhället bör i högre grad delta i utformningen och genomförandet av relevanta reformer, **men man bör i detta sammanhang beakta de nationella särdragen och respektera de nationella arbetsmarknadsparternas autonomi**.
 - Lägg till följande i slutet av första stycket: "De offentliga institutionerna måste bidra med positiva exempel när det gäller sysselsättningens kvalitet och framför allt slå vakt om de sociala aspekterna i offentliga upphandlingar, bland annat sysselsättning för långtidsarbetslösa och personer som är utestängda från arbetsmarknaden."
 - Lägg till följande till definitionen av "hög sysselsättningskvalitet": "Sysselsättningens höga kvalitet bör tryggas i form av **rättvisa löner, stabila anställningsförhållanden och arbetstagarrepresentation**, socioekonomisk trygghet, [...]" och ändra namnet på riktlinjen: "Förbättra arbetsmarknadens funktion **för att skapa sysselsättning med hög kvalitet**".
- Riktlinje 8: **Ta bort förslaget att automatiskt koppla den lagstadgade pensionsåldern i medlemsstaterna till medellivslängden**, och lägg i stället till att man **behöver främja åtgärder som närmar den faktiska pensionsåldern till den lagstadgade pensionsåldern**.

2. Inledning

2.1 I den årliga tillväxtöversikten⁽³⁾ som inleder den femte europeiska planeringsterminen föreslår kommissionen tre huvudpelare för den ekonomiska och sociala politiken i Europeiska unionen 2015: en samordnad stimulans till investeringar, en förnyad vilja till strukturreformer och fortsatt ökat budgetansvar.

⁽³⁾ COM(2014) 902 final.

2.2 Som en integrerad del av de dokument som publiceras tillsammans med den årliga tillväxtöversikten analyseras sysselsättningens utveckling och den sociala situationen i Europa i den gemensamma sysselsättningsrapporten⁽⁴⁾ med utgångspunkt i tillämpningen av riktlinjerna för sysselsättningspolitiken, nationella reformprogram och specifika rekommendationer per land på nationell nivå.

2.3 Under 2014 beräknas BNP-tillväxten ha uppgått till 1,3 % i EU och 0,8 % i euroområdet. Under 2015 förväntas tillväxten öka något (1,5 respektive 1,1 %) för att bli lite bättre under 2016 (2,0 respektive 1,7 %). Det finns interna faktorer som hindrar en snabbare tillväxt i EU. Den ihållande risken för låg tillväxt, så gott som noll inflation, och en hög arbetslöshet är de huvudsakliga problemen.

2.4 EESK håller helt och hållet med om att svaga investeringar försvårar återhämtningen i Europa. Kommittén välkomnar därför kommissionens avsikter att stärka konkurrenskraften och stimulera investeringarna i syfte att öka sysselsättningen. "Investeringsplanen för Europa"⁽⁵⁾ är ett steg i rätt riktning, men är alltför begränsad eftersom den inte beaktar behovet av stora offentliga investeringar, utan bara investeringar i infrastruktur, och inte nämner sociala investeringar⁽⁶⁾. EESK rekommenderar att framtida offentliga investeringar inte ska tas med i beräkningen av underskottet i enlighet med EU:s budgetregler, och insisterar på att det behövs nya metoder för att mobilisera resurser och på ett balanserat sätt hantera resursöverskottet i vissa medlemsstater och resursunderskottet i andra.

2.5 I det här yttrandet tar EESK upp rekommendationer som formulerats i tidigare yttranden⁽⁷⁾, men som inte har fått den uppmärksamhet de förtjänar av kommissionen.

3. Fortsatt hög arbetslöshet (inklusive långtids- och ungdomsarbetslöshet), fattigdom och social ojämlikhet i EU

3.1 I detta kapitel presenteras de viktigaste aspekterna i den gemensamma sysselsättningsrapporten⁽⁸⁾ som kännetecknar den nuvarande situationen i EU.

3.2 Europa har fortfarande en extremt allvarlig **arbetslöshetsituation**⁽⁹⁾ med stora skillnader mellan medlemsstaterna. EU har för närvarande 24,1 miljoner arbetslösa och andelen arbetslösa varierar från 4,8 % i Tyskland och 4,9 % i Österrike till 23,7 % i Spanien och 25,8 % i Grekland.

3.2.1 Mellan de första kvartalen 2008 och 2014⁽¹⁰⁾ sjönk antalet heltidsanställningar med 8,1 miljoner, medan deltidsanställningarna ökade med mer än 4 miljoner. Den tyngsta bördan för anpassningen har fått bäras av tillfälligt anställda (som inte har fått sina kontrakt förlängda).

3.2.2 Långtidsarbetslösheten fortsätter att öka och har under det senaste året (som andel av den totala arbetslösheten) stigit från 45 till 49 %. Risken för marginalisering har ökat i EU då "en av fem långtidsarbetslösa i EU aldrig arbetat, och tre av fyra är ungdomar under 35 år"⁽¹¹⁾.

3.2.3 Unga⁽¹²⁾ och lågutbildade arbetstagare har drabbats mer än andra av den ökade arbetslösheten, och jämfört med arbetslösheten i samhället som helhet är arbetslöshetsciffrorna nästan dubbelt så höga i dessa grupper. Ungdomsarbetslösheten ligger på nivåer från 7,6 % i Tyskland och 9,1 % i Österrike till 50,7 % i Grekland och 53,7 % i Spanien.

⁽⁴⁾ COM(2014) 906 final.

⁽⁵⁾ COM(2014) 903 final.

⁽⁶⁾ ECO/374, 19.3.2015 – *En investeringsplan för Europa* (ännu ej offentliggjord i EUT).

⁽⁷⁾ EUT C 133, 9.5.2013, s. 77; EUT C 11, 15.1.2013, s. 65; EUT C 143, 22.5.2012, s. 94 och EUT C 21, 21.1.2011, s. 66.

⁽⁸⁾ COM(2014) 906 final.

⁽⁹⁾ Även om arbetslösheten har gått ner 0,3 % i förhållande till i december 2013, låg arbetslösheten i EU-28 i december 2014 på 9,9 % (11,4 % i euroområdet (EA-18)).

⁽¹⁰⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹¹⁾ Se fotnot 10.

⁽¹²⁾ Även om arbetslösheten har gått ner 1,7 % i förhållande till i december 2013, låg ungdomsarbetslösheten i EU-28 i december 2014 på 21,4 % (23 % i euroområdet [nedan kallat EA-18]).

3.3 Utvecklingen av arbetslösheten påverkar också **sysselsättningsgraden** i EU, som fortfarande minskar⁽¹³⁾, vilket gör det praktiskt taget omöjligt att uppnå det mål om 75 % som fastställts för 2020. Dessutom råder stora obalanser i utvecklingen av sysselsättningen mellan olika delar av arbetsmarknaden, mellan medlemsstaterna och mellan regionerna inom dessa.

3.3.1 År 2013 hade de södra medlemsstaterna den lägsta sysselsättningsgraden i EU. Mellan 2008 och 2013 minskade sysselsättningen kraftigt i många av de södra medlemsstaterna, medan den i de norra medlemsstaterna ökade eller låg kvar på samma nivå.

3.3.2 Sysselsättningsgraden för ungdomar (15–24 år) mellan 2008 och 2013 sjönk från 37 till bara 32 %, en minskning med fem procentenheter⁽¹⁴⁾. I åtta medlemsstater sjönk ungdomssysselsättningen med tolv procentenheter eller mer. Tyskland var det enda land där den inte sjönk (47 %).

3.4 I meddelandet anges att **riskerna för fattigdom och social utestängning** har ökat betydligt, liksom skillnaderna mellan medlemsstaterna. Mellan 2008 och 2012 ökade antalet EU-medborgare som riskerade fattigdom eller social utestängning till 9 miljoner, vilket är 25,1 % av befolkningen. EESK anser att det är oacceptabelt att risken för fattigdom och social utestängning fortfarande är så hög i många EU-länder, och att den har förvärrats på senare år⁽¹⁵⁾.

3.4.1 Antalet hushåll med arbetslöshet eller låg arbetsintensitet har ökat, liksom fattigdomen bland förvärvsarbetande. År 2013 levde nära 32 miljoner människor i allvarlig materiell fattigdom.

3.4.2 För barn har risken för fattigdom eller social utestängning ökat. För hushåll med en ensamstående förälder var risken för fattigdom dubbelt så stor som för familjer med två vuxna⁽¹⁶⁾. Risken för fattigdom bland tredjelandsmedborgare är också dubbelt så stor som för EU-medlemsstaternas medborgare (49 % mot 24 % år 2012). Nära 31 % av familjer med tre eller flera barn löper risk för fattigdom eller social utestängning.

3.4.3 Sedan 2011 har de sociala utgifterna minskat, något som har lett till förvärrade ekonomiska och sociala förhållanden⁽¹⁷⁾. I vissa medlemsstater möter människor i utsatta situationer och med låga inkomster fortfarande svårigheter när det gäller tillgång till hälsovård, särskilt i Finland, Portugal och Grekland.

3.5 **Segmenteringen på arbetsmarknaden** är fortfarande betydande i flera medlemsstater. Ungdomars sysselsättning kännetecknas av ett stort antal tillfälliga anställningar (40 %) och deltidsanställningar (30 %). Segmenteringen visar sig också i bestående löneskillnader mellan könen och en liten andel övergångar från mindre till mer trygga anställningsformer

4. Allmänna synpunkter på de föreslagna riktlinjerna

4.1 Resultatet av det offentliga samrådet om Europa 2020-strategin⁽¹⁸⁾ visar att EU är långt ifrån att uppnå de fastställda målen när det gäller sysselsättning, forskning och utveckling och fattigdom. Uppgifter från 2013 visar att sysselsättningsgraden ligger på 68,4 % (långt ifrån målet på 75 %), att investeringarna i forskning och utveckling uppgår till 2,0 % av BNP (långt ifrån målet på 3 %) och att 122 miljoner människor riskerar fattigdom och social utestängning (långt ifrån målet på 97 miljoner).

4.2 EESK noterar kommissionens framsteg i dessa riktlinjer jämfört med dem från 2010, och välkomnar den mer positiva strategin i riktlinje nr 5.

4.3 I en situation med ihållande ekonomisk och finansiell kris och en fortfarande mycket svag återhämtning bör åtgärderna mot arbetslöshet och kampen mot fattigdom utgöra de centrala målen för EU:s och medlemsstaternas politik. EESK anser att åtgärder med fokus på övervakningen av arbetsmarknaden, övergången från skola till arbete samt bekämpning av fattigdomen måste förbättras och omfatta särskilda mål och medel för de svagaste grupperna.

⁽¹³⁾ År 2013 låg sysselsättningen i EU på 68,4 %, medan den 2008 låg på 70,3 % (en minskning med 1,9 procentenheter).

⁽¹⁴⁾ Mellan 2008 och 2013, minskade sysselsättningsgraden (20–64 år), i EA-18, med 2,5 procentenheter, från 70,2 % 2008 till 67,7 % 2013.

⁽¹⁵⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹⁶⁾ Under 2012 låg siffrorna på 47,8 % respektive 24,4 % i EU-28.

⁽¹⁷⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹⁸⁾ COM(2015) 100 final.

4.4 Kommittén noterar att sysselsättningsriktlinjerna inte innehåller några kvantitativa mål, vilket minskar medlemsstaternas skyldigheter vid genomförandet av EU:s gemensamma sysselsättningsmål. EESK har i flera tidigare yttranden lagt fram förslag i syfte att fastställa mätbara mål, framför allt när det gäller jämställdhet, sysselsättning för ungdomar, åtgärder mot arbetsförhållanden med otillräckligt socialt skydd samt åtgärder på områdena fattigdom (även bland arbetstagare) och sysselsättning för migranter och personer med funktionsnedsättning⁽¹⁹⁾.

4.5 De sociala aspekterna av offentlig upphandling bör ingå som ett av de främsta instrumenten för att öka kvaliteten på arbetsmarknaden och för att öka efterfrågan på arbetskraft.

4.6 Den europeiska sysselsättningsstrategin bör innehålla tydliga mål när det gäller att minska ungdomsarbetslösheten, minska långtidsarbetslösheten, snabbt erbjuda arbeten eller utbildningar till ungdomar, inrätta lämpliga omsorgsmöjligheter för att kunna kombinera familjelivet med yrkeslivet, öka jämställdheten mellan kvinnor och män och bekämpa fattigdomen, samtidigt som de vidtagna åtgärdernas effektivitet bör bedömas. Riktlinjerna för 2010 har bidragit i mycket liten grad till att förbättra sysselsättningen och minska fattigdomen. Denna brist gör det nödvändigt för EU och medlemsstaterna att skyndsamt söka efter mer ambitiösa lösningar.

5. Särskilda kommentarer och förslag till komplettering av de fyra sysselsättningsriktlinjerna

5.1 Riktlinje 5: Stimulera efterfrågan på arbetskraft

5.1.1 EESK har uttryckligen gett sitt stöd till EU-målet om att öka sysselsättningsgraden till 75 % fram till 2020. Kommittén anser emellertid att den negativa trenden de senaste åren är oroväckande, vilket gör det nödvändigt med en förändrad politik för att uppnå det fastställda målet.

5.1.2 EESK inser att statens och de offentliga investeringarnas roll är avgörande för att skapa sysselsättning. Kommittén förordar därför betydande insatser när det gäller offentliga investeringar och en smart och ambitiös sysselsättningspolitik för att skapa arbetstillfällen, där dimensionen "sysselsättning" bör vara ett viktigt kriterium vid tilldelning av offentliga anbud. De "tekniska", "gröna" och "vita" jobben bör, i likhet med grupperna "ungdomar" och "långtidsarbetslösa", utgöra prioriterade punkter i sysselsättningsriktlinjerna.

5.1.3 EESK välkomnar de sysselsättningsskapande åtgärderna, särskilt genom stödet till de små och medelstora företagen och till företagandet, samt åtgärderna för att främja en social ekonomi och social innovation, och uppmanar EU och medlemsstaterna att fokusera på dessa. Samtidigt begär kommittén att skapandet av sysselsättning ska göras på en hållbar grund. Den föreslår därför ett tillägg till den första meningen i riktlinje 5 "[...] undanröja hinder för nyanställningar i företag **och främja stabila och högkvalitativa anställningar**. [...]".

5.1.4 EESK har länge ansett att man måste satsa på FoU, utbildning, infrastruktur, hälsovård och sociala tjänster för att skapa arbetstillfällen och generera en större ekonomisk tillväxt. Kommittén har därför understrukit de många positiva effekterna som sociala investeringar har på sysselsättningen och har rekommenderat att främjandet av investeringar ska vara en nyckelfaktor för översynen av de integrerade riktlinjerna⁽²⁰⁾.

5.1.5 På skatteområdet rekommenderar EESK förändringar som lättar skattebördan på arbete, om detta inte äventyrar de sociala skyddsnivåerna och andra sociala utgifter, vilka snarare bör förbättras. Samtliga inkomster bör på lämpligt sätt bidra till att finansiera socialförsäkringssystemet. Det är därför nödvändigt att överväga andra inkomstkällor som kan kompensera för denna minskning (exempelvis EU:s egna medel⁽²¹⁾, beskattning av finansiella transaktioner och egendoms- och bolagsskatter).

5.1.6 EESK håller med kommissionen om att man måste uppmuntra dialogen mellan arbetsmarknadens parter och kollektivavtal, i överensstämmelse med nationella regler och med respekt för parternas självständighet. Fastställandet av nationella minimilöner och en ökning av de lägsta lönerna bidrar positivt till att öka den inhemska efterfrågan och minska fattigdomen.

⁽¹⁹⁾ EUT C 242, 23.7.2015, s. 9; EUT C 12, 15.1.2015, s. 16; EUT C 354, 28.12.2010, s. 8; EUT C 318, 23.12.2009, s. 52; EUT C 318, 23.12.2009, s. 15 och EUT C 318, 23.12.2009, s. 113.

⁽²⁰⁾ EUT C 226, 16.7.2014, punkterna 1.5 och 5.3.3.

⁽²¹⁾ Enligt beskrivning i yttrande ECO/377 – En europeisk skatt som ett av EU:s egna medel (ännu ej offentliggjort i EUT).

5.2 Riktlinje 6: Öka arbetskraftsutbudet och arbetskraftens kompetens

5.2.1 Såsom EESK tidigare har påpekat bidrar en politik som syftar till högkvalitativa anställningar och fastställer ambitiösa mål i fråga om utbildning, yrkesutbildning och livslångt lärande till en betydande tillväxt och ökad produktivitet. Kommittén välkomnar därför kommissionens prioritering av åtgärder mot avhopp från skolan i förtid och mot glappet mellan kompetensutbudet och arbetsmarknadens behov.

5.2.2 Trots att det finns svaga tecken på att "ungdomsarbetslösheten utvecklats positivt" ⁽²²⁾ anser EESK att situationen fortfarande är mycket allvarig i vissa medlemsstater, särskilt i södra Europa, och kan inte acceptera att skillnaderna mellan länderna är så stora och bestående. EESK har flera gånger krävt ambitiösa mål för att bekämpa ungdomsarbetslösheten, inom ramen för både Europa 2020-strategin och sysselsättningsriktlinjerna. Kommittén betonar starkt att det i denna riktlinje, oberoende av översynen av Europa 2020-strategin, ska anges ett kvantitativt mål för att minska ungdomsarbetslösheten.

5.2.3 EESK noterar med stor oro att andelen ungdomar som inte arbetar och inte studerar eller följer någon typ av utbildning eller yrkesutbildning har stigit påtagligt i hälften av medlemsstaterna. Medlemsstaterna måste skapa system för livslångt lärande och kontinuerlig utbildning för samtliga åldersgrupper. EESK uppmanar EU och medlemsstaterna att högprioritera genomförandet av de nationella planerna inom ungdomsgarantin och anslå nödvändiga medel till behöriga institutioner, och samtidigt bedöma kvaliteten på de nationella planerna och effektiviteten i de ekonomiska resurser som redan använts.

5.2.4 Långtidsarbetslösheten är en allt tyngre börda och EESK anser att EU och medlemsstaterna så snart som möjligt måste ta fram nationella planer för att bekämpa den, liknande de aktuella planerna för ungdomsgarantin, och fastställa mål för att minska den.

5.2.5 Kommittén anser att kompetensutveckling för okvalificerade arbetstagare och främjande av vuxenutbildning är av grundläggande vikt, samt att deras kompetens bör förbättras så att den bättre svarar mot arbetsmarknadens behov. Medlemsstaterna måste ge utbildningsmöjligheter till alla arbetslösa och arbetstagare. I detta syfte bör denna riktlinje innehålla planer och krav på fastställande av indikatorer som fokuserar på offentliga och privata investeringar i yrkesutbildning och arbetstagarnas rätt till betald ledighet för utbildning. Att främja yrkesinriktade utbildningar och modernisering av utbildningsprogrammen är också viktigt för att underlätta övergången från utbildning till arbete. Företagen bör därför göras medvetna om utbildningens betydelse.

5.3 Riktlinje 7: Förbättra arbetsmarknadens funktion

5.3.1 EESK välkomnar att denna riktlinje innehåller krav på att sysselsättningens höga kvalitet bör tryggas med avseende på socioekonomisk trygghet, utbildningsmöjligheter, arbetsförhållanden (inbegripet arbetsmiljö) och balans mellan arbets- och privatliv. Kommittén anser emellertid att en definition av sysselsättningens höga kvalitet bör ingå, främst avseende rättvisa löner, adekvata ersättningar, stabila anställningar, jämställdhet mellan kvinnor och män och arbetstagarrepresentation. EESK framhåller behovet av att övervaka arbetsmarknaden, särskilt för att minska segmenteringen av arbetsmarknaden och för att garantera de kvalitativa aspekterna på de nya arbetstillfällena som skapas.

5.3.2 Som EESK tidigare har hävdad är sysselsättningens kvalitet av enorm betydelse. Att skapa sysselsättning till varje pris, utan värddiga ekonomiska och sociala förhållanden (med osäkra anställningar, mycket låga löner och utan säkra arbetsmiljöförhållanden) är ingen lösning. Det är alltså nödvändigt att vända den utveckling som pågår i många medlemsstater. För att understryka denna prioritering föreslår EESK att rubriken för riktlinje 7 ändras enligt följande: ***Förbättra arbetsmarknadens funktion för att skapa sysselsättning med hög kvalitet***.

5.3.3 EESK anser att de arbetstillfällena som skapas måste övervakas systematiskt utifrån kvalitativa kriterier. Arbetsrätten ska främja stabila kontrakt. Oberoende typ av anställning får ingen arbetstagare berövas rätten till adekvat arbetsskydd. Atypiska anställningsformer måste vara ett undantag och får inte bli regel. EESK betonar att medlemsstaterna måste fortsätta sina ansträngningar för att integrera den informella ekonomin i den formella ekonomin och avskaffa det odeklarerade arbetet.

⁽²²⁾ COM(2014) 906 final.

5.3.4 De offentliga institutionerna måste enligt kommitténs mening komma med positiva exempel när det gäller sysselsättningens kvalitet. Denna skyldighet får inte försummas genom anlitande av entreprenörer eller genom offentliga upphandlingar. De offentliga institutionerna ska alltså i stor utsträckning utnyttja möjligheterna att i offentliga upphandlingar beakta sociala aspekter, i enlighet med direktiv 2014/24/EU, för att garantera sysselsättningens kvalitet. De bör undvika otrygga anställningar eller påtvingat egenföretagande och införa rättvisa anställningar hos entreprenörerna.

5.3.5 EESK håller med kommissionen om behovet av att stärka de aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och bättre samordna dessa med de passiva åtgärderna. Övergången från arbetslöshetsperioder till arbete bör underlättas och ske under värdiga ekonomiska förhållanden. De offentliga arbetsförmedlingarna, som ska ge individuellt stöd i tid till de arbetslösa, bör särskilt uppmärksamma detta. De aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärderna måste förstärkas och inte försvagas, vilket förutsätter att man säkrar en lämplig ekonomisk bas anpassad till kristider och allvarliga situationer på arbetsmarknaden.

5.3.6 EESK instämmer i att arbetstagarnas rörlighet inom EU bör öka. En förutsättning för detta är att möjligheten att överföra pensionsrättigheter finns kvar, att kvalifikationer erkänns och att arbetstagarna behandlas i överensstämmelse med gällande arbetslagstiftning i det mottagande landet. Även de arbetstagare som kommer från tredjeländer måste behandlas värdigt, och man måste se till att lagarna följs och missbruk förhindras.

5.4 Riktlinje 8: Säkerställa rättvisa, bekämpa fattigdom och främja lika möjligheter

5.4.1 EESK anser att de ökade sociala skillnaderna inom EU kräver en förstärkt kamp mot fattigdom och social utestängning. Detta innebär särskilda åtgärder riktade till utsatta grupper, framför allt ungdomar och barn, hushåll med en ensamstående förälder, migranter, minoriteter, personer med funktionsnedsättning, äldre, romer och hemlösa. Som kommittén har framhållit tidigare bör denna riktlinje fokusera på att minska risken för fattigdom och att fastställa konkreta mål ⁽²³⁾.

5.4.2 EESK påminner om att det – för att minska risken för fattigdom – krävs gemensamma, stabila och tillförlitliga indikatorer för att övervaka de framsteg som görs. Även om en viss positiv utveckling har skett framhåller EESK behovet av att skapa nya indikatorer som gör det möjligt att utvärdera framför allt förhållandet mellan inkomster och köpkraft i varje medlemsstat.

5.4.3 EESK betonar att det är nödvändigt att säkerställa en minimilön ⁽²⁴⁾ och förebygga de ökande låglönesituationerna genom åtgärder mot kategorin "arbetande fattiga" och mot social utestängning. Även om det finns rättsliga anställningsbestämmelser bör dessa genomföras genom att man i så hög grad som möjligt begränsar otrygga anställningar och främjar varaktiga anställningar med sociala trygghetssystem, investerar i utbildning och sysselsättningsskapande åtgärder, bekämpar ungdomsarbetslösheten och främjar integrationen av utestängda människor samt garanterar socialt skydd under övergångsperioder mellan utbildning och arbete.

5.4.4 EESK understryker att EU och medlemsstaterna måste öka insatserna mot fattigdom och social utestängning, hjälpa de mest hotade grupperna och inrätta särskilda mål för att integrera dessa människor i samhället och på arbetsmarknaden.

5.4.5 EESK påminner om att det bästa sättet att säkerställa en minskning av fattigdomen är att ge människor högkvalitativt arbete, främja deras deltagande på arbetsmarknaden och i samhället samt öka deras anställbarhet och anpassningsförmåga.

5.4.6 I tidigare yttranden ⁽²⁵⁾ har kommittén varit mycket skeptisk till att en höjning av den lagstadgade pensionsåldern skulle vara ett klokt sätt att hantera de demografiska utmaningarna. Kommittén anser att det som verkligen skulle vara intressant är en tillnärmning av den faktiska pensionsåldern till den lagstadgade pensionsåldern (främst genom att anpassa arbetsförhållandena till arbetstagarnas ålder ⁽²⁶⁾). Texten i riktlinje 8 om pensionsreformer bör alltså ändras.

Bryssel den 27 maj 2015.

Henri MALOSSE
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽²³⁾ EUT C 21, 21.1.2011, s. 66.

⁽²⁴⁾ EUT C 170, 5.6.2014, s. 23.

⁽²⁵⁾ EUT C 318, 29.10.2011, s. 1, punkt 2.2.

⁽²⁶⁾ EUT C 318, 29.10.2011, s. 1, kapitel 2 och 6.

BILAGA

till yttrandet från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Följande ändringsförslag avslogs under debatten, men fick minst en fjärdedel av rösterna:

Punkt 1.6

Ändra enligt följande:

Kommittén är ~~mycket~~ bekymrad över ~~EU:s~~ vissa medlemsstaters fortsatta åtstramningspolitik som utgör ett hinder när det gäller att uppnå målen i fråga om sysselsättning och minskad fattigdom. EESK förvånas över att kommissionen fullständigt ignorerar risken för att den låga inflationsnivån ska övergå i deflation, både i den gemensamma sysselsättningsrapporten och i riktlinjerna för sysselsättningspolitiken. Vissa grupper är särskilt drabbade, bland annat ungdomar, lågutbildade, långtidsarbetslösa, kvinnor, personer med funktionsnedsättning, invandrare, barn, romer och ensamstående föräldrar. EESK anser att riktlinjerna för sysselsättningspolitiken inte tillräckligt tar upp behovet av att göra kampen mot arbetslöshet och fattigdom samt en bättre överensstämmelse mellan tillgång och efterfrågan på arbetsmarknaden till centrala mål för EU:s och medlemsstaternas politik.

Omröstning

Röster för: 32

Röster emot: 66

Nedlagda röster: 9

Punkt 1.6.9

Ändra enligt följande:

Riktlinje 8: ~~Ta bort förslaget att automatiskt koppla den lagstadgade pensionsåldern i medlemsstaterna till medellivslängden, och lägg i stället till att man behöver~~ I stället för att hänvisa till höjningen av den faktiska pensionsåldern bör man mer uttryckligen nämna behovet av att främja åtgärder som närmar den faktiska pensionsåldern till den lagstadgade pensionsåldern.

Omröstning

Röster för: 36

Röster emot: 73

Nedlagda röster: 11

Lägg till en ny punkt efter punkt 5.3

Medlemsstaterna bör minska och förhindra segmenteringen av arbetsmarknaden och stödja skapandet av arbetstillfällen. Regler om anställningsskydd och berörda myndigheter bör ge goda förutsättningar för rekrytering, bland annat genom att se till att det finns olika slags avtal på arbetsmarknaden.

Omröstning

Röster för: 36

Röster emot: 63

Nedlagda röster: 10

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EG) nr 1007/2009 om handel med sälprodukter

[COM(2015) 45 final – 2015/0028 (COD)]

(2015/C 332/09)

Föredragande: Thomas McDONOGH

Den 12 februari 2015 och den 20 februari 2015 beslutade Europaparlamentet respektive rådet att i enlighet med artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EG) nr 1007/2009 om handel med sälprodukter

[COM(2015) 45 final – 2015/0028 (COD)].

Facksektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 5 maj 2015.

Vid sin 508:e plenarsession den 27 och 28 maj 2015 (sammanträdet den 27 maj) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 161 röster för och 9 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Ändringen av EU:s lagstiftning måste antas för att följa rekommendationerna och avgörandena beträffande grundförordningen från den 18 juni 2014 när WTO:s tvistlösningsorgan antog panelens och överprövningsorganets rapporter.

1.2 Reglerna och föreskrifterna om human slakt bör noggrant verkställas av de olika myndigheterna, även EU. Alla tänkbara åtgärder bör vidtas för att undvika att sälarna drabbas av onödigt lidande. Till exempel kan klubbningen av unga sälar under våren i Kanada bäst beskrivas som barbarisk, och den bekämpas kontinuerligt av djurrättsorganisationer i hela världen. EESK känner avsky inför denna typ av slakt.

1.3 Realistiska och kontrollerbara kvoter med godtagbara avlivningsmetoder måste införas för den traditionella självhushållsjakt som inuitsamhällena bedriver. Samtidigt måste djurskyddet respekteras.

1.4 Kvoterna, jaktbegränsningarna och andra frågor som rör efterlevnaden bör övervakas och kontrolleras ordentligt.

1.5 Minimikraven för ett spårbarhetssystem skulle kunna utformas som en uppsättning krav som ekonomiska aktörer som vill importera till EU måste uppfylla, bl.a. tre viktiga aspekter ⁽¹⁾:

1. Identifieringskrav
2. Dokumentations- och registreringskrav
3. Förmåga att lägga fram spårbarhetsrapporter (kontroll)

2. Inledning

2.1 I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1007/2009 av den 16 september 2009 om handel med sälprodukter (medan kallad *grundförordningen*) föreskrivs ett allmänt förbud mot saluföring av dessa produkter på unionsmarknaden.

⁽¹⁾ Kommissionsfinansierad undersökning om tillämpningsföreskrifter för handel med sälprodukter som genomförts av konsultföretaget COWI i samarbete med Ecorys.

2.2 Grundförordningen innehåller ett undantag från det allmänna förbudet för sälprodukter som härrör från den traditionella jakt som inuitsamhällen och andra ursprungsbefolkningar bedriver och som bidrar till deras självhushållning (undantaget för ursprungsbefolkningar).

2.3 Den innehåller också undantag för import av sälprodukter som härrör från sälar som jagas uteslutande för hållbar förvaltning av marina resurser, om det sker utan vinstsyfte och inte i kommersiellt syfte (förvaltningsundantaget) samt för import som är av tillfällig art och uteslutande består av varor för resenärers eller deras familjers personliga bruk.

2.4 I en genomförandeförordning, kommissionens förordning (EU) nr 737/2010 av den 10 augusti 2010, fastställs detaljerade regler för genomförandet av grundförordningen.

2.5 Båda rättsakterna (EU:s sälordning) ifrågasattes av Kanada och Norge i Världshandelsorganisationen (WTO) inom ramen för tvisterna DS400 and DS401, EC – Measures Prohibiting the Importation and Marketing of Seal Products.

2.6 I WTO:s rapporter drogs slutsatsen att förbudet mot sälprodukter i princip kan motiveras av moraliska hänsynstaganden som rör sälarnas välbefinnande, men man ifrågasatte samtidigt de två undantagen, undantaget för ursprungsbefolkningar och förvaltningsundantaget.

2.7 Förvaltningsundantaget befanns inte vara motiverat eftersom den möjliga skillnaden i kommersiell dimension mellan kommersiell jakt och förvaltningsjakt (småskalig, icke-vinstsyfte) inte var tillräckligt stor för att motivera en åtskillnad.

2.8 Vad beträffar undantaget för ursprungsbefolkningar, som principiellt kan sägas återspegla en legitim åtskillnad, hävdade överprövningsorganet att vissa aspekter av dess utformning och tillämpning innebar "godtycklig och omotiverad diskriminering".

2.9 Den 10 juli 2014 underrättade Europeiska unionen tvistlösningsorganet om att man avsåg att genomföra dess rekommendationer och avgöranden i detta ärende på ett sätt som innebär att EU uppfyller sina skyldigheter inom ramen för WTO.

2.10 Den 5 september 2014 enades Europeiska unionen, Kanada och Norge om att en rimlig period för genomförandet av tvistlösningsorganets rekommendationer och avgöranden skulle vara 16 månader. Det innebär att denna rimliga tidsperiod löper ut den 18 oktober 2015.

2.11 Syftet med föreliggande lagstiftningsförslag är att genomföra tvistlösningsorganets rekommendationer och avgöranden med avseende på grundförordningen. Det skapar också en rättslig grund för att bringa förordning (EU) nr 737/2010 i överensstämmelse med nämnda avgöranden.

2.12 Betänkligheterna vad gäller förvaltningsundantaget har bemötts på så sätt att undantaget tas bort från grundförordningen. Betänkligheterna vad gäller utformningen och tillämpningen av undantaget för ursprungsbefolkningar bemöts genom en ändring av undantaget, som i synnerhet innebär att utnyttjandet av undantaget kopplas till iakttagandet av djurskyddskraven och att det införs en begränsning för saluföring av sälprodukter om jaktens omfattning eller andra omständigheter tyder på att jakten bedrivs främst i kommersiellt syfte.

2.13 Dessutom arbetar experter från kommissionen tillsammans med experter från Kanada med att inrätta det intygssystem som behövs för att kanadensiska inuiter ska kunna utnyttja undantaget för ursprungsbefolkningar i EU:s sälordning.

2.14 En saluföringsstruktur för inuiternas produkter bör inrättas av de olika berörda regeringarna.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Säljakt är en naturlig del av inuiternas och andra ursprungsbefolkningars kultur och identitet och bidrar på ett betydande sätt till deras självhushållning. Det fullständiga förbudet mot säljakt, som infördes för flera år sedan på grund av trycket från den allmänna opinionen, har lett till en djup kris för inuiterna som kännetecknas av fattigdom och oförmåga att trygga överlevnaden. I dagsläget är 90 % av inuiterna arbetslösa, och många av dem är helt beroende av det sociala trygghetssystemet. Därför har inuiternas och andra ursprungsbefolkningars traditionella säljakt nyligen tillåtits igen om den sker i självhushållningssyfte.

3.2 EESK föreslår att inuiterna ska göras delaktiga i processen mellan kommissionen och den kanadensiska regeringen i syfte att tillsammans finna det bästa sättet att värna inuiternas fortsatta rätt till försörjning och samtidigt skydda sälarna från den internationella handeln och utrotning.

3.3 På samma sätt som inom andra typer av säljakt är det omöjligt att konsekvent och effektivt tillämpa en verkligt human avlivningsmetod i den jakt som bedrivs av inuiter och andra ursprungsbefolkningar. Icke desto mindre bör, mot bakgrund av det syfte som eftersträvas genom förordning (EG) nr 1007/2009, saluförande på unionsmarknaden av produkter som härrör från jakt som bedrivs av inuiter och andra ursprungsbefolkningar endast kunna ske under förutsättning att denna jakt i högsta möjliga grad bedrivs på ett sätt som minskar smärta, ångest, rädsla eller andra former av lidande för de djur som jagas.

3.4 Genom förordning (EG) nr 1007/2009 tillåts, genom undantag, även saluförande av sälprodukter som härrör från jakt vars enda syfte är en hållbar förvaltning av marina resurser.

3.5 Betydelsen av jakt som bedrivs för hållbar förvaltning av marina resurser måste erkännas, men samtidigt kan sådan jakt i praktiken vara svår att skilja från den omfattande jakt som bedrivs främst för kommersiella ändamål. Detta kan leda till omotiverad diskriminering mellan de berörda sälprodukterna. Därför bör undantaget inte längre föreskrivas.

3.6 Att saluföra sälprodukter ska vara tillåtet endast om sälprodukterna härrör från den jakt som inuitsamhällen och andra ursprungsbefolkningar bedriver, under förutsättning att följande villkor är uppfyllda:

- a) Jakten har traditionellt bedrivits av detta samhälle.
- b) Jakten bidrar till samhällets självhushållning och bedrivs inte främst av kommersiella skäl.
- c) Jakten bedrivs på ett sätt som minskar smärta, ångest, rädsla eller andra former av lidande för de djur som jagas i den grad som är möjlig med hänsyn till samhällets traditionella livsstil och försörjningsbehov.

3.7 EESK ställer sig bakom villkoren för saluföring av sälprodukter, men föreslår att kommissionen ska finna en god balans mellan skyddet av sälarna och inuiternas behov av att jaga dem, eftersom det är avgörande för deras överlevnad. En icke-pragmatisk tolkning av dessa villkor skulle i praktiken kunna hindra inuiternas säljakt.

3.8 EESK anser att följande åtgärder skulle vara ändamålsenliga:

- a) Att skapa en särskild status för sälprodukter framställda av inuiterna enligt det traditionella sättet att jaga, t.ex. "traditionellt fångad av inuiter". I detta fall kan det för att undvika fler internationella tvister vara lämpligt att klart definiera detta begrepp som "icke-industriell fångst".
- b) Att inrätta ett system för spårning och märkning samt en särskild logotyp för att övervaka inuiternas verksamhet och skydda och informera konsumenterna.
- c) Importkvoter bör övervägas om man konstaterar att ordningarna missbrukas.

3.9 Import av sälprodukter ska även vara tillåten om den är av tillfällig art och uteslutande består av varor för resenärers eller deras familjers personliga bruk. Sådana varor får inte vara av sådan art eller förekomma i sådan mängd att det kan förmodas att de importeras i kommersiellt syfte.

3.10 Hur spårbarheten organiseras vidare beror på vilken typ av system som införs och de befogenheter som tilldelas de olika berörda parterna. Inom ramen för regleringen av handeln med sälprodukter bör dessa minimikrav tolkas på följande sätt:

Identifieringskrav

Identifieringskraven omfattar i princip tre faktorer:

- Jägaren (antingen en inuitisk jägare/jägare från en annan ursprungsbefolkning eller en licensierad jägare för resursförvaltning) – med ett unikt identifieringsnummer.
- Insamlingsstationen (som anger territorium/geografisk plats).
- Produkten (som i huvudsak spårar transaktionen mellan jägaren och insamlingsstationen).

Det kan bli nödvändigt att också eller i stället identifiera "jakten" om den inte är direkt kopplad till jägaren, det inte finns någon insamlingsstation eller den inte omfattar den nationella nivån, utan bara vissa regioner.

3.11 När WTO fattar sitt beslut, som är slutgiltigt och bindande, måste man jämka samman motstridiga föreskrifter från internationella avtal som är nästan 70 år gamla. I en sådan föreskrift förbjuds godtycklig eller omotiverad diskriminering mellan länder. Enligt en annan föreskrift får nationer agera på ett sätt som är nödvändigt för att skydda den allmänna moralen ⁽²⁾.

3.12 "En nations storhet och moraliska framsteg kan bedömas av hur man behandlar sina djur" ⁽³⁾.

Bryssel den 27 maj 2015.

Henri MALOSSE
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽²⁾ A. Butterworth och M. Richardson, *Marine Policy* 38, s. 457–469, 2013.

⁽³⁾ Citat tillskrivet Mahatma Gandhi.

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1236/2010 om fastställande av en kontroll- och tillsynsplan för det område som omfattas av konventionen om framtida multilateralt samarbete om fisket i Nordostatlanten

[COM(2015) 121 final – 2015/0063 (COD)]

(2015/C 332/10)

Den 25 mars 2015 och den 23 mars 2015 beslutade Europaparlamentet respektive rådet att i enlighet med artikel 43.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1236/2010 om fastställande av en kontroll- och tillsynsplan för det område som omfattas av konventionen om framtida multilateralt samarbete om fisket i Nordostatlanten

[COM(2015) 121 final – 2015/0063 (COD)].

Eftersom kommittén redan uttalat sig om det aktuella förslaget innehåll i sitt yttrande om "Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om upprättande av särskilda villkor för fiske efter djuphavsbestånd i Nordostatlanten och bestämmelser för fiske i Nordostatlantens internationella vatten samt om upphävande av förordning (EG) nr 2347/2002", som antogs den 13 februari 2013 ⁽¹⁾, och i sitt yttrande om "Handlingsplan för en marin strategi för Atlantområdet – Uppnä smart och hållbar tillväxt för alla", som antogs den 18 september 2013 ⁽²⁾, beslutade EESK vid sin 508:e plenarsession den 27 och 28 maj 2015 (sammanträdet den 27 maj) med 173 röster för och 10 nedlagda röster att inte utarbeta något nytt yttrande i frågan utan hänvisa till sin ståndpunkt i ovan nämnda dokument.

Bryssel den 27 maj 2015.

Henri MALOSSE
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹⁾ EUT C 133, 9.5.2013, s. 41.

⁽²⁾ EUT C 341, 21.11.2013, s. 77.

ISSN 1977-1061 (elektronisk utgåva)
ISSN 1725-2504 (pappersutgåva)

Europeiska unionens publikationsbyrå
2985 Luxemburg
LUXEMBURG

SV